A

1935

VIII.

316.ig.jegyzék

"Matica Slovenska, Turč.Martin:"

"Régi nyomtatványok:"

<u>7.cim:</u> Baník /7-8/, Xx
VIII.637.

Bauk (7) 11a

MANUALE PAROCHORUM, SIVE INSTITUTIONES ET PRAXES,

Tum Vitæ, tum Officij PASTORALIS,

Eorum gratiâ præsertim, qui primùm ad animarum curam Joannis emittuntur.

Olim Viennæ editæ, dein Tyrnaviæ recusæ.

Nunc verò

Illm. ac RR. DD. Sodalibus B. M. V. Purificatæ in Collegio Generali Cleri Regni Hungariæ in strenam.

OBLATÆ.

Tyrnaviæ Ao. âPartu Virginis 1701.

[1675]

Fratres Satagite, ut per bona opera certam veſtram vocationem, & electionem faciatis: hæc enim facientes, non peccabitis aliquando. 2. Petri 1. v. 10.

Præfatio ad Illuſtr. ac RR. DD. Sodales.

Quod pro veteri inſtituto Strenæ loco offerretur ijs, qui Angelicis humeris reformidandum onus *Succollant, aut brevi illam* Artem artium, animarum regimen *amplectentur, Mariano affectui Suppetebat nil præſtantiùs, quàm* Manuale Parochorum, *ſublimi vocatione* Veſtrâ *digniſſimum. Quare agite Illuſtriſſimi, ac R. R. DD. Sodales, & munus hoc quò mole viliùs, eò frequentiùs oculis, imò intentâ mentis acie perluſtrate. Fiet inde, ut in offenſo pede, dum plures varijs implexi erroribus hallucinantur, Labyrinthæos etiam flexus in animarum cura declinetis. Fiet, ut ex Apoſtoli placito* omnia honeſtè, & ſecundùm ordinem *in DEI Eccleſia peragantur. Dum ſcilicet litabit ad aras pietas cum adſtantium ædificatione; arcebitur à Diviniore epulo improbitas, ne quis nuptiali deſtitutus veſtimento* in Cœnaculum grande Stratum *ſeſe inſinuet. Nec ſatis: erunt complures, qui Parvulos ad ſe allectabunt, quò ijsdem lac catholicæ probitatis inſtillent. Erunt, qui* panem Fortium *frangent ijs, qui mortalitate exuendi jam jam iter æternitatis ingredientur. Extremùm, ut omnes* Immarceſcibilem gloriæ coronam *percipiatis*, cùm apparuerit Princeps Paſtorum, *voveo, votúmque ijs verbis termino, à quibus* Manuale *orditur.* Paſcite, qui in vobis eſt, gregem DEI, forma facti gregis ex animo.

Sodalitas B. M. V. Purificatæ in Colleg. Generali Cl. Regni Hungariæ.

SUMMARIUM INSTRUCTIONUM.

Quæ in hoc Manuali continentur.

PARS I.

CAPUT I. Bonæ vitæ Exemplum. pag. 1.

Num. 1. *Tanti hoc refert quanti populum Bonum esse.* 2. *Quid de hac re SS. Patres.* 3. *Quid Conc. Trident.*

CAP. II. Humilitas. pag. 6.

Num. 1. *In Dignitate & Onere Pastorali necessariam esse.* 2. *Singularem præterea Modestiam, & Mansuetudinem.* 3. *Summam item Patientiam.*

CAP. III. Liberalitas. pag. 12.

Num. 1. *Sordidam esse Avaritiam.* 2. *Detestandam maxime in Sacris.* 3. *Exempla Liberalitatis in magnis Pastoribus.*

CAP. IV. Castitas, & Sobrietas. pag. 19.

Num. 1. *Castitatem esse necessariam Neoparocho.* 2. *Esse difficilem propter crebras occasiones.* 3. *Sobrietatem quoq; requiri*

MANUALIS PAROCHORUM.

PARS I.

Institutiones morum,

Pascite, qui in vobis est, gregem Dei, forma facti gregis ex animo.

1. Petr. 5.

CAPUT I.

Sit boni exempli.

NUM: I.

Quanti id referat.

QUò pastor ovium præit, grex sequitur: sive ille in planitiem ducat, sive in præceps: ita populus Parochum observat, & quò ille præcedet, pertrahitur: ea vis est exempli boni, mali; sed mali præsertim, in

iis maximè, qui præsunt; credunt enim subditi sibi licere, aut impunè fore, quod factis majorum probari vident. In hunc sensum Juvenis apud Comicum conspicatus in picta tabula Jovem adulterantem: hoc facit ille, inquiebat, qui cœlum tonitru quatit, ego homuncio non facerem? tantùm nocuit vel umbram spectasse. Quòd si Medico probrum est objici, *Medice, cura te ipsum*, probrosiùs pastoribus animarum objicitur, *Dicunt, non faciunt*, quibus si contrà obtrudas, *quæ dicunt facite*, ipsi retrudent. *Sed væ homini illi per quem scandalum venit* Refert Cantipratanus Parochum quendam, qui, uti erat improbus, improbè regebat, incidisse in lethalem morbum; apparuisse decumbenti S. Petrum pastorum principem, & obtulisse legendum ex libro, hoc scriptum: *Mortificas animas, quæ non moriuntur, & vivificas, quæ non vivunt: quomodo reduces animas eorum ex inferno, quos tu exemplo destitutos*

tutos æterno barathro addixisti? Hoc fulmen ne recidat in caput, pavendum, cavendum.

Num: II.

Sensus Sanctorum Patrum.

Multa de hoc argumento SS. Patres: acerbè Bernardus, *Misera Sacerdotum conversatio, fit misera plebis Dominicæ subversio.* Explicant id Ambrosius & Chrysostomus capitis & membrorum in homine; radicis & ramorum in arbore ductis aptè similitudinibus: ut enim mali humores à capite in membra, vitia à radice in ramos sese diffundunt: ita à Parochis in Parochianos eadem dimanant, & quod consequens est, gravissimæ offensi, vindicisquè numinis iræ, & supplicia: hinc illæ in Jeremia lachrymæ, *Quia stultè egerunt Pastores, & Dominum non quæsiverunt, omnis grex meus dispersus est.* Certè (ut cæteros sileam) SS. Cyprianus & Gregorius gravissimas

mas calamitates ſuorum temporum, ille in Africam, hic in Italiam divinitùs immiſſas Sacerdotum peccatis adſcribunt: nequè nos inficiari poſſumus Paſtorum incuriâ, luxuriâ, luxu, faſtu, aliisq; peccatis factum: ut peſtilentiſſimæ hæreſes magnam Europæ partem infecerint, eamq; intulerint corporum, animarumq; ſtragem, qualem etiamnum deflemus.

Num: III.

Mens Tridentini Concilii.

Nihil eſt, ajunt graviſſimi Patres Tridentinæ Synodi, *nihil eſt, quod alios magis ad pietatem, & Dei cultum aſſiduè inſtruat, quàm eorum vita, & exemplum, qui ſe Divino miniſterio dedicârunt: cùm enim à rebus ſæculi in altiorem ſublati locum conſpiciantur; in eos tanquam ſpeculum reliqui oculos conjiciunt, ex eisquè ſumunt, quod imitentur: quapropter decet omnes vitam moresquè componere: ut habitu, geſtu, inceſſu, ſermone, aliis-*

aliisq; omnibus rebus nihil niſi græve moderatum, ac religione plenum præſeferant; levia etiam delicta, quæ in ipſis maxima eſſent, effugiant: ut eorum actiones cunctis adferant venerationem. Verba ſingula ad rectæ rationis bilancem trutinare, & expende: ac demùm ad ejuſdem Sacroſancti Concilii ſtatutum mentem adverte: eſt ſeverum, & acre: ſtatuit enim: ut quæ aliàs à ſummis Pontificibus, & ſacris Conciliis de luxu, comeſſationibus, choreis, aleis, luſibus, & ejuſdem generis ſancita fuerunt, iiſdem impoſitis pœnis, aut etiam majoribus Ordinarii arbitrio conſtituendis obſerventur, quarum legum ac pœnarum ratio fuit bonorum morum corruptela ex pravis Paſtorum exemplis: & licet iſta generatim in Clericos ferantur: nemo tamen neſcit ad Parochos potiſſimùm pertinere.

CAPUT II.
Sit humilis.

Num: I.
In animarum Paſtore humilitas imprimis neceſſaria.

VEſtes, quibus Moſaici Sacerdotes induebantur, varii erant coloris, tunica verò, quæ ſuperinducebatur, ad talos uſquè prominebat: ut ex veſtitu intelligerent à ſe propriè requiri omnem juſtitiam, id eſt, omnium virtutum inter ſe complexarum vario, eoque pulcherrimo ornatu animi præſtantem. Quòd multò magis ad novæ Legis Sacerdotes, multò etiam maximè ad eos, qui in animarum cura aliis præſunt, traduci debet. Sed tamen ſunt in ampliſſimo illo virtutum numero nonnullæ, quæ ob ſingularem cauſam in paſtorali munere præ reliquis deſiderantur: atquè imprimis eximia quædam Humilitas,

litas, virtus cæterarum parens, altrix, cuſtos. Primò enim cùm Chriſti gregem paſcere de ſe munus ſit præclarum, atquè eminens; nihil pronius eſt, quàm animum plus æquo efferri, niſi Humilitas intra modum hominem contineat, quare magnos monet Scriptura: *Quanto major es, humilia te in omnibus.* Prætereà, cùm hic honos onus ſit admodùm grave, humaniſquè viribus impar, & periculoſum, præſertim adhuc inexpertis, exquirendus eſt ſingularis Dei favor, quo pares animi, vireſquè ſuppeditentur: atqui ex ſacris literis, & plurimis hiſtoriis conſtat, nihil ita ad id conferre, atquè egregiam animi demiſſionem: ideò idem Sapiens, cùm monuiſſet: *Humilia te in omnibus*, ſubjunxit, *& coram Deo invenies gratiam*; mirum enim quantùm ſuprema illa Majeſtas conſentiat humilibus, & contrà ſuperbis reſiſtat. Contuere uno quaſi aſpectu omnem præteritorum temporum hi-

ſtoriam, reperies DEUM hunc ſemper luſum in orbe terrarum luſiſſe;

Exaltare humiles, & debellare ſuperbos.

Sint inſtar omnium duo paſtores Saul, David: ille, quòd ſuperbè egiſſet, regno, & vitâ excidit: hic, quòd parvulus eſſet in oculis ſuis, caput in tribubus Iſraël effectus eſt: quanquam nihil opus veteribus exemplis, abundamus eorum partim, qui cùm ſe demiſsè in cura animarum geſſiſſent, ad ſummos Eccleſiaſticorum honorum gradus evecti ſunt, partim, qui ex humili nonnumquam loco ad ſublime animarum regimen elati, quòd ſe inſolentiùs efferrent, eò graviori caſu DEO ultore corruerint, quò altiùs conſcenderant.

NUM: II.

De Modeſtia.

HUmilitatis filia, aut cognata eſt Modeſtia, cujus enim animo inſederit humilitas, modeſtiam mox

parit, aut ſecum aggignit, eâquè æq; excellere oportet animarum Curatorem. Cernitur autem Modeſtia in externa, eâquè decenti totius corporis compoſitione, in moderato veſtitu, ac victu, & in rerum neceſſariarum apparatu minimè ſumptuoſo. Perridiculi ſanè paſtores animarum eſſent, qui crines capitis in ſuggeſtum attollerent, calamiſtro in cirros comerent, infra auriculas promitterent, frontem caperarent, erigerent ſupercilia, oculis ſagittarent, inflarent genas, naſum corrugarent, labia premerent, barbam muſtaciis infamarent, idquè nonnunquam cum periculoſâ ſacri calicis ſumptione: verba infringerent, & ad auliciſmum formarent, manus jactarent, inceſſum ad modulos componerent, calceos feneſtratos, tibialia ſerica, undulatam ſupra modum veſtem, & nitentem circumferrent, & oſtentarent, quid magis inſolens, & quid inconcinnius iſtâ concin-

nitate in Clerico ? Igitur veſtis ſit munda, ſed abſit faſtus, & luxus, ſive in materia, ſive in modo veſtiendi: ſit domus nitida, ſed abſit nimius aut ſumptus, aut ſplendor. Dignitas ſit in corona detonſi capitis, & decenti habitu clericali: nam hæc Sacerdotii inſignia ſine cauſa negligere ſunt qui damnent culpæ gravioris: præſertim ubi id foret ſcandaloſum. Quo in genere facilè etiam offenderes, ſi abſquè veſte clericali, vel domi, vel foris ab aliis deprehendaris.

Num: III.

De Manſuetudine, & Patientia.

JAm S. Bernardus manſuetudinem humilitatis collactaneam appellavit: itaquè ut humilem, ita te modeſtum ad omnes eſſe oportet. Conſiſtit autem manſuetudo præſertim in moderandis motibus iracundiæ: ut nihil ore, geſtu, facto iracundè agatur, ne quid implacidè, aut duriter, ne

ne quidem cum iis, qui conditione viles ſunt, aut bilem movent. Itaquè dentes neminem mordeant, caninum hoc eſt; lingua nullum virulenter pungat, iſtud ſerpentinum: hominis eſt ſermone uti humano, moribuſquè commodis, etiam in homines agreſtes, & nonnihil feros.

Atquè hic porrò neceſſaria eſt patientia, quam manſuetudini naturaliter eſſe conjunctam S. Baſilius dixit: cùm enim patientiæ inter cætera officium ſit, inter res adverſas, & nonnunquam duras, atq; acerbas frœnare animum, ne in verba iracundiæ prorumpat: immitiùs, atq; impetuoſiùs ages; niſi patientia retineat: atq; hoc tandem paſtoritium eſt, vita ſcilicet laborioſa, & multorum incomodorum patiens. Vide hic tu mihi breviter velut in ſpeculo oviculam: animal hoc quidem timidum eſt, atq; fugitivum: ſed tamen docile, & ſequax; nam ſi paſtorem nanciſcatur humilem, modeſtum,

ſtum, manſuetum, patientem, regi ſe, & quocunq; duci ſinet. At ſi ſuperbum, inſolentem, durum, impatientem; aut fugiet è grege, aut tractari refugiet. Ita te amabit populus, & facilè ſequetur, ſi demiſſione animi, modeſtiâ, manſuetudine, patientiâ præditum videt: ſi verò elatum, ſi immodeſtum, ſi immanſuetum, ſi impatientem, odit, horret, neq; patitur. Verùm de his commodiùs, & paulò fuſiùs, cùm in tert. part. de modo converſandi agetur,

CAPVT III.
Sit liberalis.

NUM: I.
Turpitudo Avaritiæ.

ESt hoc vitium non modò illiberale; ſed planè inhumanum; deniq; multorum capitum, capitalium, inquam, ſcelerum Hydra: A Sapiente pridem dictum, *Nihil eſt iniquius, quàm*

quàm amare pecuniam: avaro autem nihil eſt ſceleſtius. Et Apoſtolo avaritia idololatriæ cujuſpiã genus eſt. Quod explanans S. Auguſtinus: *Avari*, inquit, *frui volunt nummo; uti autem Deo: quoniam non nummum propter Deum impendunt; ſed Deum propter nummum colunt.*

NUM: II.
Deteſtanda in ſacris.

ID, etſi ſemper turpe ſit: tum verò turpiſſimum; imò flagitioſiſſimum in Clericis, qui non modò crines, curam ſcilicet rerum ſuperfluarum, ſolenni ritu à ſe abdicârunt; ut in Domini ſortem venirent, ſed & quò ſanctiùs ſacra tractarent, ſe quoquè Divino cultui dedicârunt. Quàm putas execrandum: ſi ii de rebus ipſis ſacris nundinentur; & (quod de nonnullis Apoſtolus conqueritur) *ipſam pietatem quæſtum faciant?* nam ſi habere quæſtui rempubl. ſceleratum, &

nefarium esse duxit, & dixit Cicero, immanè quantum horribilius, haberi quæstui ipsam religionem? adeò (quod idem Orator scribit) *nullum est officium tam sanctum atq; solenne; quod non avaritia comminuere, atq; violare soleat.* Veniant hic tibi, quæso, in memoriam filii Heli: hi nescientes *Dominum* (ut referunt sacri Regum annales) *neq; officium Sacerdotum ad populum*, ministris sacrorum mandabant: ut fuscinulâ tridente, victimarum carnes levarent, dum coquerentur, & ut antequam adipem adolerent; crudam carnem vi auferrent eâ ferreâ lege, *aut dabis, aut vi tollam: erat autem*, inquit idem sacer textus, *peccatum puerorum grande nimis coram Domino.* Vis audire causam? *quia retrahebant homines à sacrificio Domini.* Sed non fuit impune scelus hoc; Supplicium enim grave de sacrilegio sumptum; in flagitii detestationem arca capta, impii sacrificuli morte mulctati, suâq; ruinâ paren-

parentem quoquè conniventè involverunt. Redeat præterea in mentem Simoniacæ labis antiquus author Giezi. Hic pro leprâ divinitùs depulsâ pretium Elisæo priùs oblatum atquè repudiatum, cùm sordidus nundinator corrasisset, pro supplicio sibi, posterisquè lepram domum reportavit.

Age verò quid faceres, insignibus scilicet animarum curatoribus, qui non tam procurandæ religioni, quàm cumulandis opibus incumberent? Quibus non pascere gregem; sed se ipsos cura esset, inservire non illius; sed propriis commodis: quos videres non vivere contentos ovium lanâ, & lacte: sed etiam eas mulgere ad plenum, imò ad cutem deglubere intentos: qui pro rebus sacris, ipsisquè Sacramentis pecuniam exigerent à pauperibus, etiam extorquerent hâc impiâ voce, vel sponte dabis, vel tollam, si, prô nefas! aquam baptismi pecuniâ ab egenis extortâ venditarent,

rent, & Christi Sanguinem pro viatico petentibus, nisi acceptis 30. denariis tradere nollent. Scio his præsertim temporibus, ac locis ejusmodi pastorum idola, aut portenta vix reperiri. Sed tamen olim fuêre aliqui, & sunt fortasse nonnulli; vide ne tu unus.

Num: III.

Insignis Liberalitas in Pastoribus Ecclesiasticis.

UT avaritiæ vitium est sordidum, ac barbarum in viris Ecclesiasticis, ac pastoribus præsertim: ita liberalitas virtus est præclara, omninò regia, divina: nihil splendidius auro, & argento; cùm in arca non sordent; sed pauperum manibus teruntur; nihil magis regium, quàm dare, imò nihil magis divinum, da, & Deus eris. Prolixum argumentum prosequi non vacat: inspice saltem per transennam exempla præstantium aliquot Pa-

storum, qui cùm scirent Ecclesiastica bona patrimonium esse Christi, sibi quàm minimum reservabant, quàm plurimum in egenos dividebant.

Joannes ille, qui à re ipsâ Eleemosynarius dictus est, ita sibi parcus, ita in pauperes effusus vixit: ut moriens in arca non plus uno nummo reliquerit, quem etiam ne quid super esset, pauperibus legârat; domesticam habebat pauperum turbam, quos Dominos suos appellabat, iis quidquid poterat colligere, etiam lectos, & stragula per nomina in singulos elargiebatur; quorum similia de S. Carolo Borromæo in vita accepimus. Quid de S. Basilio? disce de rationibus, quas exigente Juliano Apostatâ de rebus à se possessis, ita reddidit.

Reditus mei Episcopatus sunt:

Ager	-	-	-	1.
Oleæ	-	-	-	10.
Alvei	-	-	-	10.

Mola

Mola - - - 1.
Oves - - - 40.
Palmæ - - - 8.
Fici - - - 3.

PARVUS HORTUS.

Pergit

Quorum me dominum non sentio, sed dispensatorem; cùm mihi eorum incumbat cura: ut inde pauperes alantur: nam hic status noster adeò arctus est; ut si fors quispiam Sacerdotum ea sibi reservet, aut in malos usus expendat, æqualem pœnam mereatur, & qui dilapidat, & qui ex altari furatur. Audis Paroche? Gregorius Thaumaturgus, cùm viveret, nullius loci dominus dici: post mortem verò jacere voluit non nisi in alieno sepulchro. S. Paulinus Episcopus Nolanus ita orabat: *Non excrucior, Domine, propter aurum & argentum: tu enim scis, ubi sint omnia mea.* Opinor ego, Paulíne, ibi fuisse reposita, ubi posuit etiam ille, cujus hæc vox semper erat in ore, *Deus meus, & omnia.* Habes pastores ani-

animarum, qui non opibus alienis cumulandis; sed suis profundendis studuerunt. Hos inspice, ista imitare: admovet stimulum Apostolus: *Est*, inquit, *quæstus magnus pietas cum sufficientia: nihil enim intulimus in hunc mundum, haud dubium; quin nec auferre quid possimus: habentes autem alimentum, & quibus tegamur his contentissimus.* Atqui ut parvo alamur, natura paucis contenta est, tegi verò etiam facilius, & minori possumus. Subjungit deinde ingentia mala, quæ avaritia secum trahit, ac denique concludit; *Tu verò homo Dei* (ita pastorem animarum appellat) *hæc fuge, sectare verò justitiam, pietatem, fidem, charitatem, patientiam, misericordiam.*

CAPUT IV.

Sit Castus, & Sobrius.

Num: I.

Necessitas castitatis præsertim in Neo-parochis.

Non

NOn licet, neq; hic lubet excurrere in laudem Caſtitatis : licèt habeam campum apertum, & latè patentem. Paucis multa complexus eſt S. Bern: *Quid*, ait, *decorius Caſtitate ? quæ mundum de immundo conceptum ſemine, de hoſte domeſticum, Angelum deniq; de homine facit ?* Verùm, ut in omni hominum genere decora ſit, maſcula, imò Angelica iſta virtus, at certè non modò decora eſt in Sacerdote ; ſed etiam apprimè neceſſaria, idquè ſignificabat in lege veteri tunica Sacerdotalis non modò de ſe ſtricta ; ſed quam etiam baltheus ad renes arctiùs adſtringebat : quæ lex multò tunc magis noſtros Sacerdotes obligat, quòd ad res ſanctiores, divinioresque tractandas initientur, & quotidie in ſacrificio caſtiſſimum Agnum Chriſti Corpus, & Sanguinem, manibus, ore, intimis viſceribus contingant, quod fieri oportet, ſanctè, caſtè.

NUM:

NUM: II.

Difficultas.

AT tibi præ cæteris, mi Neo-paroche, ad æmulationem, & gloriam Angelicæ Sanctimoniæ majori ſtudio enitendum eſt, quod ob ſingulares cauſas ad eam pertingere tibi futurum ſit difficilius : nam primò evocaris ex eo loco, ubi plurima ſtabant tutandæ pudicitiæ propugnacula, ſcholarum optimi magiſtri, Marianarum Sodalitatum exercitationes, ſuperiorum, qui à latere, & in oculis perpetuò aderant, vigiles curæ. Nunc verò immitteris in liberum campum, ad peſtilentem auram, ubi remotis arbitris, & cenſoribus effrænes paſſiones, præſertim libidinum, impunè magis vagantur, & potentiùs abripiunt, præſertim juvenilem tuam ætatem, quæ ignem oleumquè ſubminiſtrat ; ut totus non magno negotio in flammam abeas. Deinde (quod caput

caput est) ad ardendum incentiva imposterum crebriùs incident, & vehementiùs incitabunt, vel ex domestico fœminarum contubernio, vel ex aliquarum nonnunquam familiaritate prætextu quodam pietatis; nonnunquam verò ex necessario subsidio officii pastoralis. Nihil periculosius ad naufragandum, quàm istæ Syrtes, Scyllæ, Charybdes. Præterea domum adventant, aliæ nescio quid negotiorum acturæ: aliæ in templo confitentes audiuntur ad aurem nullo teste, nullo arbitro, non rarò locis, & temporibus obscuris, conjugatæ, viduæ, puellæ, nonnunquam etiam lupæ. Nemo non videt, quàm ista, præsertim si in animum minùs castum incurrant, primò valdè succutiant, deniquè deturbent. Res loquitur, & utinam tacerent exempla. Quare meritò *Concil. Trident. sess. 25. de reform. c.* 14. prohibet quibuscunquè Clericis, ne concubinas, aut alias mulieres, de quibus

bus possit haberi suspicio, in domo, vel extra, teneant, aut cum illis ullam consuetudinem habere audeant, alioqui vult, ut pœnas à sacris Canonibus vel statutis Ecclesiæ impositas incurrant. At necesse est, inquies; ut, nisi Pastoris personam, aut munus deponam; cum fœminis versèr, subindè etiam conversèr. Quid tunc agam? Clypeum, & loricam indue; ut vel hostile telum retundas, vel infringas, vel ictum saltem evites. Armis, & præsidiis hic opus est, acriterquè decertandum, ideò Palladem Virginitatis Deam, antiquitas armatam esse finxit. Verùm ista persequi jam non vacat, ad libri calcem quædam necessariò dicenda mihi erunt; audies; si placet.

NUM: III.

Sobrietas.

SObrietas, ebrietas, nomine affines, re maximè repugnant: illa castitatis amica, hæc inimica. Proli-

xum

xum rursùs argumentum : ſed inſtitutum meum monet, ut brevis ſim : ego hic ſatis habuero, ſi quantum Parocho neceſſaria ſit ſobrietas ex ebrietatis turpitudine oſtendero. Philiſtini ſacerdotes Dagon ventriculoſum Deum, imò totum ventrem, coluêre quondam. Crederetné quiſpiam idolum iſtud etiam inter primos Chriſtianos ſua templa habuiſſe, ſuas aras, ſuos ſacrificulos ? certè Apoſtolus tales aliquos etiam flens agnoſcit, quorum Deus venter erat : quem locum explanans Tertullianus, *Deus*, inquit, *venter, pulmo templum, aqualiculus altare, quibus tota charitas in cacabis fervet, fides in culina, ſpes tota in ferculis.* Et verò hic ventri-dæmon habet adhuc aliquos myſtas, & ſacrorum miniſtros, atq; utinam nullos ex Sacerdotibus Chriſti, quibus iſtud Jeremiæ occlamandum ſit. *O Paſtor ! O Idolum !* quid enim eſſet paſtor ebrius aliud, quàm Idolum ? oculos haberet, & non

& non videret ; aures, non audiret ; nares, non odoraretur ; manus, non palparet ; pedes, non ambularet ; larva paſtoris eſt iſte paſtor, ac ne homo quidem : rectè enim Chryſologus : *Ebrietatem, qui habet, homo non eſt*, & Auguſtinus, *eam, qui habet, ſeipſum non habet.*

Agedum nunc ; quid fiet iſto paſtore non paſtore, homine non homine ? an ſine gravi gregis offenſione præeſſe, an omninò officium facere poterit ? ſi dicendum ad populum, ſi omninò loquendum erit, aut impeditâ linguâ amittet vocem, aut humanam non edet : frendebunt dentes, labia trement, nec manus, nec pedes, obſequentur, errabit, labetur velut comitiali morbo correptus, & quâ ratione homo ratione carens, horas Canonicas recitabit ? quomodo ſtabit ad altare ? quo ore DEUM vocabit ? quibus manibus tractabit ? quâ temeritate in ſtomachum eructantem

per impuras fauces tranſmittet ? aut (ſi à ſacrificio abſtineat) in templo, vel non cantabit, vel ſubmugiet.

Denique quando non ſolùm cum ſcandalo, verùm etiam cum periculo baptiſmum, abſolutionem, Euchariſtiam, extremam unctionem balbutiens, titubans, vix ſibi præſens, adminiſtrabit ? Tamen ad ſua munia ritè obeunda, ad Sacramenta ſanctè miniſtranda dies, nocteſquè, ac propemodùm omni temporis momento Parochi prompti, & expediti eſſe debent : nam plerumquè, ut fit in humanis, ſubiti, & inopini caſus accidunt, quibus neceſſitas, aut commoditas populi ſuo jure ſalutis auxilia depoſcentis opem implorent, & quàm paſtores exhibere teneantur. En tibi, quàm neceſſe ſit te non modò nunquam ebrium, ſed ſemper ſobrium eſſe : nam ebrios Parochos credo jam nullos eſſe, aut certè paucos, at minùs ſobrios, paulò plures. De conviviis, popinis, & luſibus

ſibus erat quoquè aliquid, quod monerem : Verùm alio poſtea loco fiet commodius.

CAPVT V.

Sit Prudens, Vigilans, Diligens.

NUM: I.

Regimen animarum, ſingularem requirit prudentiam.

PRudentia cæterarũ virtutum moderatrix eſt : iis enim medium ponit, intra quod conſiſtant, ne defectu, aut exceſſu à recto exorbitent : Principalis eſt hæc virtus, id eſt, virorum principum, & regum : ſine qua regere velle inſania eſt : Philoſophi ea mens eſt, idquè ſapientes Ægypti oculo ad ſummitatem ſceptri fixo hyeroglyphycè adumbrârunt ; ſed nulli prudentia neceſſaria magis, quàm paſtoribus animarum, eſt enim hoc regimen, ut eminens, ita perarduum, ideoquè Chriſtus, cùm Apoſtolos ad ſalutem animarum ex officio procu-

randam emitteret, prudentiam nominatim commendavit, *Estote prudentes, sicut serpentes.* Quorum scilicet oculi & vigiles sunt, & ad pervidendum perspicaces. Quid hîc ais, Neo-parochе? plurima sanè tibi erunt dicenda pro suggestu in concione, pro sacro tribunali, publicè; privatim; sæpè danda consilia petentibus; sæpè non petentibus suggerenda; subindè etiam ex tempore: Argum propterea te esse oportebit centum oculis præditum: ut omnia longè, latèq; conspicias, & omnibus provideas. Profectò homo imprudens, & quem necdum magister usus docuit; tam multa, tamque varia, atque perplexa, neque rectè, nequè probè pervidebit, neque verò conficiet. Quid inde? illud sequitur. *Si cœcus cœco, &c.* reliquum nosti.

Num: II.

Modi assequendi prudentiam in munere pastorali?

AT ego, inquies, neq; Argus, neq; centoculus sum, neq; per ætatem, aut experientiam esse possum: & quam tu à me homine novo, ante annos, & usum prudentiam quæris, aut requiris? neque enim Salomoni me comparo, qui in somno repentè sapiens evadam. Rectè, ais, igitur Salomonis exemplo, qui juvenis, & parùm expertus ad regendum vocatus est, ante omnia multâ, & ardenti prece sapientiam è cœlo accersè: ibi enim sedem habet. Inde Salomon accersebat. *Sciens*, ait, *quia Sapientia* (nam de eâ loquitur) *continens esse non possim nisi Deus det, adii Dominum, & deprecatus sum. Emitte* (ita enim orabat) *Domine, sedium tuarum assistricem sapientiam, & ne reprobes à pueris tuis, mitte illam de sede magnitudinis tuæ: ut mecum sit, & mecum laboret, & sciam quid acceptum sit coram te omni tempore.* Aurea, & flexanima est oratio: eam tu quoq; usurpa, tunc potissimùm, cùm res dubiæ,

& intricatæ inciderint. Ita Salomonis quoquè parens David factitabat. Nam cùm difficilia, & obscura contingerent, adibat sacra templi adyta, atq; ad aram Divinæ Majestatis supplex ex propitiatorio divina responsa deposcebat.

Hoc primum; ut sapiens brevi evadas: alterum illud erit; ut quoniam homines Deus per homines erudit, (ideò enim Paulum, cùm ex eo quæreret, *Domine, quid me vis facere*, ad Ananiam remisit) consilia expete à viris eruditis, & prudentibus, à quibus nullo negotio ediscas sapere, quod sibi illo magno sudore comparârunt. Et quoniam non semper sunt ad manum vivi, quos consulas, age frequenter cum mortuis, virorum, inquam, eruditorum, post mortem superstitum libros oculis, & manibus tere, ex quorum lucernis lumen accipias. Ita ferunt Alphonsum Aragoniæ Regem à familiari deprehensum, cùm

cùm librum identidem manu pulsaret; rogatum verò cur id faceret, respondisse, ex mortuo sana consilia sciscitari: nequè eum pudebat, etsi sapientissimus esset, ex illis discere, si quæ nesciret. Et vivos quidem habere poteris, si non præsentes & coràm, quos saltem scriptis literis adeas, neq; deerunt fortè, è vicinia aliqui te sapientiores, & subinde qui te adeant, & quos audias. Sin minùs, habe domi libros, quæ tibi præcipua sit suppellex, eorumq; lectioni incumbe, id Timotheum licet Episcopum, atq; Doctorem monet Apostolus, *Attende*, inquit, *tibi, & doctrinæ, insta in illis: hoc enim faciens, & te ipsum salvum facies, & eos, qui te audiunt.* Sed tu fortassis in eo errore versaris, in quo non pauci, qui sicut nautæ, cùm in portum se appulisse putent, aut somnient, funes solvunt, vela contrahunt, anchoras figunt: ita nonnulli cùm in Academiis, scholis, seminariisquè, velut in

navigatione ſtudia, librosque tractârint; jam Parochiam, quaſi portum, quò tendebant, aſſecuti, ſtudia remittunt, & lacertos; nihilq; agunt, aut alia potiùs, quàm ut ſeſe exercendo perficiant. Atqui conciones jam habendæ ad populum, fides rudibus explicanda, in adultioribus firmanda, contra hæreticos propugnanda; exſtirpanda vitia, virtutes inſerendæ: hæc profectò non vulgarem eruditionem deſiderant. Itaq; bibliorum volumina evolvenda, ingens opus, legendi interpretes, magnus labor, caſus conſcientiæ explicandi, labyrinthus eſt, controverſiæ pertractandæ, difficilè ſtudium, Jus Canonicum conſulendum & SS. Patres interrogandi, vaſtum mare.

At, inquies, unde mihi locus, & tempus, ſuppetunt, ut in iſtud me piſtrinum compingas; unde ſumptus, ut mihi tam locupletem librorum ſupellectilem comparem? Primò locus eſt

eſt Muſæum tuum, quamvis anguſtum. Temporis ſat erit, ſi otium fugias, ſi ſuperfluo ſomno, ſi inanibus negotiis aliquid ſubtrahas: ſumptus abundè ſuppetent, ſi alibi, ubi opus non eſt minuas. Neq; peto, ut Alexandrinam, aut Vaticanam bibliothecam inſtruas. Pauci ſufficient libri, ſi ſelegeris, qui ad rem tuam facient. Sacram Scripturam, quam S. Ambroſius librum Sacerdotalem, S. Dionyſius ſubſtantiam Sacerdotum appellant, facilè comparabis, unum præterea, & alterum bibliorum interpretem, aut Cornelium à Lapide, aut breviorem Commentatorem Sa, & Mariani: ad conciones accommodatas populo faciet plurimùm Matthias Faber: controverſias expediet Becanus: Caſus conſcientiæ Layman, aut brevior Biensfeldius, aut Toletus, aut Baſſæus, & nuper editum Antuerpiæ Compendium Dianæ. Ad multa utilis erit Jacobus Marchantius, & Joan-

nes Baptiſta Poſſevinus. Concilium Tridentinum cum librorum prohibitorum indice non ultimum locum teneat, & ejuſdem Concilii Catechiſmus. Juverit etiam Catechiſmus hiſtorialis Antonii Dauroutii. Ac, ne te negligas, libri in promptu & manibus ſint aliqui ſpirituales, Thomas à Kempis, Meditationes de Ponte, Opuſcula Drexelii. Finio cum epilogo Thomæ Campenſis. *Eccleſiaſticus ſine libris quaſi miles ſine armis, equus ſine frænis, navis ſine remis, ſcriptor ſine pennis, avis ſine alis, ſutor ſine ſubulis, faber ſine malleo, ſartor ſine acu, viator ſine baculo.*

Num: II.

Vigilantia.

PArs prudentiæ Vigilantia; uti hæc ad ſuperandos hoſtes, victoriamquè reportandam in ducibus belli plurimùm valet, cunctatio verò, aut ſomnolentia plurimùm officit. ita in animarum negotio vigil cura, opportunitas

tunitas captata, & arrepta occaſio maximè ad rem faciunt: utq; militiæ Præfectos dies, noctesq; vigilias agere, & excubare oportet, ne ex inſidiis hoſtes aggrediantur: ita multò etiam magis, Rectoribus animarum invigilandum, ne Tartarei prædones involent. Et (ut dicamus iſtud è re accommodatiùs) uti Paſtores ovium vigilare debent ſuper gregem, ne lupi, qui perpetuò prædæ inhiant, in oviculam, præſertim ex gregem, irruant: ita animarum paſtoribus agendum, eòquè magis, quòd animarum lupi ovinam pellem plerumq; induant: ut incautos cautiùs fallant, ac vorent. Hoc propè eòdem pertinet, ſpeculatorem te eſſe oportet, qui in altiori loco poſitus attendas, ſi quis orthodoxæ doctrinæ, vel bonorum morum hoſtis irrumpat: ut veluti ad arma, & incendium clames, &, quo poteris modo, malum depellas, alioqui ſcis quid ſupremus Paſtor minetur, *ſanguinem*

ejus (qui perierit) *de manu tua requiram.*

Num: IV.

Diligentia.

PArs altera prudentiæ est diligentia, sedulitas, maturatio. Negligere, & lentiùs, quàm par sit, agere, aut cunctari multùm in bellis, & civilibus negotiis nocumenti adfert: plus in cura animarum: occasiones hic neglectæ, aut non arreptæ, quæruntur deinde cum lachrymis: sed jam frustrà; cùm aufugerint, non redeunt. Scribit S. Gregorjus *l.* 1. *dial. c.* 12. rem miram de Severo vitæ admirabilis, Ecclesiæ B. V. sacerdote, quam historiam iisdem propè verbis subjicio. Sacerdotem illum quidam Paterfamilias, cùm ad extremum venisset diem, missis nunciis rogârat, ut ad se quantociùs veniret: inopinatò verò contigit: ut Sacerdos ad putandam vitem esset occupatus, atq; ad se venien-

nientibus diceret: antecedite, ecce subsequor; cùmq; videret sibi in eodem opere parùm supereſſe, paululùm moram fecit: ut opus, quod minimum restabat, expleret: quo expleto cæpit ad ægrum pergere. Eunti verò in itinere occurrentes, qui priùs venerant, Pater inquiunt, quare tardasti? noli fatigari, quia jam defunctus est: quo audito ille contremuit, & magnis vocibus se interfectorem illius clamare cœpit: flens itaq; pervenit ad corpus defuncti, seq; coram lecto illius cum lachrymis in terram dedit, cùmq; caput tunderet, seq; reum mortis illius clamaret, repentè is, qui defunctus fuerat, animum recepit, significavitq; iis, qui attoniti aderant, se à tetris hominibus, ex quorum ore, & naribus intolerabiles ignes exundabant, per obscura loca deductum, donec accurrens pulcherrimus Juvenis jussit reduci: quòd Severi Presbyteri lachrymis Deus illum vitæ, & saluti redonasset:

naſſet: igitur vitæ redditus, cùm ſeptem diebus pœnitentiam egiſſet, octavo die, tum ſcilicet ritè expiatus, iterùm vivere deſiit. Pauciſſimi, ô mi Neo-paroche, ſic redeunt, pauciores reperias Severos, qui lachrymis id ſuis impetrent. Et eheu! unius morulæ ſpacio quantæ res intervertuntur? antequam ille de vite ſurculum putaret, mors vitam iſti amputat, nequè hic te juvat iſtud *non putabam*: putare enim debueras: hinc illæ lachrymæ; illius ſum interfector, reus mortis. Quid fiet, ſi qui ad baptizandos infantes, aut abſolvendos infirmos vocati, hærerent non in vinea; ſed taberna vinaria, tergiverſarentur, cunctarentur, procraſtinarent? mortuum fortè revocare non poterunt ab inferis; ſed ſequi poſſunt: non fit, inquis, ſed ſi fieret?

CAPUT VI.

Sit cultus Divini ſtudioſus:

Nu-

NUM: I.

Hoc ſtudium ad Parochos maximè pertinet.

PIetas, ſive Religio virtutibus Theologicis proxima, Moralium facilè princeps, veri Numinis cultum reſpicit, & ritè procurat. Eſt quidem ea virtus, (ut ſunt quæquè cuiquè ætati ſuæ) propria Adoleſcentiæ: ſed tamen in adoleſcentibus in floſculos ferè tantùm ſe induit, fructus necdum profert, ſaltem decoctos; creſcente ætate creſcere, roborari, & ad maturitatem perduci debet: debet autem maximè in iis, qui rerum ſacrarum, & animarum curam ſibi propriam ſumunt: hi enim ſancta ſanctè tractare, & religionem procurare tenentur ex officio: atque ad hoc munus, ſacris ſunt ordinibus initiati. Itaquè ſacrilegium erit, ſi perfunctoriè, ſi oſcitanter, & neglectim, ſi impiè res Divinas atrectent.

NUM:

naſſet : igitur vitæ redditus, cùm ſeptem diebus pœnitentiam egiſſet, octavo die, tum ſcilicet ritè expiatus, iterùm vivere deſiit. Pauciſſimi, ô mi Neo-paroche, ſic redeunt, pauciores reperias Severos, qui lachrymis id ſuis impetrent. Et eheu ! unius morulæ ſpacio quantæ res intervertuntur? antequam ille de vite ſurculum putaret, mors vitam iſti amputat, nequè hic te juvat iſtud *non putabam :* putare enim debueras : hinc illæ lachrymæ; illius ſum interfector, reus mortis. Quid fiet, ſi qui ad baptizandos infantes, aut abſolvendos infirmos vocati, hærerent non in vinea ; ſed taberna vinaria, tergiverſarentur, cunctarentur, procraſtinarent ? mortuum fortè revocare non poterunt ab inferis ; ſed ſequi poſſunt : non fit, inquis, ſed ſi fieret ?

CAPUT VI.

Sit cultus Divini ſtudioſus:

Nu-

NUM: I.

Hoc ſtudium ad Parochos maximè pertinet.

PIetas, ſive Religio virtutibus Theologicis proxima, Moralium facilè princeps, veri Numinis cultum reſpicit, & ritè procurat. Eſt quidem ea virtus, (ut ſunt quæquè cuiquè ætati ſuæ) propria Adoleſcentiæ : ſed tamen in adoleſcentibus in floſculos ferè tantùm ſe induit, fructus necdum profert, ſaltem decoctos ; creſcente ætate creſcere, roborari, & ad maturitatem perduci debet : debet autem maximè in iis, qui rerum ſacrarum, & animarum curam ſibi propriam ſumunt : hi enim ſancta ſanctè tractare, & religionem procurare tenentur ex officio : atque ad hoc munus, ſacris ſunt ordinibus initiati. Itaquè ſacrilegium erit, ſi perfunctoriè, ſi oſcitanter, & neglectim, ſi impiè res Divinas atrectent.

NUM:

NUM: II.

Quibus rebus in se ipsis pietatem excolere debeant.

MUlta circa Religionis munia præscribenda essent, quæ paucis complectar: ne longiùs excurram. Primùm te ipsum ad pietatem exerce, manè sub auroram, priusquam te cura gregis, & negotia avocent, tecum, & cum DEO age, & ad consuetas precatiunculas meditatiunculæ rerum Divinarum pauxillum temporis tribue: compendium istud diei erit, non dispendium, materiam meditandi in dies singulos abundè suppeditabit summarium meditationum Ludovici de Ponte, aut Busæi conscriptus de eo argumento libellus.

Vesperi ad reliquas preces concede aliquid examini conscientiæ, & diei exactæ rationem accuratè à te exige, præsertim circa defectus in cura pastorali commissos, & ex certa formula

mula actum amoris Dei super omnia, & perfectæ contritionis elice: juvat id plurimùm contra repentinos noctium, & mortium casus.

Nocturnum, diurnumquè Officium, quia quotidianum pensum est, & officium tuum, exactè persolve: multum in eo recitando peccatur, si nimis properanter, si detruncando, vel mente alienâ, si indecenti corporis situ, aut loco, aut tempore: si non integrè: quo in genere maximè cavendum, ne ex culpa partem notabilem negligas: periculum autem majus est, cùm itinera longiora suscipiuntur, dum conviviis indulgetur, dum negotia, quæ temporis multum decerpunt, actitantur, ideò Parochis occupationibus consultiùs erit, si impedimenta prævideant (& ferè inopinatò plurima accidunt) ut, quod licèt, vel pridie ad vesperum, matutinum & laudes recitent, vel sequenti die maturè ante omnia majorem Officii Divini par-

partem, aut totum exſolvant, ſi poſtea ſe impediendos advertant. Sacrâ Confeſſione non dico labes, quod magis neceſſarium eſt, ſed etiam labeculas, quod conſilii eſt, ſæpè expia, quò purior ſacrifices. Sacerdotes Moſaici ſacra tractaturi, quotidie lavabant, ſe, quam in rem proſtabat vas æneum ex mulierum ſpeculis: ut curiosè, vel minimas labeculas inſpicerent, eluerentquè: quàm æquius eſt te facere, qui diviniora tractas? Audi Auguſtinum in Pſal. 99. *Semper confitere, quia ſemper habes, quod confitearis; difficile enim eſt in hac vita: ut ſic homo mundetur, ut nihil inveniatur in eo, quod reprehendatur.* Vide pro exemplo Elephantem:

Quotidie ſurgens vivo ſe perluit amne;
Ut ſolis radios orientis purus adoret.

Num. III.

Miniſteria ſacra ritè peragenda.

Nunc

NUnc ad miniſteria ſacra attendamus, Obeunda tibi illa ſunt: animum recollige, quæ agenda erunt reverenter, exactè, & ritè pertracta: Quæ voce promenda, diſtinctè, & cum pietatis ſenſu pronuncientur, præſertim in Sacrificio, & adminiſtratione Sacramentorum: id poſtulat rerum ipſarum dignitas, & ædificatio præſentium, qui offenduntur alioqui, ſi irreligiosè vident peragi Sacra à Sacerdotibus, nequè credunt res ſacras eſſe, quæ indignè à miniſtris tractantur. Cavendum tamen ne nimiâ religione quid in hoc genere pecces: ut ſi affectes modulatam, aut nimiùm compoſitam pronunciationem, ſi geſtiunculis quaſi Comicum agas, ſi longâ cunctatione, faſtidium, & nauſeam aliis crees: moderatio enim etiam in Sacris adhibenda.

Num: IV.

Decor, & decorùm in templo.

Porrò

POrrò ædem ſacram ſubeamus: hîc enim locus præcipuè religioni, & cultui Divino ſacer eſt; DEUS non tantùm intentos habet oculos, & aures in locum iſtum: ſed Chriſtus ipſe in Euchariſtia præſens eſt, aſſiſtuntquè è cœleſti curia Angelicæ mentes ſupremo ſuo, tuoquè Principi: quare tibi ſacrorum miniſtro incumbit: ut templo, quam baſilicam, id eſt, regiam Græci vocant, accurentur, quæ ad ipſius dignitatem, ſplendoremquè ſpectant: quo in genere multa tibi præſcribuntur: ut templi ſarta tecta ſerventur, parietes, & pavimentum ab aranearum telis, & ſordibus expurgentur, &, ſi fieri poteſt, niteant: altaria integra ſint, & decenter ornata, religioſè, & quâ decet reverentiâ Venerabile Sacramentum, & Sacrum Chriſma, Aqua baptiſmalis, Oleumq́; infirmorum ſuis locis aſſerventur; ſacra ſupellex, & vaſa, præſertim, quæ altari, & ſacrificio conſecrantur, ſi non

non ſplendeant, ſaltem munda ſint; veſtes deniq́ue Sacerdotales puræ, neq́ue obſoletæ.

In templis noſtris aurum, argentum, gemmæ, tapetia pretioſa, & eximiæ artis; ornamenta verò æquè pretio, atq́; arte exquiſita; Attalicæ deniq́; opes decerent ſanè magis, quàm in aulis Principum, Regum, Cæſarum: ſed à te Neo-parocho ſumma non exigo: iſtud velim; ut curare ſaltem decorem illum velis, quem in Nepotiano laudat Hieronymus: Erat, ait, ſollicitus, ſi niterent altaria, ſi parietes abſq́; fuligine, ſi pavimenta terſa, ſi ſacrarium mundum, ſi vaſa luculenta, & in omnes ceremonias pia ſolicitudo diſpoſita. Poſſumus & de illo dicere, qui baſilicam Eccleſiæ, & Martyrii conciliabula diverſis floribus, & arborum comis, vitium q́; pampinis adumbrârit: ut quidquid placeret in Eccleſia tam diſpoſitione, quàm viſu, Presbyteri ſtudium, & laborem teſtaretur: ita ille: Verùm

Verùm lachrymas hic mihi erumpere ſentio, ſive doloris, & pudoris, propter prophanatam rerum ſacrarum tractationem; ſive juſtæ indignationis (habet enim etiam ira ſuas lachrymas, cùm ſe ulciſci non poteſt) ob nonnullorum propè etiam mihi oculato teſti perſpectam in rerum Divinarum violatione impietatem. Alicubi, ruri præſertim, tecta perpluunt, parietes non modò aranearum telis obtenduntur, ſed ſquallent, & propemodum imbre pluvio ſuffodiuntur, denudantur altaria, aut vix vili linteo obteguntur; pavimenta luto opplentur, Sacerdotum veſtes, aut fædè detritæ viſuntur, aut laceræ; corporalia, purificatoria, patenæ, calices, quæ Chriſti Corpus, & Sanguinem, vel continent, vel contingunt; inexpiando ſcelere. non ſordeſcunt modò, ſed nonnunquam ſordent. Pudet dicere, & narrare horreo: interim domus Paſtoris, non tuguria, & nonnullorum oppi-

oppidanorum etiam viles caſæ, cùm nundinæ, aut convivalia feſta aguntur nitent, menſæ ſplendent, ſupellex renidet, Dominus pagi, aut arcis bibit argento, ſi non auro, & gemmeis conchis, certè è ſplendido vitro, aut chryſtallino cyatho, adhibentur ſtrophiola ad nares, & manus detergendas; in menſis mappæ, & mantilia majoris operæ, atquè ſumptus; quàm quæ ſerviunt templo, & altaribus: fleret David Rex, ſi viveret, atquè iſta ſpectaret, qui olim quando de templo veteris legis, ſacrificiis, ac ritibus ædificando cum Nathan agebat, *Videſné*, inquit, *quòd ego habitem in domo cedrinâ, & arca Domini poſita ſit in medio pellium?* Jam quid ſi Aggæus Propheta noſtra ſpectaret: nonné æquiùs, quàm in Judæos excandeſceret? *Nunquid tempus vobis eſt, ut habitetis in domibus laqueatis, & domus iſta deſerta? Domus mea deſerta, & vos feſtinatis unusquisq; in domum ſuam: propter hoc prohibiti ſunt vobis cœli: ut darent*

rent rorem, & terra germen ſuum. O dolor! nam noſtrum hìc ulcus impacto ungue tangitur: qui ſtudioſiùs indagant cauſas calamitatum, quas hæreſes, & per illas bella funeſtiſſima jam tot annis in Europam invexêre: obſervant malorum initia à templorum, rerumquè ſacrarum incuria, & ſacrilego neglectu cœpiſſe, easq; pœnas, quæ ſecutæ ſunt, divinitùs immiſſas fuiſſe, ob prophanatam templorum, altariumq; religionem: quæ res animos inceſſit, atquè impulit eorum, qui cum hæreſeon impietatem profligare laborarent, pulſamquè preſſamq; religionem revocare vellent, eò ſtudia ſua verterunt: ut ſuis redderetur templis, rebuſq; ſacris honos, ornatus, decor. Huc & tu, mi Neo-paroche, ſtudium convertes, Salomonis, Davidis, Conſtantini, aliorumquè, quibus ea cura cordi fuit, exemplo: ut, cùm oras, ex corde proferre poſſis illud Regii Pſalmiſtæ, *Domine, dilexi decorem domus*

mus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ. Profectò ſi dilexeris, facies; amor enim efficax eſt, efficies autem apud Epiſcopum, Dominum loci, Parochianos nonnihil opulentiores, & tu ex rebus tuis pro modulo tuo: neq; enim plus aut ratio, aut Deus ipſe exigit: tantùm ne negligas, imò ut efficias, quantum potes, ſtude: non modò hæc res Deo honorem, rebusq; ſacris venerationem: ſed etiam tibi ingentem meritorum ſegetem, Populo eximium devotionis fructum adferet.

CAPUT VII.

Sit deniq; zelo Divinæ gloriæ, & ſalutis animarum ardens.

NUM: I.

Quid zelus, & quottuplex?

ZElus amor eſt animi rei cujuſpiam conſequendæ deſiderio, & ſtudio ardentis, odio rei contrariæ deflagrantis. Ignis eſt validiſſimum in

alia, ſui impotentiſſimum elementum; obvia quæquè ambit, lambit, carpit, edit, vorat: ſi nihil aſſequîtur, quod appetit, petitquè: ſe ipſùm depaſcitur atque exedit.

Verùm non omnis zelus virtuti, aut laudi vertitur. Optimus ille, qui zelus eſt Divinæ gloriæ, & ſalutis animarum, quanquam hæc vix diſtingui poſſunt: Quippe cùm ad Divinam gloriam referatur animarum ſalus, qui Divinæ gloriæ eſt vehementer ardens, idem animarum ſalute flagret, neceſſum eſt. Itaque, qui harum duarum rerum zelo incenſus eſt, nihil non cogitat, nihil non loquitur, nihil non agit, quo Dei honorem, & ſalutem aliorum impatienter, impotenterquè procuret; ea verò, quæ adverſantur, aut ſunt inimica, hoſtiliter perſequitur, nequè ceſſat, quin in ſe convertat, niſi verò aſſequatur, languet contabeſcit, & ſe depaſcendo extinguitur.

NUM.

NUM: II.

Exempla.

COgita tu hîc mihi ex multis ſancto zelo inflammatis, ex quibus erumpunt hæ flammæ, Jeremias, Davides, Paulos. *Factus eſt in corde meo, quaſi ignis exæſtuans; audivi enim contumelias multorum, & terrorem in circuitu. Tabeſcere me fecit zelus meus: vidi prævaricantes, & tabeſcebam*: Vide jam ex illo igne liqueſcentes lachrymas: *exitus*, id eſt, lachrymarum fontes, *deduxerunt oculi mei, quia non cuſtodierunt legem tuam.* Moyſen ſileo. dic quæſo, quis, & qualis eſt Paulus? Evolve Epiſtolas: ardent, ſingulæ ſententiæ non ignes ſunt, aut flammæ; ſed incendia. Præterea vide Pauli ſectatores Chryſoſtomum, Ambroſium, tres Gregorios, & recentioris memoriæ Carolum Borromæum. Hoc ſcilicet verè, & propriè Paſtoritium, zelare Domini gloriam, & animas: ac te quidem, mi

Neo-paroche, adhuc, ut omnia initia ſolent, fervere arbitror: verùm ſi te cum ſummis illis viris conferas, tepidus es, ne dicam frigidus. ſuggeram igitur quaſi malleolos, & faces; quibus te vehementiùs incendam.

NUM: III.

Incentiva.

PRimùm expende ſuis momentis munus, quod ſuſcepiſti. Paſtor es; paſtoris eſt vigilare, excubare, è ſpecula omnia circumſpicere, ne quà vel clam, vel apertè irruant lupi Tartarei, qui perpetuò prædæ inhiant: vi obſiſtendum, ne gregem impetant; extrahendum ex ipſis faucibus, ſi oviculam rapuerint, etiam ſi opus eſt, occumbendum: ita vigilabant, ita pugnabant Jacob, & David paſtores, *Die noctuq́*, ait ille, *æſtu urebar, & gelu; ſomnusq́ fugiebat ob oculis meis*. Et alter: *Paſcebat*, inquit Sauli, *ſervus tuus patris ſui gregem: & veniebat leo, vel urſus, & tolle-*

tollebat arietem de medio gregis, & perſequebar eos, & percutiebam, eruebamq́ de ore eorum, & illi conſurgebant adversùm me, & apprehendebam mentum eorum, & ſuffocabam, interficiebamq́ eos. Agnoſce officium boni paſtoris, graphicè deſcribit illud Ezechiel c. 34. *Quod infirmum in grege eſt, conſolidare, quod ægrotum ſanare, quod confractum alligare, quod abjectum reducere, quod perierat quærere.* Hoc princeps paſtorum Chriſtus fecit: verè bonus paſtor, qui etiam animam poſuit pro ovibus ſuis: ſupparia munus, quod ſuſcepiſti, à te exigit: atqui ad iſta animis opus eſt, non remiſſis, aut tepidis: ſed acribus, atq; vehementer incenſis.

Præterea incendere te debet operis ſuſcepti magnitudo, & præſtantia. S. Gregorius *nullum omnipotenti DEO par eſſe ſacrificium zelo animarum* pronunciat, affirmat S. Chryſ. quamvis perpetuum cum corpore bellum ineas, quantumvis jejunia producas, humi

mi cubes, opes in egenos profuderis, his omnibus vel unum ſalutis alienæ zelum gratiorem eſſe: ſed nihil ad cõmendationem, laudemq; præſtantiùs, quàm quòd, velut ex oraculo, effatus eſt S. Dionyſius, *omnium divinorum operum diviniſſimum eſſe, cooperari Deo in ſalutem animarum.* Et ſanè quid poteſt eſſe diviniùs, quàm cum Paulo gloriari in Domino poſſe, *Chriſti factus ſum ego miniſter, qui nunc gaudeo in paſſionibus pro vobis, & adimpleo ea, quæ deſunt paſſioni Chriſti, in carne mea, pro corpore ejus, quod eſt Eccleſia, cujus factus ſum ego miniſter.* Valet præterea ad ignem illum in te excitandum dignitas, & pretium unius animæ, quam DEUS tanti æſtimat; ut Pater æternus non dubitârit Filium unigenitum dare, neque Filius detrectârit ſeipſum tradere crudeliſſimæ, & ignominioſiſſimæ morti: ut animas redimeret. *Redempti enim ſumus non corruptibilibus auro, & argento; ſed ſanguine Filij DEI;* &

& quidem ad ultimam unciam profuſo: nam ideò aperiri ſibi mortuo cordis latus voluit, ut ſi quæ gutta ſupereſſet effunderetur. Nequé ardentiſſimũ hunc zelum frigida mors extinxit. Etiamnum in cœlo ſalutis noſtræ zelo ardet, etiamnum iterùm, iterùmque promptus, ſi opus foret, eoſdem cruciatus ſubire, eandem in cruce mortem obire animarum causâ, idquè in clariſſima viſione Carpo olim demonſtravit: ut Sanctus Dionyſius ſcripſit epiſtolâ ad Demophilum.

Deniq; cogita præmium, quod poſt hanc vitam manet eos, qui animas ab inferis extractas cœlo adſcribunt: *fulgebunt illi* ex Danielis vaticinio, *tanquã ſtellæ in perpetuas æternitates*, quæ Aureola eſt eorum, qui alios ad juſtitiam erudiunt; & quantum putas fore gaudium, cùm eos in gloria cœleſti triumphantes conſpicient, quos ipſi ſuo ſtudio, atquè operâ è vitiis ad virtutes traductos ad eam meritorum ſegetẽ,

meritiquè lauream triumphi provexerunt? Lætabuntur profectò coram DEO, *Sicut qui lætantur in messe; sicut exultant victores captâ prædâ?* Verùm quid his diutiùs immoror? Quia ingessi malleolos, & faces; incentiva hæc sufficiunt, & si fortè sis marmore, & chalybe frigidior; nam etiam hæc admotis ignibus incalescunt.

INSTI-

INSTITUTIONUM PASTORALIUM PARS II.

Circa Sacramentorum administrationem,

Sic nos existimet homo, ut ministros Christi, & dispensatores ministeriorum Dei: hîc jam quæritur inter dispensatores: ut fidelis quis inveniatur. 1. ad Cor. 4.

CAPUT I.

De obligatione Administrandi, & Residendi: item quædam generaliora principia administrationis Sacramentorum.

NUM: I.

Obligatio administrandi.

PArtim ex officio ipso, partim Divino jure teneris gregem tuum pascere exemplo, verbo; maximè autem Sacramentis, quæ obligatio, utpote de re magna, de se gravis est, & nonnunquam cum vitæ tuæ periculo. Quapropter ne tu saltem tuis partibus desis; subinde, præsertim initio suscepti muneris, populum publicè moneas, te quidem promptum, ac facilem fore; ut Sacramenta administres: caveant ipsi, ne vocare negligant, præsertim in morbis,& tunc quidem,quantum fieri potest,tempestivè: tanti hoc esse,quanti est æterna salus. Et quoniam mortalibus sæpè casus repentini accidunt, hortaberis: ut præter annuam confessionem, & communionem in Paschate, & mortis periculo, sæpiùs intra annum, diebus saltem solennioribus Sacramenta usurpent. Quòd si moniti, ne quidem cùm tenentur, suscipiant: ipse per te vel alium, ut non negligant,urgebis,saltem ex lege charitatis, quâ etiam alij intelligant se teneri.

Cavebis autem, cùm petuntur Sacramenta, etiamsi à sanis; ne morosus sis, aut sine rationabili causâ neges: nam tergiversatio ista, & morositas, multò etiam magis repulsâ, plurimùm ab usu rerum sacrarum avertit, damnum verò majus accidit, & nonnunquam irreparabile, quando pro infirmis petuntur.

Sed tamen alter hîc scopulus tibi vitandus, ne des sanctum canibus, ne, inquam, administres incapaci, vel indigno. Incapax est præterquàm baptismi, quisquis nunquam rationis usum habuit,& ad reliqua Sacramenta, qui necdum baptizatus est. Ad Sacramenta vivorum, qualia sunt Confirmatio,Eucharistia, extrema Unctio, & Matrimonium; indignus est, qui accedit cum conscientia peccati adhuc mortalis: aut peccator; qui ad Sa-

cramenta mortuorum, baptismum scilicet, & pœnitentiam sine attritione, se ingerit.

NUM: II.

De requisitis in ministro.

Cùm gregem pascere actus quidam sit jurisdictionis, solis tuis Parochianis Sacramenta administres non alijs, absq; licentia proprij pastoris, vel superioris ipsius, quæ facultas in alienos concessa censetur, in casu necessitatis: sine jurisdictione enim semper illicitè id usurpatur, imò in Sacramento pœnitentiæ etiam invalidè, hîc enim forma judicialis exercetur, quæ jurisdictionem requirit. A venialibus tamen, & mortalibus semel ritè absolutis quibuscunquè licitè, & validè absolves, quia id Ecclesiæ usus concessit.

Præterea Sacramentorum aliquod administraturus concipe in animo intentionem illud conferendi juxta Institu-

stitutionem Christi, aut intentionem Ecclesiæ: id enim etiam necessarium est; & licet Parochis non facilè desit intentio, saltem implicita, & virtualis: consultiùs tamen est excitare actualem intentionem, & devotionem cum brevi aliqua oratiuncula, quantum tempus patitur, præsertim antequam Confessiones audias.

Ad hæc cave maximè, ne unquam peccati mortalis conscius Sacramenta, quibus administrandis sacris ordinibus es initiatus, administres: ingens enim hoc piaculum foret. Quare priùs confiteare, aut saltem contritionem elice. Singulare tamen est, ex præcepto Tridentini, ut ante sacrificium propter sumendæ Eucharistiæ dignitatem, confessionem præmittas, si potes, & conscius sis peccati mortalis.

NUM: III.

De materia, forma, cæremoniis.

IN unoquoquè Sacramento materiam, & formam adhibe certam, quoad fieri potest: Si certam nequis, saltem probabilem: si neq; hæc suppetit, adhibe dubiam, sub conditione tamen, ut minimùm animo retenta. Quòd si deinde aliquid certius nanciscipossis,eo utere,sub hac conditione, si priùs non valuit: quod maximè locum habet in baptismo, & in pœnitentia moribundorum, propter maximam necessitatem.

Deniq; ceremonias præscriptas in libro Rituali, de qua re paulò post, ritè observa, etiamsi ad valorem non requirerentur; obligant enim,& quidem graviter, si notabiliter faciunt vel ad dignitatem Sacramenti, vel populi instructionem; neq; ratio ab ijs adhibendis hîc, & nunc excuset. Quare ex Rituali lege, quæ legenda sunt, distinctè, clarè, devotè, ne memoria fallat: quæ verò agenda sunt, etiam decorè, ne assistentes offendas. Habi-

Habitus sit decens, & Sacerdotalis: Locus communiter sacer. Si Sacramentum alio deferendum, id age reverenter: indecora est nimia festinatio, si tamen necessitas urgeat, quantum opus est, non tantùm curre, sed vola. Cum Eucharistia festinandum lentiùs in publico; nunquam autem opinor incidet tantæ festinationis causa, ut non liceat vestem clericalem saltem injicere, ne ut seminudus, vel semifatuus prodire debeas: si quem ex urgenti maturatione offendi adverteres, causas ede, ut mirari desinat.

NUM: IV.

De Stola, sive Stipendio ob Sacramenti administrationem.

QUibusdam in locis vetatur, ne ob Sacramenti administrationem aliquid directè, vel indirectè exigatur, ad tollendam Simoniacæ labis, vel saltem avaritiæ suspicionem. Alicubi istud permittitur,quantum scilicet vel lege,

lege, vel consuetudine taxatum est, (stolam aliquivocant.) Tu si eo loco sis, quia licitum, modò justum, recipere poteris: sed exigere ante ministerium, sordes olet: imò etiam operâ præstitâ altercari contentiosè ad extorquendam solutionem, turpiculum est: convenientiùs deferes ad tribunal Episcopi eum, qui solvere recusaret pertinaciter; cùm solvendo sit: à pauperibus oblatum etiam respue, ijs gratis dandum, quod gratis accepisti. Decet nonnunquam mediocris fortunæ hominibus aliquid remittere, præsertim pro Sacramento necessitatis, si commodè pretium conficere non possint pro opera; nequè ea liberalitas propterea præjudicium adferet successori. Si nonnunquam ditiores supra consuetum offerant, acceptare potes, modò sponte suâ donent.

NUM: V.

De Residentia.

Ex

Ex dicta obligatione administrandi sequitur habentem beneficium curatum teneri ad Residentiam; quod etiam præcipit Tridentinum, & quidē personalem: id enim pastorale officium exigit; ut cuiquè, & quovis tempore sit quasi ad manum, cùm parochiani, præsertim infirmi, Sacramenta petent: sæpè enim parva absentiæ mora æternùm nocuit. Quare consultò ages, si domo exiens, præsertim longiusculè, licet intra Parochiam, domesticos moneas, ubinam reperiendus sis, quando res urgeret; ut misso nuntio, vel signo certo campanæ evocari possis. Extra verò Parochiam ne pedem efferas facilè, nisi Sacerdotem habeas domi, aut Religiosum, aut aliquem alium in vicinia, ad quem sciant se posse recurrere, si quid repentinum occurrat. Imò etsi ejusmodi habeant, tamen sine causa saltem ad dies aliquot ne excurras, nisi quando, & quomodo tibi est concessum. Concedit autem

autem tibi Tridentinum annis singulis duos menses absentiæ continuos, vel interpolatos, modò substituas tuo loco aliquem ab Episcopo approbatum, & ab eodem causa approbetur. Consuetudo præterea permittit, ut absis, idoneo similiter substituto, si urgeat utilitas magna Ecclesiæ, vel Reipublicæ, vel tuum alioqui grave incomodum, vel obedientia Superioribus debita, vel similis causa gravis, neque possis ad Episcopum recurrere pro licentia. Quòd si ultra tempus concessum à Tridentino protrahas, præter peccatum, & pœnam extraordinariam Episcopi, amittis ipso facto fructus beneficij pro rata temporis applicandos fabricæ Ecclesiæ, aut pauperibus loci, ante omnem condemnationem judicis. Quod quomodo explicandum sit, consule authores, neque enim vacat his immorari.

NUM:

NUM: VI.

Primum principium generale administrationis totius curæ Pastoralis.

Quæ in libro rituali pro Sacramentis, aliisquè pastoralibus functionibus prescribuntur, exactè observato.

PRæcipit Apostolus, ut in Ecclesia Dei omnia honestè, & secundùm ordinem fiant, idq; ratio, & virtus religionis docent: ut uniformitas autem sit non modò in rebus credendis; sed etiam quantum fieri potest, in ritibus, & cæremoniis sacris, præsertim in tractatione Sacramentorum, providendum fuit. Hinc Paulus Papa V. per Cardinales pietate, doctrinâ, & prudentiâ eximios, adhibitis quoq; eruditis aliis viris, & consultis tum veteribus, tum ijs, quæ circumferebantur, rituum libris, Rituale edidit Romanũ, omnesq;, ad quos spectaret, nominatim Parochos, hortatus est: ut impo-

sterùm

ſterum tanquam Eccleſiæ Romanæ filij eo Rituali ejuſdem Eccleſiæ omniũ matris, & magiſtræ authoritate edito in ſacris functionibus uterentur. Sed hortatus eſt tantùm Pontifex: non præcipit, ut opinor, eam ob cauſam, quòd locorum omnium diverſitas nõ permittat ubiq; eadem omninò præcipi, præſertim in ſolemnitate publica Sacramentorum, quòd quibuſdam in partibus à primis Chriſtianæ religionis initiis inſtituti quidam ritus ſine gravi offenſione populi non viderentur aboleri potuiſſe: maluit igitur ſupremus ſacrorum Antiſtes relinquere Epiſcoporum prudentiæ: ut ipſi, quod ſatius eſſet, pro ſuis Diœceſibus ſtatuerent. Ita pridem Joannes Hanchinus Archiepiſcopus Mechlinienſis, ac deinde Matthias Hovius ſucceſſor, Paſtorale ad uſum Romanum accommodatum edidêre, idque conformiter decreto Patrum quartæ Synodi, quæ voluit, ut Parochis à Sacerdote, ſcilicet

cet Epiſcopo, Officialis liber traderetur, unde Paſtoralium officiorum normam rationemquè acciperent, & ſequerentur. Eodem modo ſimile Paſtorale prodiit, quod Paſſavienſe appellant, Reverendiſſimi & Sereniſſimi Leopoldi Epiſcopi juſſu, & authoritate editum; ſicut & Petri Paſmani Cardinalis Archiepiſcopi Strigonienſis recentius, quod Rituale Strigonienſe appellatur. Extabat quoq; olim, Agendarium Salisburgenſe ab annis facilè 70. Joannis Jacobi Archiepiſcopi juſſu editum, itemq; Manuale Parochorum, ijsq; uti jubentur Parochi in adminiſtratione Sacramentorũ, aliisquè Eccleſiaſticis muneribus obeundis, idq; ſub gravibus pœnis, quod audio eſſe correctum alio ſubſtituto. Igitur, mi Neo-Paroche, quamprimùm curam ſuſceperis, fac intelligas quodnam pro tota Diœceſi Rituale ab Epiſcopo præſcriptum ſit, Romanumné commune, an aliquod Diœceſi

cesi proprium, & quodcunquè præscriptum fuerit, ad unguem observa.

NUM: VII.

Principium generale secundũ.

Consuetudines quoq; circa rerum sacrarum tractationem in tua Parochia usurpatas, si adhuc vigent, retineto.

FIt subinde; ut præter ceremonias statas, & in Rituali præscriptas, nonnullæ consuetudines in rebus ad munus Parochiale pertinentibus usurpentur: eas tu, si honestæ, & probæ sint, & adhuc vigeant, noli propriâ authoritate abolere: vim enim legis obtinent. Quòd si tamen nonnullæ (ut fit nonnunquam) vel superstitionem, vel mali speciem præseferrent; vel quibus populus abuteretur, cùm id habueris benè perspectum, seriò mone populum de abusu, si nihil proficis per te, aut alios; tandem referrem ad Episcopum, & exequere, quod jusserit. Huc etiam illud pertinet, ne tu

tu novas leges, aut consuetudines inducas quovis pietatis prætextu: cujusmodi essent stata populi jejunia, vacatio à diurnis laboribus, publicæ Processiones extraordinariæ, &c. Tum quia novitates in communitate odiosæ esse solent, tum quia propriè spectant ista ad Episcopos.

NUM: VIII.

Tertium principium generale.

Ubi res anxiæ inciderint, quæ tuum munus attingunt, neq; libri Rituales, aut consuetudines resolvunt, ad Episcopum recurrito.

INcidunt non rarò res gravioris negotij, ac momenti perplexæ, quibus te ex libris Ritualibus, aut consuetudinibus receptis expedire nequeas: recurre tunc ad Episcopum, sive ipsius in Spiritualibus Vicarium, aut ad Statuta Synodalia; si quæ de ijs rebus extant, & juxta illa statue: responsa autem conscribe annotato anno,

no, mense, die, quidvé exequutus fueris: ut si rationes reddendæ fuerint, habeas, quo te tuearis.

In hoc genere sunt, si quæ reliquiæ de novo exponendæ, aut indulgentiæ publicandæ, aut deprædicanda nova miracula, si ædificandum, aut pingendum in Ecclesia, antequam Episcopus idæam viderit, & approbârit. Quòd si verò Visitator, aut Commissarius veniat, qui se Apostolicum nominet, & adferat quædam fulminatoria, vel edicta statim exequenda sub excomunicatione, excipies, & habebis benevolè; si nullam fraudem deprehendis: & mox quàm citò fieri potest, monebis Episcopum, si ipsius consensum non habes: interim attende ad literas commissionis, quas ille Apostolicus ostendere debet, & cave, ne quid ultra mandatum, aut facultatem agat.

NUM: IX.

Quartum præceptum generale.

Ubi

Ubi prædicta non juvant, in rebus perplexis rationem in consilium advoca.

FIt quoq; non rarò, ut res graves, & perplexæ, nequè ex Rituali, neque Consuetudine, nequè ex Statutis Synodalibus, aut Episcopi rescripto resolvi possint, ergo cum Moyse recurre ad oraculum, ad preces inquam, & ad Deum, ad Doctores præterea, sive libros Doctorum; aut in consilium advoca è vicinia alios Parochos, si qui sint expertiores, quodq; judicaveris rationi magis consentaneum, sequere.

CAPUT II.

Instructiones circa Baptismum, & Confirmationem.

NUM: I.

De necessitate Baptismi, & cura illius.

HÆc est janua reliquorum Sacramentorum, sine cujus re vel voto susceptì gratiâ, extra privilegium martyrii nulli salus obtingere potest.

Hinc intelligis quanto studio, quâvé diligentiâ incumbendum ex officio tibi sit, ne dum es absens, aut cunctaris, aut ex requisitis ad valorem præteris, infans præsertim, tuâ culpâ, æternùm pereat. Quia verò sæpè accidunt, repentini casus, quibus ob necessitatẽ Laici baptizare debeant, populum datâ, captatâq; occasione diligenter instrues de intentione, materia, & forma, quam expedit magis ut linguâ vernaculâ sciant; monebisquè, ut simul eam proferant, cùm aquam corpori ipsi affundunt, neqè unus pronunciet, alius abluat: si aqua glaciata sit, liquefaciant, si frigidior, quàm ut infans ob infirmitatem pati queat, nonnihil calefaciant; si benedictam aquam habent, eâ utantur, alioquin alia in necessitate sufficit. Præterea si infans necdum sit ex utero egressus, & tamen periclitetur, caput abluant: sin minus, manum, aut pedem, aut quamcunq; aliam partem corporis, si quid ampli-

ampliùs non possint, cum intentione efficiendi quantum eo casu possunt: sive manu, sive aliquo instrumento, quâvis deniq́ue arte aquam admoveant: ita tamen, ut postea, quid & quomodo circa illum baptismum fecerint, Parocho referant. Hæc verò omnia magis scire debent obstetrices, ideoq; priusquam ad munus obstetricandi admittantur, & aliàs subindè; interrogabis an sciant ea, quæ ad ritè baptizandum necessaria sunt; præterea à perito artis examinandæ, & instruendæ de iis, quæ ad illam artem pertinent: ut infantes ad baptismum perveniant, plurimùm id refert: item, ut quantum fieri potest, Catholicæ sint, & probæ, nam hæreticæ minùs fortè de necessariis curant; improbæ verò subindè deprehensæ uti maleficiis, aut superstitionibus.

Num: II.

De matrum scissione.

UT infans utero clausus baptizari possit, mater vivens exscindi non solet, nisi ob culpam eo supplicio dignam. Mortua debet, si fœtus adhuc spiret ; constare autem possit matrem exspirasse. Id exploratur ; si cordis motus, pulsusq; omnis cesset, si halitus planè intercluſus. Cessare motum deprehendes vitro aquâ pleno, si cordi superpositum sit, & nihil effundatur: halitum verò defeciſſe, si plumula ori admota nihil moveatur, aut si nitidum speculum ori applicitum, ne hilum quidem inficiatur : eò autem magis mors exploranda, quòd parturientium deliquia subindè diuturniora sint. Porrò infantes in utero non rarò aliquamdiu supervivere matribus Medici docent, & compertum olim in Cæsare, cui nomen ea res fecit, & non pridem in filiola Mariæ Augustæ, quæ sectâ matre tanto spatio superfuit ; ut Christiana mori posset. An verò in utero supervivat fœtus obste-

obstetrices, & peritæ aliæ fœminæ observant ex aliquo motu, quem diligenter explorent.

In toto hoc negotio primò attendendum est, ut moriente matre, clavi, vel lignello labiis dentibusq; objecto, vel simili arte, caveatur, ne proles inclusa suffocetur, quod accidit facillimè : item in promptu adsit Chirurgus probè expertus, & aliquis cum aqua prompta, ille ut secet, hic ut baptizet, nam hic mora mors est. Locus non sit patens vehementi aëri, quem tener fœtus vix patiatur. Deniq; si de vitâ dubitetur, baptizans conditionem in baptizando apponas, *si vivis*.

Cura quidem, & procuratio sectionis, cùm matre mortua putatur superstitem esse fœtum, judicio eorum, qui id nôrunt, explorare propriè pertinet ad patrem, domesticos, consanguineos, aut ad alios ex charitatis officio ; si adsint : si tamen nemo alius id agat, tibi Parocho ex singulari cau-

sa incumbet : quare, si opus est authoritate Magistratûs, aut comminatione delationis ad Episcopum, quoquo modo rem urge, hujusquè diligentiæ testes adhibe, ut de præstito tuo officio constet. Multa, inquies, mandas; verum est, sed tanti est infanti extremè periclitanti Parochum non defuisse.

Num: III.

De partu monstroso.

SI partus provenit ex patre bruto, matre homine, ne baptiza, brutum est, non homo. Si bestia fœmella peperit ex viro, baptiza saltē sub conditione, *si es homo :* quòd si duo humana capita, vel humana pectora compareant, primò unum baptiza, & mox alterum : Sed hoc sub conditione, *si duæ adsint animæ.* Verùm in portentosis ejusmodi fœtibus consultiùs est consulere Episcopum, audirequè Medicos, si tempus patitur; præsertim si caput, aut pectus non sit humanum.

num: Si res urget, & dubium remanet, baptiza; sed sub conditione, *si homo es.*

Num: IV.

De rebaptizandis à laicis, vel obstetricibus in necessitate baptizatis.

NEminem ritè baptizatum rebaptizes, ne fias sacrilegus, & irregularis; si tamen meritò dubites de valore prioris baptismi, & post diligentem inquisitionem remaneat rationabile dubium aliquid defuisse circa debitam intentionem, materiam, aut formam, rebaptizare debes sub hac conditione, *si non es baptizatus.* Deprehensum est, non modò ab aliis rudioribus : sed etiam ab obstetricibus peccari in baptizandis infantibus, quòd multi, quæ necessaria sint, ignorant, quòd nonnullæ instinctu dæmonis, aut quòd res sacras minùs æstiment, in necessariis errarint : accedit præterea in repentinis illis casibus tanta perturbatio; ut multa tumultuariè,

ariè, & confusè agantur etiam à peritis, & obstetrices quidem, etsi posteà videant se errasse mentiri possent Parocho, ne de malè acto negotio acriùs reprehendantur. Ob has causas, & exempla, quæ errorem non rarò demonstrârunt; bonorum authorum sententia fecit: ut multis in locis baptizati ab ejusmodi hominibus rebaptizentur sub conditione: idq; ut fiat, præscribit pastorale Passavienſe, & multi sapienter usurpant, si jam adulti fuerint, fieri poterit privatim, author sum, ut sequaris, nisi de prioris baptismi valore tibi planè constet.

CAPVT V.

De pueris expositis.

SImiliter, similesque ob causas pueros ad januam templi, ad hospitale, vel alibi expositos baptiza, nisi de baptismo ritè collato aliundè tibi constiterit: nam plerumq; exponunt matres malæ vitæ, & rerum sacrarum ignaræ. Et licèt subinde scriptum collo appensum sit hâc formulâ *baptizatus est*, tamen, quia inde non constet, an validè baptismus sit collatus; tutiùs ages, si justam suspicionem aquâ baptismali diluas. Ita filii Christianorum parentum inter Turcas, alioſvé infideles nati, & educati; cùm è captivitate liberantur, nisi ritè baptizatos fuisse constet, sùb conditione rebaptizantur.

NUM: VI.

De baptizatis ab hæreticis.

FIde quidem constat hæreticos validè baptizare, si debitam intentionem, materiam, & formam adhibuerint: sed an adhibuerint hic & nunc, sæpè relinquitur incertum: præsertim in locis, ubi Catholici publicam religionis suæ professionem non habent. Deprehensum aliquando nobilium infantes ab hæreticis aquâ rosaceâ baptizari, aliquando aquam ita

neglectim aspergi ; ut dubium sit, an aliquam infantis partem attigerit: ministrum alicubi in concione de loco superiori protulisse formam, alium è plano infantem abluisse. Aliqui Calvinistæ, cùm teneant ad infantium justificationem sufficere verbum concionatorium, an aquâ tangant, tingantvé, scilicet curant: Audivi ex Viro fide digno, fuisse ex illis, qui habitâ concione affunderet aquam, nullâ prolatâ verborum forma: alium, qui spurios à baptismo repelleret : adeò parùm sunt illi soliciti de necessitate hujus Sacramenti. Anabaptistæ verò parvulos ne baptizant quidem; quæ rationes monent, ut ab hæreticis baptizati, meritò sub conditione rebaptizentur, idq; in Belgio usurpant aliqui, & generatim præscribitur in pastorali Archiepiscopatûs Mechlinienſis : si tamen adulti illi sint, baptismus Episcopo deferri solet. Hoc saltem expedit, ut in baptizatis ab hæretico, etsi con-

constet esse validum, si tameu cæremoniæ omissæ fuerint, suppleantur illæ; omissâ materiâ, & formâ, si de iis constet fuisse ritè adhibita. Quanquam his in locis vix usus obtinet, ut adultis soli illi ritus adhibeantur, si priùs validè baptizati sint : fortè expediret usum induci saltem templo occluso, nonnullis tamen præsentibus. Obiter hic nota ex communi sententia, infantes, non modò Hæreticorum, sed etiam Judæorum, reliquorumquè infidelium, certo existente periculo, posse baptizari invitis etiam parentibus : quia tùm censentur esse extra eorum potestatem, nequè perversionis subesse periculum.

Num: VII.

Tempus, & Locus Baptismi.

ALiqui differunt infantis baptismum ad octavum à partu diem, aliqui diutiùs : causa ferè una, apparatus baptismi, & præsertim absentia

Patrinorum, cùm illustres viri exspectantur, qui suscipiant: Et sunt, qui non culpent; modò interim diligenter caveatur, ne periculum aliquod vitæ, ac salutis incidat. Verùm ut vigilet nutrix, & famula excubet ad cunas, tamen grave malum est, animam infantis, qui juvare se non potest, diutiùs detineri à parentibus labe originali infectam, & sub dæmonis potestate, cùm citiùs possis asserere in libertatem: quare svaderem, ne tam procul accersant Patrinos, qui diu exspectandi sint.

Quoad locum attinet, extra Ecclesiam ne baptiza, aut nonnisi consulto, & approbante Episcopo, aut certè nisi necessitas cogat, vel privilegium, quale esset fortè pro virorum Principum filiis.

Num. VIII.

De Cæremoniis, præsertim de Patriniis.

CÆremonias baptismi exactè observa juxta Rituale Diœcesanum, qui-

quibus ritè peractis consultum est, quod alicubi præscribitur; ut per obstetricem, vel illam, quæ infantem ad baptismum detulit, parentes moneas, ne baptizatum nutriendum tradant Judææ, vel hæreticæ fœminæ, & ut suo tempore curent instrui, & imbui moribus Catholicis, caveant verò interim, ne eodem lecto cum infante ita dormiant, ut forsan casu dejiciant, aut opprimant, aut suffocent. Præcipuè inter ritus attende ad Patrinos, quos monebis de cognatione spirituali, quam inde contrahunt cum persona baptizata, & ipsius patre, ac matre, ratione cujus oritur impedimentum inter illos matrimoniu m dirimens, & consequenter specialis incestus, si inter se aliquid contra Castitatem committant: ad hoc etiam pro se advertant Parochi baptizantes. Expediret fœminæ fœminam, masculo masculum dari in Patrinos, nequè multos, quò minùs matrimonii impedimenta

incurrantur. In baptismo necessitatis non adhibetur necessariò Patrinus: si adhibeatur, contrahit cognationem spiritualem: cùm autem post baptismum collatum supplentur cæremoniæ, & si adhiberi possint testes aliqui, non tamen propriè Patrini, quia tunc non suscipitur infans de sacro fonte cùm priùs fuerit baptizatus. Si imponant nomina alicujus hominis non sancti, aut ita detorta, ut sine risu, vel joco pronunciari nequeant, ne admittas, nequè facilè plura, quàm duo, nisi parentes essent illustres. Referes in libro baptizatorum nomina parentum, baptizantis, patrinorum, locum, annum, mensem, diem: nequè tamen ex eo libro natalitias legitimitatis literas conficies, quæ pro certis habeantur; quia parentum subindè nomina confinguntur, præsertim cùm proles illegitima est, ut eorum nomini, & famæ parcatur. Ut natalitiæ legitimæ sint, confici debent ex forma juridica authoritate Senatûs, & notarii jurati, convocatisquè legitimis testibus, quo optimo modo fieri potest. Quærit Layman, an hæreticus admitti possit à Catholicis pro Patrino? non est omninò alienus, si gravis causa subesset, & abesset scandalum. Ego potiùs omitterem, quàm admitterem: aliud est, si Catholicus sine scandalo, adhiberetur Patrinus in baptismo, quem conferret hæreticus.

Num: IX.

De procuranda Confirmatione.

Sacramentum Confirmationis quædam est perfectio, & velut complementum characteris baptismalis; ut fidem, quam Christiani accipiunt per baptismum, generosè, & fortiter retinere possint tempore tentationũ, aut persecutionum. Unde etsi Confirmare tuum non sit; tuum tamen est curatoris animarum procurare, ut tui non negligant: proinde exhortaberis subin-

subindè populum, præsertim cùm Episcopus in tuo, vel vicino loco collaturus est, ut suscipiant hoc Sacramentum, nequè post septennium ætatis nimiùm diu differant: quod magis urgendum est, in partibus hæreticâ lue infectis. Quam ob rem ex Catechismo Concilii Tridentini, vel aliundè eos instrues, quid sit hoc Sacramentum, & quam vim habeat, quæ materia, quæ forma, qui ritus, quid sibi velit alapa, quam Episcopus infringit, cur frons ungatur? cur ligetur linteolo? & quid eo agere debeant, cùm aliquamdiu gestârint: nam cognitio harum rerum devotionem excitat, & fructum majorem adfert. Docendi etiam sunt, cùm hoc Sacramentum sit vivorum, si conscii sibi sint peccati gravioris, præmittant veram contritionem, vel quod certiùs est, sacram confessionem: decet, ut jejuni accedant, non est necesse: accedant autem modestè, reverenter, & piè, ut par est.

Patri-

Patrinus sufficit unus, is esse debet confirmatus, contrahitq; similem cognationem spiritualem, & matrimonii impedimentum, prout de baptismo dictum est.

CAPUT III.

Instructiones, & praxes circa Sacramentum Pœnitentiæ.

Prima Sectio.

Quædam generaliora.

Num: I.

De Scientia, Loco, & habitu Confessarii.

SCientia Casuum hic opus est. Studebis præsertim, ut versatus sis in distinguendis peccatis mortalibus à venialibus, & quæ mortalia specie sint diversâ: item, qui casus sint reservati, qui annexam habeant censuram, quòd onus sit restitutionis. Sanos ordinariè audies in Ecclesia, nisi subinde ratio aliud exigat, & quidem loco patenti, neq; obscuro: asserculus con-

fes-

fessionalis ad audiendum perforatus, vultum tuum à pœnitentibus præsertim fœminis ita separet, ut audire, non item videre possis; neq; enim decet; ut minimùm manu, & strophiolo interpositis coërceas aspectum. Decet, ubi, & quando mos est, superpellicio, & stolâ convenienter: saltem veste Clericali indutum confessiones excipere: Cùm ad altare pro sacrificio accesseris, non facilè aurem præbeas confiteri volenti, tum ne sacrificium interrumpas, tum ne longior fieri debeat mora, aut neganda sit absolutio, non sine pœnitentis, & fortè aliorum perturbatione. Quod ad infirmos attinet, majori opus cautelâ, si in lecto jaceant, decenter sint cooperti, locus sit neq; obscurus, neq. planè obseratus, adsit præsens aliquis testis, neq; nimia mora trahatur, præsertim cum fœminis, exuletq; omnis levitas, aut familiaritas: latet hic serpens: nihil proniùs, quàm spargi, & hauriri venenum, & quan-

& quanto tunc periculo salutis alterius?

Num: II.

Qui audiendi?

TUos audies, non alienos, nisi horum superior eam tibi potestatem delegârit. Censetur id feciſſe pro casu necessitatis, item pro iis, qui in tuam Parochiam religionis causâ peregrinationem suscipiunt, aut illac iter faciunt, modò non dolo malo; ut proprium pastorem refugiant. Vagi, qui nusquam sedem certam habent, tui sunt, quamdiu inter tuas oves versantur. Religiosos audire potes, si facultatem à Prælato acceperint. Sacerdotibus sæcularibus consuetudo alicubi permittit, ut cuivis approbato confiteri possint, & absolvi à casibus ibi non reservatis. Monendus hic mihi es obiter, mi Neo-paroche, ne sine rationabili causa miseris, & pauperibus, nobiles, & divites præhabeas, illos extrudas, hos intrudas: offendit enim

hæc

hæc indiscreta discretio: adverte etiam obiter, etsi delegare possis tuam jurisdictionem alteri ad tuos audiendos: debere illum esse ab Episcopo approbatum ad audiendas confessiones.

Num: III.

De surdis, mutis, aut linguæ ignaris.

SUrdorum confessionem eo loco excipe: ubi cum iis loqui sic possis; ut alii audire non possint. Clamare solent ipsi, quòd putent etiam cæteros malè audire: mone eos, ut modestiùs loquantur. Quòd si ita capti sint auribus, ut nihil omninò percipiant; signis, & nutibus agendum, insinuandumq; gravium peccatorum numerum in digitis ostendant: pœnitentiam verò illis significa ostensione, verbi gratiâ, Rosarii, vel alio signo. Si norunt legere, & scribere: scripto interrogare, & quædam monere potes, & ipsi confiteri possunt scripto, si velint; nam saltem extrà periculum mortis,

mortis, nemo ad id tenetur, ob periculum sigilli frangendi: quam ob causam neq; ignaro linguæ, quis tenetur confiteri per interpretem, saltem extra articulum mortis. Parq; ratio est de mutis; nutibus tamen & signis uti debent iisdemq; uti debebis; partim ut peccata cognoscas, aliquo modo, partim ut pœnitentiam injungas. Quòd si nihil in particulari de peccatis exprimere possint, ostendant saltem voluntatem confitendi signo aliquo animi pœnitentis, ut tunsione pectoris, flexione poplitum, conjunctione manuum, sufficietq; ut absolvas, atque ad id illi tenentur; præsertim si periculum mortis id exigat. Eodem modo agendum tibi, si accesserit pœnitens planè ignarus tuæ linguæ, neq; interpretem habeas, aut eo uti nolit: conabere tamen semper saltem aliquod peccatum quantumvis leve extorquere. Planè simul mutus, & surdus à nativitate, cùm nihil cognoscat de

de hoc Sacramento, non video quâ ratione absolvi possit. Tu vide, an ex gestu signum aliquod sufficiens deprehendere possis.

Num: IV.

De accedentibus in habitu inconvenienti.

SI qui ad confessionem accedant habitu, ornatuvé corporis malo, si venialis est vanitas, aut fastus, ne repelle: repelle autem, nisi dolorem præmittant, emendationemquè promittant; si habitus ille, vel ornatus sit moraliter malus, vel quia vehementer libidinem excitat, aut gestatur animo libidinoso; quòd si pœnitens ornatum illum offerat in bonum ecclesiæ, aut pauperum, ne sic quidem admitte, nisi saltem priorem formam destruat. Gladio accinctum confiteri, etsi minùs decet: de se tamen cum Sacramento non pugnat.

Num: V.

De pueris, aut adultis rudioribus, præcipuè rusticanis.

SI quos adeò rerum ad salutem necessariarum rudes deprehendas: ut ignorent esse unum DEUM mundi creatorem, & gubernatorem, qui bonos post hanc vitam præmiet, malos puniat, ne priùs absolve, quàm id sciant, facilè est id paucis edocere; difficiliùs, ut intelligant esse trinum in personis, ex iis Filium natum ex Virgine, nobis redimendis passum, ac mortuum resurrexisse, quæ tamen omninò esse ad salutem necessaria aliqui Theologi existimant: itaquè id etiam effice, ut hæc quoquè confuso saltem modo credant. Reliqua mysteria, quæ ex præcepto addiscere tenentur, saltem quo ad rei substantiam, &, prout in Symbolo Apostolorum continentur, si discere neglexerint, se accusent, proponantq; daturos operam:

ut addiscant, uti etiam orationem saltem Dominicam, præcepta Dei, & Ecclesiæ, & quæ sint Sacramenta. Scire in particulari debent Sacramentum pœnitentiæ unum esse ex septem à Christo institutis, prærequiri examen conscientiæ de peccatis, adferri debere detestationem, & dolorem cum proposito vitæ melioris, confessionem peccatorum mortalium debere esse, quantum fieri potest, integram: quæ omnia sigillatim explicare, tunc primùm, cùm ad confitendum accedunt, operosum foret. Quare, ubi plures sunt ejusmodi rudiores, ut in pagis sunt pauperes, & qui pecoribus custodiendis vacant, itemq; pueri, & puellæ, qui neq; in scholis, neq; in lectione catechistica erudiuntur; congregabis illorum plures simul, circa præcipuas anni festivitates: ut per te, vel alium idoneum de credendis, sciendis, deq; ratione confitendi instruatur. Ne tamen imiteris nonnullos, qui

qui pueros, & puellas convocant, & publicè confiteri jubent: ut ita instruant, sed si confessuri sunt, privatim, & ad aurem excipe, & examina; tum, quos videris capaces, absolve, ne gratiâ Sacramenti fraudentur: si dubitas, appone conditionem, *si capax sis, & dispositus.*

Num: VI.

De dispositis propter excommunicationem.

EXcommunicatione majori innodatos non priùs à peccatis absolves, quàm eo vinculo exsolveris, si potes: alioqui remitte ad Superiorem, penes quem residet ea potestas, nisi urgeret mortis periculum, tunc enim potes, & probabiliter eo saltem casu, quo annuæ Communionis præceptú premeret, neq; absq; scandalo omitti, neq; Superior adiri posset sine gravi admodum incommodo, essetque excommunicatio occulta, (alioqui fieret scandalum) absolves autem cum one-

re ; ut cùm poterit, se sistat ei, penes quem propriè est potestas absolvendi ab excommunicatione, promittatque seriò facere satis parti læsæ, si quæ læsa est.

Num: VII.

De indispositionis defectu sufficientis examinis conscientiæ.

CErtum est ad confessionem prærequiri conscientiæ examen : censetur enim noluisse integrè confiteri, qui sine eo imparatus accedit. Sufficit tamen, quod prudentis judicio moraliter sufficere videtur, consideratis circumstantiis, ingenii, judicii, memoriæ pœnitentis, temporis ab ultima confessione interjecti, consuetudinis peccandi graviùs, aut leviùs, diligentiæ, vel negligentiæ in excutienda identidem conscientia ; conscientiæ denique tenerioris, aut laxioris. Si deprehendis pœnitentem ex gravi culpa neglexisse examen moraliter sufficiens, primùm monebis : ut hoc ipsum

ipsum peccatum neglecti examinis, & indigni ad Sacramentum accessûs confiteatur, remitteq́; illum ad examen diligentius, si speres concesso tempore paratiorem rediturum : sin minùs, mone ; ut imposterum accedat parator ; interim interroga circa ea, quæ ab hominibus istius statûs, & conditionis peccari solent, ita enim supples examinis negligentiam ; & sæpè fit, præsertim in rudibus ; ut quò plus temporis in excutienda conscientia per se impendunt, eò se intricent magis : alii cofusione repulsæ exacerbati, ne redeunt quidem : itaq́; ne facilè remittas, quando defectum supplere potes : mone tamen priùs, ut temerè non respondeant ad interrogata, sed sumptâ ad id brevi saltem morulâ, utq́; bonâ fide agant : &, ut si aliquid grave in memoriam redeat postea, id in proxima confessione exponant.

NUM: VIII.

De indispositis defectu debitæ integritatis.

NOnnulli, præsertim cùm suo Parocho confitentur, licet ex nullâ causâ sufficienti, præ vano pudore, & puerili metu, quædam celant graviora, præsertim in peccatis luxuriæ, aut si quam injuriam graviorem Parocho, vel Ecclesiæ parochiali clàm intulerint. Si quid tale suspiceris, sive ex conditione pœnitentis, sive ex modo confitendi, suggere animos, & stimulos svaviter admove, & hortare: ut quidquid conscientiam mordet, aut pungit, confidenter exonerent; ita levandam conscientiam, alioquin excarnificandam; nullum esse peccatum tam enorme, quod Deus non remittat confitenti, confessarios non offendi, imò eò magis benevolentiâ affici erga eos, quos vident candidè, & sincerè suorum criminum pœnitentes; denique Deum nō latere quidquid in conscien-

scientia latet; & olim in die judicii, apertis conscientiarum libris, omnes, & ipsum confessarium de re tota cognituros. Ita pusillanimes illos animando paulatim, & quodam velut artificio ad liberè confitendum primùm allicies, mox etiam elicies, quod silentio premebant, facieſquè, ut hoc etiam, quod celare voluerint, fateantur.

NUM: IX.

De indispositis ob defectum doloris.

JAm verò, si ex modo confitendi, aut aliunde vides confessionem per modum cujusdam narrationis, aut historiæ fieri, nequè proficisci ex dolore animi pœnitentis, proponentisq; vitâ meliorem, alii erunt admovendi stimuli. Primò significabis dolorem verum, & intimum planè requiri ad peccati remissionem; confessionem alioqui non prodesse, imò fore sacrilegam. Deinde suggere ea, quæ ad dolorem de peccatis, vel cor saxeum movere

debent: sunt autem summatim hæc, turpitudo peccati, quod veluti quoddam monstrum est depravatæ voluntatis, cujus deformitatem si oculis cerneret peccator, horreret profectò, & cane pejùs, & angue detestaretur: præterea peccatum quidam est contemptus supremæ Divinæ Majestatis, & contra ipsius sanctissimam legem rebellio, quæ injuria, eò haberi debet major, quòd sit conjuncta cum summa ingratitudine, imò perfidia: ideòq; meritò peccator privatur gratiâ, & amicitiâ Dei, fitque ei exosus, reusq; æternæ damnationis, nisi resipiscat, interim subest potestati, & tyrannidi dæmonis, quo statu nil esse potest miserius.

Sed nihil magis excitare debet detestationem, & veram cordis contritionem, quàm quòd peccatum sit offensa summi boni, super omnia amabilis, & cui repugnat infinitâ quâdam malitiâ peccatum saltem mortale.

Habes

Habes mi Neo-paroche, veluti in pharetra jam sagittas, quibus cor peccatoris impœnitentis atterere, imò conterere possis: utere his, illis, hoc, illové modo, ut opportuniùs fore judicabis.

Num: X.

De Proposito, Recidivo, Occasionum fuga.

CUm dolore requisito includi debet propositum vitæ imposterum emendandæ, ad quod magni præsertim peccatores, minùs attendunt, ideoque tibi maximè laborandum, ut id efficaciter proponant, utq; remedia adhibeant, quæ suggeres, urgebisque, ut occasiones fugiant, ne in eadem præcipites agantur, & per annos plurimos relabantur. Nihil molestius confessario, quàm cum canibus ad vomitum, & suibus ad volutabrum toties redeuntibus: quid enim agas isto homine, qui viginti, triginta, eoque ampliùs annis, gravia, & enormia, &

quidem eadem confitetur, æquè semper remedia negligit, in easdem se occasiones volens induit: quomodò te, vel illum isto labyrintho expedies? Recidere in levia, humanumest; nonnunquam labi in graviora, tolerabile, præsertim si sponte non captantur occasiones propinquæ, faciliùs enim est ejusmodi absolvere, si recidant, modò eo sint animo, ut magis cavere velint. Labor, & opus cum iis, qui occasiones proximas, vel de se malas, vel quæ eos proximè ad malum inducunt, evitare negligunt. Sunt autem ejusmodi societates quædam, quæ ad relapsum impellunt, domi familiaritas cum lupa, contubernium cum uxore Putipharis, & ejusmodi. Quòd si tamen eæ occasiones, neque sint quæsitæ ultrò, neq; de se malæ sint, neq; sine gravi incommodo ex loco, aut periculo pœnitens exire possit: absolves, quoties redibit verè pœnitens, ita animo paratus: ut seriò consensum velit cohibere, quantumcunquè occasio impellat: item fugere quantum poterit, sequè contrà præmunire, atq; obarmare precibus, jejuniis, eleemosynis, aliisq; bonis operibus; præsertim frequenti usu confessionis, & sacræ communionis; minùsquè eris difficilis, si advertas aliquam in dies fieri emendationem.

Num: IX.

De Repetitione Confessionum.

NOnnunquam confessiones de tota vita instituuntur, aut de magna illius parte, ex honesta causa quidem; sed absquè necessitate, nimirùm ad majorem sui confusionem, demissionem animi, & intensiorem dolorem de prioribus peccatis, licet ritè aliquando confessis; præterea ad quietem, & securitatem conscientiæ in hora mortis. Hic tamen prudentiâ opus est; neq; enim semper id fieri expedit, scrupulosi ejusmodi confessio-

nibus se intricant magis, quàm extricant; neq; consulendæ facilè fœminis, quæ impudicè vixerunt, si existimentur ritè confessæ, quia majorem fœtorem exhalant cloacæ, quando moventur. Sunt, qui ex libris, quos specula confessionum vocant, ad confessiones ejusmodi generales, utantur imprudenter, cùm discernere ægrè possint, quæ, & quomodo ad se peccata in illis scripta pertineant; atque ita, & se, & confessarios confundunt, & quædam narrant, quæ non patrârunt, aut supra modum exaggerant: addiscunt verò subinde, quæ eos ignorare satiùs esset. Itaque non facilè permittes confessionum non necessariarum repetitiones, nisi diligenter causam cognôris, & pœnitentis conditionem, judicium, prudentiam, simulq; instruxeris de modo, & methodo, quæ servari debet; alioqui si rectè, & prudenter suscipiantur, consulendæ sunt & laudandæ: minùs erit tibi auditu molestæ,

lestæ, quòd ea jam ritè semel confessa minorem curam confessarii permittant. Major molestia, & impensior cura à te exigitur; cùm confessiones necessariæ repetendæ erunt, quod accidere potest ex variis causis; si priores nihil valuerint; si gravia peccata omissa defectu examinis, neque ea negligentia suppleta sit: si pœnitens aliqua ejusmodi turpi pudore tacuit, quod fatendum erat: si de gravibus erratis non doluit, aut noluit imposterum emendare, aut certè ab eo absolutionem petiit, qui impertiri non poterat. Qui errores cùm deprehenduntur, certum est peccata sic confessa repeti debere, & inter illa exponendum, quoties sacrilegè sit confessus, & quoties communicârit indignè. Accidit tamen nonnunquam, præsertim in rudibus, & oblivioſis, ut postea non recordentur malarum confessionum, & deinceps bonâ fide pergant confiteri: sufficiet tunc, cùm in memo-

moriam redibit cogitatio confessionum, quæ malè fuerant factæ, earum peccata mortalia repetere, & de iis, sacrilegioq; commisso ex indigna susceptione Sacramenti, rursùm se accusare. Negotium sanè implicatum, licebit tamen tibi, ut te faciliùs expedias, sequi sententiam probabilem Scriptorum illorum, qui docent quibusdam casibus, quos apud illos leges, dari Sacramentum pœnitentiæ informe: his enim casibus ajunt confitendum aliquando esse defectum, ob quē Sacramentum impeditum fuerit, ne conferret gratiam, peccata verò confessa, in Sacramento informi illis casibus non esse necessariò reponenda, sed sublato obice vi prioris condonari, ego quidem ab hac opinione dissentio. Hoc mihi probabiliùs; omitti posse peccata, quæ pœnitens probabiliter existimat, vel non esse mortalia, vel non esse â se commissa, vel esse ritè confessa; multò magis omittere pote-

poterit ea, de quibus solo scrupulo ex levi, neque rationali suspicione angitur.

Num: XII.

De ineundo mortalium numero.

ESt omninò hic numerus exprimendus; longus, fateor, & permolestus labor, præsertim in iis, qui pridem non sunt confessi, & scatent peccatis: nam longam illam telam retexere, & tot nodos dissolvere, quàm difficilè pœnitenti, tam molestum Confessario. Evolves tamen quantum poteris, si mathematicè non poteris, conjicies saltem circiter, plus, minusvé; prout & ipse pœnitens computabit: qua in re monendus est, ut nonnihil pensiculatim numeret, bonâ fide, & certa certò; dubia dubiè recenseat. Quòd si res tot, tamq; variæ sint implexæ; ut ne quidem probabilē numerum designare possit, utere tu artificio, ut summam conficias: inquire quoties circiter, aut plus, minùsvé

nusvé intra mensem, hebdomadam vé solitus sit, & quando opus est, (ut ferè fit in peccato luxuriæ) quibus cum personis, modis, circumstantiis, quando hæc speciem peccati mutant, nam, quæ tantùm imminuunt, aut aggravant intra eandem speciem; censent boni Theologi, nihil opus esse enucleatiùs explicari, præsertim in ista rerum confusione, aut in materia luxuriæ: ubi nimia diligentia periculosa.

Num: XIII.

De Confessionis interruptione, & dimidiatione.

CUm cæperis audire confitentem, perge, dum absolveris, nisi rationabilis causa interruptionem aliquam suadeat: parum, pro nihilo est; plus moræ conceditur, si infirmus evocet, si persona illustris in loco interpellet, & res urgeat, de qua monendus est pœnitens, ne offendatur. Subinde etiam recedendum tantisper, aut differendum cum bona venia pœnitentis ad quærendam resolutionem dubii casûs, quem ipse explicare non potes: Quod si tamen malit redire postea pro resolutione, credasq; rediturum, absolvere poteris, si ritè, & integrè sit confessus. Cùm interrupta est confessio, & deinde pergitur, nihil opus est ea repeti, quæ rectè confessa sunt, modò saltem confusam memoriam retineas eorum; ut pro iis satisfactionem imponere possis. Consultiùs tamen est in fine confessionis illa iterùm subjici clavibus hâc, vel simili formâ: *de priùs, & nunc confessis doleo, petoq; absolutionem.*

Porrò dimidiare confessionem, id est partem mortalium confiteri, à qua absolvas, partem aliam relinquere, à qua tu vel alius postea, non licet nisi rationabilis causa subsit, qualis non est frequentia pœnitentium in magna celebritate Festi; satiùs enim est paucos benè confitentes audire, quàm mul-

multos malè : si tamen tantus est affluxus , aut alia ratio festinationem urgeat, mone pœnitentem, ut superflua resecet, mortalia sola recenseat, è venialibus paucula : juverit etiam uti interrogationibus succinctis, minùs necessaria pro remediis in aliud tempus rejicere, monito pœnitente : ut interim conquiescat, studeatq; vitam corrigere. Specialis quæstio est, an aliquando ob casus reservatos confessio dimidiari possit : quod jam videbimus.

Num: XIV.

De Casibus reservatis.

SOla mortalia reservantur ; & summo quidem Pontifici sola illa, quæ annexam habent excommunicationem ipsi reservatam : unde si excommunicatio illi non reservatur, aut revera non fuit incursa propter ignorantiam censuræ, vel certè fuit aliunde sublata ; desinit peccatum esse reservatum. Inter reservata Pontifici, & quæ

quæ ad omnes pertinent, maximè usui sunt, quæ in bulla Cœnæ continentur, ubi, & quatenùs ea est recepta : similiter percussio gravis Clerici aut Religiosi, simonia etiam illa, quæ confidentialis dicitur : præterea duellum, ubi Clementis VIII. bulla in usu est, neq; enim ubiq; viget : reliquas excõmunicationes Pontifici reservatas vide apud Auctores de Censuris : quia verò excommunicatio requirit pertinaciam contra præceptum Ecclesiæ, imò & notitiam censuræ in pœnam adjectæ , plurimi, præsertim rudes , cùm ignorent, quænam sub excommunicatione prohibeat Pontifex, eam non incurrunt, etsi peccent fortassis aliunde : ideòquè, cùm tunc non reserventur , ea peccata à te absolvi poterunt.

Episcopi etiam certos casus sibi habent, à se vel à prædecessoribus reservatos ; sed difficile est definire quinam sint illi de facto reservati , nam varii pro

pro variis Dœcesibus reservantur; tu, cùm animarum curam suscipies, fac ut ex Vicario Generali, quinam ex illis tibi reserventur, probè intelligas.

Igitur cùm ex confessione, vel alibunde cognoveris aliquem incidisse in casum Pontifici, vel Episcopo tuo reservatum; ne perge ulteriùs; sed pœnitentem remitte ad Superiorem, penes quem est ea facultas, nisi eam delegatam habeas, vel certè obtinere possis ante absolutionem. In casibus Pontificiis quibusdam aliquid potest Nuncius Apostolicus, & pro foro conscientiæ aliqui Religiosi ex privilegio, & Episcopus in quibusdam occultis peccatis, aut cùm adiri Pontifex non potest: in periculo mortis nihil reservatur. Probabile est, quòd si urgeat præceptum annuæ confessionis, aut communionis, & desit copia illius, qui reservata absolvat, poteris audire ea, quæ habet non reservata eo cum onere; ut deinde adeat eum, qui in alia

alia jurisdictionem habet, à quibus absolvatur. Sunt qui velint, ut etiam reservata eo casu audias; non video cur necesse sit, si ab iis absolvere non possis, neq; cogi debeat pœnitens eadem bis fateri: satisfactionem itaque impones pro iis, à quibus directè absolvis: Superior pro iis, quæ ad ipsum deferentur. Si peregrinus ad te deferat casus in sua solùm Diœcesi reservatos, non in tua: absolvere poteris: quia ibi, non tibi reservantur.

Num: XV.

De obligatione ad interrogandum pœnitentem.

GEneratim obligat officium Confessarii, ut pœnitens ritè confiteatur: atq; ad id attendere debet, si quem defectum in illo deprehendat. Itaq; primò, cùm advertes pœnitentem omittere grave peccatum, aut circumstantiam, quæ speciem mutat, aut aliter, quàm intelligas, aut numerum

rum tacere, sive id faciat malitiosè, sive ignoranter, procurare debes, ut integrè, & ritè Sacramentum administretur, appositis ad rem interrogationibus. Quare habebis animo comprehensam summam peccatorũ, quæ committi solent circa præcepta decalogi, aut Ecclesiæ, ad quæ peccata etiã capitalia septem revocantur. Placent, inter cæteros, resolutiones Pastorales nuper editæ seorsim ex Horto pastorum Jacobi Marcantii. Verùm hic etiam, ut in cæteris discretione opus est: ea tantùm interroges, quæ à similis conditionis hominibus, cujus est pœnitens, comitti solent, cavendumquè, ne imprudenti interrogatione pœnitentem doceas peccare, quod facilè accidit in materia luxuriæ, tùm pueri, aut puellæ, aut qualescunq; fœminæ confitentur; nam si honestæ sint, mirantur eam interrogationem sibi fieri: si in honestæ, undenam Sacerdos ista tam exploratè nôrit? Potiùs

tiùs excitandi pœnitentes in genere: ut si quid circa sextum præceptum, & nonum peccârint. Liberè, & sincerè aperiant, quidquid id est, quod conscientiam gravet. Si verò oblatâ occasione aliquid interrogandum sit, circa peccata luxuriæ, fiat verbis, quantum ea materia patitur, castis. Sicubi pœnitens contra quàm sentias, non putet se peccasse, sequi debes opinionem ipsius: non tuam: modò ille probabiliter sentiat.

Num: XVI.

De obligatione ad docendum, cùm pœnitens errat.

SI in rebus conscientiæ, aut ad Confessionem Sacramentalem pertinentibus pœnitens tuus hallucinetur, erret, aut aliquid eorum, quæ scire tenetur, ignoret, docere eum debes: sed id tunc faciendum, cùm fructus speratur, nequè majus incommodum, aut damnum times illi, vel alte-

alteri, vel bono communi. Subinde enim prudentiùs tacentur, quàm doceantur quædam vitia contractuum, obligationes restitutionum, impedimenta matrimonii; quando pœnitens est in bona fide, & meritò timetur, ne, si doceatur, sciens peccaturus sit, præsertim si ex ignoratione non sit majus malum secuturum. Verùm si ignorat culpabiliter, docendus est, etsi non roget. Quòd si verò interroget, quantumvis timeatur, ne sciens peccet, veritatem negare non potes. Nec omninò silere: fortè aliquando licebit tergiversari, aut prudenter dissimulare responsum, ne de bonæ fidei possessione majori damno deturbetur.

Num: XXVII.

De obligatione ad procurandam dispositionem pro absolutione, & ad restitutionem imponendam.

SI videris pœnitentem nimio metu dejectum, propositâ DEI misericordiâ erige, si timidum, animes; si præfidentem, inter spem, metumque statue; si effutire gravia scelera, suggere faces doloris, aut potiùs, qui dolorem moveat amoris, iis nimirum incentivis, quæ ad attritionem, vel potiùs veram contritionem excitent. Denique si peccatum obnoxium est restitutioni famæ, honoris, bonorum aut damnorum compensationi, putesque pœnitentem, vel suâ culpâ non advertere, vel certè non facturum, cùm sciat, & possit, tui quoque id muneris est pœnitentem de obligatione monere, eamque urgere, præsertim nisi aliunde prævideas majus malum secuturum. Quòd si verò neglexeris monere, etsi peccâris contra officium neglectu salutis tui pœnitentis; non tamen contra justitiam; quia ad procurandum bonum alterius ex officio confessarii non teneris, ideò neque ad reparandum damnum. Teneberis verò restituere pœnitenti (nisi

(nisi aliunde excuseris) si absque probabili ratione, pronunciaveris eum teneri graviter, cum non teneretur, nisi monueris ante solutionem. Similiter si pœnitentem docueris improbabiliter liberum esse ab onere restituendi, cùm obligaretur graviter, teneberis dedocere pœnitentem, aut ipse alteri damnum compensare, si error tuus fuerit graviter culpabilis; si verò minùs, debebis saltem amoliri damnum lege charitatis, si absquè graviori tuo incommodo possis.

Num. XVIII.

De imponenda pœnitentia, de absolutione à peccatis, de schedis confessionum.

PArs integrans Sacramentum pœnitentiæ est, pœna aliqua satisfactoria pro peccatis confessis, quæ simul medicina sit ad præcavendum imposterum. Eam tu nomine DEI impones ex officio, quod geris, tum Judicis, tum Medici, eamquè pœnitens

tens tuus acceptare debet. Si plenarias indulgentias lucraturus est, omittere poteris satisfactionem, quæ inpœnam injungi solet, imponens tamen saltem aliquid per modum medicinæ præservativæ, si id exequi possit.

Convenit autem pœnitentiam injungi ante absolutionem: idquè fieri solet; potest tamen postea si priùs neglectum sit, quamdiu adhuc censetur permanere idem judicium. Impositam ab alio non mutabis, nisi peccata ob quæ injuncta est, ipse audias in confessione. Quòd si ipse omiseris imponere, aut pœnitens fuerit illius oblitus, injungere nullam poteris, nisi saltem confusam notitiam priorum peccatorum retinueris. Quoad quantitatem, & qualitatem attinet, *Concilium Trident. sess.* 14. *cap.* 8. generatim præscribit; ut imponatur quantum spiritus, & prudentia suggesserit; pro qualitate criminum, & pœnitentium facultate. Igitur hinc con-

siderabis multitudinem, & gravitatem peccatorum, inde quid pœnitentis humeri valeant, quid ferre recusent; ne aut molliùs tractes, aut ne duriùs. Quàm par sit. In hoc igitur genere peccant, qui vel nimium, vel nimis parum: postulat tamen humana fragilitas confessarium esse mitiorem, potiùs, quàm duriorem. Porrò prudentiæ etiam tuæ erit; ut non semper omnibus peccatis easdem satisfactiones injungas, præsertim in medicinam; neque enim iisdem remediis omnes morbi curantur: Avaros curant eleemosynæ, ambitiosos exercitia quædam pietatis humiliora, libidinosos castigationes corporis, negligentes suæ salutis, preces, auditiones missæ, peregrinationes ad loca pia; gravioribus peccatis assvetos crebrior usus confessionis, & sacræ communionis: ubi & istud prudentia docet, ne imponas debilibus, quæ laboriosa sunt, aut iis qui laborant

rant onerosa, ut jejunia: nec quidquam injungas unde alii veniant in suspicionem, pœnitentem graviùs deliquisse. Denique ne nimium variæ, & multiplices, & in longum tempus pœnitentiæ cumulentur, ita, ut memoriam fugiant, aut nauseam procreent. Arrident pœnitentibus, quas vident suo animo accommodatiores, quare juverit nonnunquam, cùm difficiles se præbent, ex ipsis quærere, quid malint, quidvé possint? subinde proponere duo, aut tria; ut eligant: ut tu id, quod sibi elegerint, ex præcepto imponas. Cum habita ratione infirmitatis corporis, vel animi injunges levius aliquid, quàm alioquin oporteret; pœnitentem admone, & excita; ut aliunde per opera bona, vel voluntarias pœnitentias suppleat; offer ipse ex te aliquam partem satisfactionis subinde; mirum enim quantum hæc humanitas acerbitatem pœnitentiæ emolliat, & benevolen-

tiam conciliet. Præterea aliqui Theologi putant hanc clausulam: *Passio Domini nostri JESU CHRISTI &c. Et quicquid boni feceris, & mali sustinueris, sint tibi in remissionem peccatorum.* Elevari virtute clavium, ut ex opere operato remittant partem pœnæ: quod si verum est, neque id erit facilè negligendum, & faciliùs excusantur, qui minores pœnitentias injungunt.

Sequitur pars ultima, eaquè præcipua, Absolutio. Formulam in Rituali libro præscriptam religiosè observa: licet ad valorem satis sint hæc duo verba, *Absolvo te*, aut saltem si addas *à peccatis*. Illâ uti poteris cum res tantillam moram non patitur. Quæ præmitti solent, *Misereatur tui, &c.* Et *Indulgentiam, &c.* Preces sunt ferè liberæ: illud verò *Dominus noster JESUS, &c.* & *Ego authoritate ipsius, &c.* communiter ne omittas: facit enim ad dignitatem, & devotionem, extremum illud, *Passio Domini, &c.* Vim ma-

gnam habet, etsi ex causa etiam omitti possit. De absolutione à Censuris consule Rituale.

Cùm urget præceptum confessionis si pœnitens petat facultatem alteri confitendi, ne facilè deneges, exigere tamen poteris schedam confessionis alteri factæ testem: Formula ejusmodi schedarum esse hæc solet, *Ego NN. audivi sacramentalem confessionem NN. tali loco, die, mense, anno.* Non expedit addi hæc verba, *& eum absolvi*, nequè hoc requiri debet, quia si non esset ille absolutus, scheda mendacium continebit, mentiri autem non licet: si est absolutus; & illis solis hoc adscribas, quos absolveris; cùm omittes, ingeres suspicionem malæ confessionis, & ita sigillum franges: satis cuiquè esse debet, si scheda testetur illum sacramentaliter esse confessum: neque propterea suspectum aliquem reddes negatæ forsan absolutionis: si modò nulli omninò

aliâ formulâ confessionis testimonium concedas ne iis quidem, quos absolveris.

Num: XIX.

De supplendis defectibus in ipso Sacramento commissis.

SI per errorem, vel oblivionem dimiseris pœnitentem, alioqui ritè dispositum, non datâ absolutione legitimâ à gravibus, neque ita procul â te absit, quin moraliter censeri possit adhuc præsens, & ritè dispositus, absolve etiam nescientem; sin minus, si potes absque gravi incommodo, aut scandalo, roga prudenter, servato sigillo, ut tibi iterum confiteri velit: esse bonam causam, cur id roges, & tunc à prioribus, & iis, quæ de novo confessus est, absolves; si neque hoc possis sine gravi incommodo, vel offensione: silebis, & Deo committes, præsertim si ab eo tempore receperit aliquod Sacramentum: ve-

vel credatur brevi recepturus, eò enim prior defectus supplebitur. Quòd si tamen mors immineret, neq; ullum Sacramentum recipere posset tuus ille pœnitens, omninò monendus esset; ut confiteri velit, aperto, si opus sit, tuo defectu; ne cum vita: de salute periclitetur. Similiter si defectus fuerit ex parte pœnitentis, vel quia sine causa peccatum mortale reticuit, vel quia sine dolore sufficienti confessus est, eodem remedio, ut iam docui, utaris, si defectum postea cognôris; servatâ tamen sigilli religione.

Alii defectus subinde non reddunt Sacramentum invalidum; sed tantùm illicitum, si scienter admittantur: ut si absolveris à casu reservato inter alia, quæ absolvere poteras, aut ab excommunicatione, à qua non poteras, bonâ tamen fide pœnitentis, si omiseris imponere pœnitentiam debitam; non erit tantæ molis, aut one-

ris eos emendare, cùm absolutio valuerit: si tamen corrigere commodè defectum possis, corriges: attendes tamen semper, ut sigillum serves.

Num: XX.

De Sigillo.

CAve, ne directè, vel indirectè, ullo modo, vel unquam, ullové casu, ne mortis quidem vitandæ causâ, aut prætextu cujusvis boni, etiam publici, sacrosanctum Sigillum confessionis frangas, aut occasionem præbeas, ne alii frangant, ideòquè arcebis eos, qui propiùs accedunt confitenti; cavebis præterea, ne voce altiore, aut gestu, vel alio signo assistentes intelligant aliquid pertinens ad sigilium. Frangitur autem sigillum, vel revelando peccatum mortale etiam in genere, vel veniale quodpiam in specie, vel quodcunque quod pœnitens confessus est tanquam pertinens ad suum peccatum in confessione

sione explicandum. Præterea censetur frangi, si ex ea notitia, sine venia pœnitentis, aliquid dicas, faciasvé, quod pœnitentibus pudorem hororemq; , atque ita ipsius Sacramenti incommodum adferre posset. Facilè in his impinges: nisi linguæ frœnum injicias: faciliusquè erit de auditis in confessione omnino tacere, quàm vel verbum loqui: cum pœnitente verò ita agas; ac si ex confessione non nosses: nisi fortè de ipsius licentia. Res hæc lubrica est: iterum moneo, cave: præsertim si de uxore cum marito, de liberis cum parentibus, quorum confessarius es, loquendum, agendumq; sit, & de iis præsertim, quæ vitiosa sunt. In ipsa etiam confessione frangi potest sigillum, ut si pœnitenti aliquid narres, unde ille alterius, qui tibi confessus est, peccatum suspicetur, quod in interrogationibus facilè contingit per imprudentiam: Si extra confessionem noveris

veris peccatum aliquod pœnitentis, de quo loqvi te oporteat, significa unde, vel quomodo id nôris; ne venias in suspicionem revelatæ confessionis. Si quispiam te interroget de auditis in confessione: nega, pernega, te quicquam scire, adhibito etiam juramento, si opus est: nescis enim illa ex notitia quadam humana, quæ sola quæri potest, & reprehende tam imprudentem interrogationem: Sigillum quidem non frangis, cùm petis à pœnitente licentiam, ut cum eo de confessione agere possis, & ipse sponte consentiat: sed nisi gravi de causa ne pete: nam ferè ruborem id incutit, præsertim si urgeas, cùm negat.

Sectio II.

Particularia quædam circa infirmos, ac moribundos.

Num: XXI.

De præparandis infirmis ad non differendam confessionem.

Supra

Suprà monui generatim confessiones esse excipiendas loco neque clauso, neque obscuro, id maximè curandum cùm infirmi audiendi sunt, præsertim fœminæ, curandumque, si fieri potest, ut aliquis sit præsens, qui non quidem audire, sed videre possit, quid agatur. Cavenda præterea levitas omnis verborum, vel actionum: quia hoc tempore, & loco est periculosior. Imprimis pro concione, datâ, vel arreptâ occasione monendus populus, & præmuniendus, ne in morbis nimium differant vocare Confessarium, aut confiteri, qua ex re non pauci maximo cum salutis discrimine, vel moriuntur sine Sacramentis, vel ita serò suscipiunt, ut exiguum exiis fructum referant.

Solet enim dœmon, in morbis præcipuè, peccatores fallacibus argumentis inducere; ut differendo, de die in diem procrastinent, atque ita vel malè, vel minori suo bono è vivis

eripiantur. Fallaciæ autem sunt hæ, quas detege adhuc sanis, ne infirmi se decipi à dœmone patiantur. Igitur initio morbi hæc obtrudunt: nullum adhuc esse mortis periculum; molestiam frustra Sacerdoti esse creandam: timidi esse animi mortem tam procul positam pertimescere; cras videndum, quid sit futurum. Ita primò procrastinatur: die sequenti invalescit morbus, advocantur Medici, medicinæ adhibentur, suggerit aliquis ægro, an Confessarium Medicum animæ, an ejusdem medicinam confessionem velit? non vacat, inquit, jam nec lubet: pharmaca me enecant, cras erit melius: atque iterum procrastinatur; interim malum cum die augetur, corpus fit debilius, mens languidior, jam cibi, jam hominum vox, & aspectus nauseam, & tædium adferunt, caput, inquit, dolet, cor palpitat, finite me somnum, & quietem capere, nemo me interpellet; atquè

que ita sensim abitur à cura animæ, & salutis longiùs, ad mortem verò propiùs; eò tandem deduxit ista procrastinatio. Has tu igitur dæmonis fraudes tam pernicioſas tempestivè aperi, simulque tartarei istius sophistæ argumenta, quæ infirmis objicere solet, refutando dilue. Docebis itaquè periculosum esse expectare mortis ipsius periculum, Sacerdotibus molestum non fore, si in tempore evocentur, negotium enim fore expeditius; non timidi, sed prudentis hominis esse mortis periculum prævertere: ubi de salute æterna agitur: rem committendam non esse incerto jactui aleæ, morbos sæpè fallere, & subitò ingravescere: corvorum vocem esse illam, *cras, cras*, Domini vocem, *hodie*, Confessarios, & confessionem aptè convenire cum Medicis, & medicinis, turpè autem esse Christiano, dum corpus curat, animam negligere, imò verò hanc ipsam incuriam animæ cor-

pori plurimùm nocere : nam si conscientia remordet ; si mens angitur peccatorum aculeis, si ex eo metus mortis, & judicii animam turbat, & frangit, hi morsus, hi angores, hi aculei, & anxii metus, ipso Medicorum judicio, vim medicamentorum retundunt, atque impediunt, ideòque Medici infirmos soluto, & læto animo esse jubent : sed quomodo solutus, & lætus esse animus potest, si etiam ipse sit æger, & suis tormentis torqueatur ?

Atque hæc pro concione valent : quæ sequuntur, tui privatim erunt muneris, tuæ curæ ac prudentiæ ; prout res ferent. Cùm gravius ex morbo jacere quenquam cognôris, inquire, qui sit morbi, vel infirmi status. Quòd si aliquid periculi deprehendas, adi ipse infirmum, aut aliquem mitte, qui salutet, & his argumentis, quæ supra allata sunt, procrastinantem excitet ; simulque fraudes

des procrastinantium prudenter, & amicè refutet, urgeatque confessionẽ. Idemque agere jubeantur domestici, quibus incumbit ea cura ; cùm æger se negligit. Quòd si ipsi negligant, tunc pastorem age, oviculam periclitantem quære, è faucibus lupi, qui jam imminet, eripe : jam modos habes, quibus id efficias. Major erit cura adhibenda, & diligentius studium, si jam infirmus sit obstinatior & majori in periculo versetur, tunc enim omnis mora suspecta esse debet. Hic objiciet ille ; nunc serò esse & propè actum cerebrum diffluere in catharros. Fauces strangulari, linguam hærere palato, memoriam esse turbatam, mentem confusam, velle quidem : sed nunc non posse. Tu contrà ad hæc. Abstine, mi bone vir, blasphema ferè vox ista est, sanè hominis minùs de DEO sentientis : seriò age : dum adhuc spiras, spera ; nec dum est serò, satiùs jam, quàm nunquam : capitis

pitis, & linguæ satis est; ut possis saltem graviora, vel quæ confusè menti occurrunt, paucis, confusè licet, expromas, si audiam, facilè intelligam, neque ratio, nec Deus plus exigit, quàm morbus, & tempus hoc possit, confitere saltem aliquid, supplebo, aut tu ipse plura postea, cùm poteris; absolvam interim ab omnibus, quod possum. Quid times? Sacramenta morbi vim non augent, nec infirmos mactant; quid ultra differs? Denique nihil omitte, quò persuadeas: juverit inter hæc breves precatiunculas ad Deum interponere, quas te præeunte, infirmus per partes recitet, dare osculandum Crucifixum, aquam lustralem aspergere, polliceri quietem majorem; valetudinem corporis, si expediat; animæ salutem in tuto saltem locandam. His & similibus industriis sæpè contigit eos, qui respuebant, tandem ad saniora consilia ductos resipuisse. Subjiciam quædam postea, cùm

cùm agetur de juvandis moribundis, quæ ad hunc quoque locum faciant, in quo diutiùs nonnihil versor, quòd hæc res maximi sit momenti, ex quo nimirùm pendet æternitas.

Num: XXII.

De peste, aliove contagioso morbo infectis.

BOnus Pastor animam suam ponit pro ovibus suis, hoc Christus docuit, & fecit. Idem à te, cùm opus est, requirit officium, quod suscepisti. Opus autem est infirmis, vel maximè Sacramentum pœnitentiæ, si fortè sint in statu peccati mortalis; etsi autem perfecta contritio ex vero Dei amore concepta peccatorem Deo reconciliare possit: tamen difficilior est illa, & rarior, quàm ut æternæ salutis discrimen exponi debeat periculo. Neque desunt ex prudentia, & arte medica, etiam in morbis contagiosis, imò pestiferis industriæ, & remedia, quibus ut eorum animas ser-

ves,

ves, te, & alios sanos conservare possis, à Medicis hæc faciliora præscribuntur. Corpus nitidum sit, vestes tersæ, ne malum facilè adhæresçat: aures, oculos, nares, os, aceto forti, quale est ex floribus Sambuci, &c. ablue: stomacho non sis jejuno: è collo sacculus pendeat cordi vicinus, in quo præservativa contineantur: similiter globulus sit in manu ita perforatus, ut in nares exspiret alexi pharmaca juvant Angelica, Zedoaria, &c. Prudentia hæc etiam dictat; ne subeas locum infectum; si ex limine, aut foribus aut fenestra infirmum alloqui, & audire possis; si tecto subeundum, ne terreare; hic enim plurimùm apprehensio mali nocet, locus fumo idoneo purificetur, declina oris halitum, neque propiùs accede, & citò expedi: quare mone pœnitentem esse tunc abundè satis, si paucula ex iis, quæ graviùs conscientiam premunt, breviter expromat, imò veniale

le aliquod peccatum, quod infamiam non creet, è vita priori fateri posse, si alii præsentes sint, qui removeri non possint: imò verò sufficerit, ut saltem exhibeat signa doloris, & iis se peccatorem ostendat, petatque absolvi, si aliud sine periculo infectionis, aut infamiæ, præstari non possit, paratusque ille sit, cùm licuerit, confiteri reliqua; imò absolvere etiam poteris præsens, licet ea signa coram te non dederit, si tamen à fide digno data fuisse acceperis.

Cùm domum tuam redieris, vestem superiorem ad ignem lustra, aut muta, donec illam aquâ elueris. Ut minus periculi subeas, hortare sanos, qui sunt in loco infecto, ut foras prodeant, & aperto aëre confiteantur, priusquam corripiantur eâdem lue: Svadendum idem aliis, si pestis viciniam infecerit, ita enim & ipsis, & Parocho consuletur. Video, mi Neo-Paroche, quid te angat: mortem times,

mes, ergo depone officium. Nolo, inquis; ergo perge animosè, præcave tamen, quantùm potes iis modis, quos suggessi. Si vel sic moriere, memineris in Romano Martyrologio Sanctorum Martyrum numero accenseri eos, qui pro juvandis pestiferis vitam suam exposuerunt.

Num: XXIII.

De lethaliter vulneratis.

SI veneris ad læsum læthali vulnere; & Chirurgi, aut alii præsentes, dum sanguinem sistunt, aut medicamentum, ne statim expiret, operosè ad novent, tibi nullam moram permittant, ut excipere confessionem possis: pete ut unum alterumvè peccatum secretò jam aperiat brevissimè; vel saltem signa det doloris, & desiderii confitendi, iisquè habitis absolve: deinde capta tempus, & plusculum otii, ut si fieri possit, integrè confitentem audias, & prout tempus feret, de Viatico, & extremâ Unctione cura; imprimis autem age, ut iram ponat, offensam inimico condonet, Christi, Sanctorumq; exemplo, sicut & ipse vult sibi à Deo ignosci: ita tamen, ut intelligat posse Judici rem committi, modò id velit ex zelo justitiæ, & boni publici, aut eorum quorum id interest; non ex odio, & studio privatæ vindictæ. Si ille, qui læsit, cupiat coram deprecari, Chirurgum, & rationem consule, an expediat; ne fortè bilis, aut alii humores ex aspectu, & verbis illius commoti, vulnus exacerbent, & exulcerent animum: fortè satis fuerit, & tutius, per virum aliquem ecclesiasticum, ejus, qui læsit nomine, istud peragi, & læso id satis esse debet.

Num: XXIV.

De periclintantibus, præsertim ex partu.

MOne populum, ut qui periculosam navigationem, vel prælium, vel periculum contagionis subeunt: item-

itemq; prægnantes tempestivè sibi de Sacramento confessionis ; & Eucharistiæ provideant, priusquam graviùs laborent; præsertim ex primo partu, qui solet esse periculosior : quòd si id neglexerint, aut in discrimine constitutæ velint rursùm confiteri, adeas : quòd si fœminæ, quæ obstetricantur, ita impediunt, ut confitentem audire non possis, vel res ipsa non patiatur, contentus sis, pro absolutione, ut signa doloris, & desiderium confitendi, aut aliquod peccatum explicent, remotis iis, qui necessarii non sunt, iis verò, qui abesse non possunt, monitis, ut oculos, aureſq; contineant, & quo casu aliquid intellexerint, sigillum confessionis religiosè servent. Quod idem dici debet de pestiferis, & vulneratis, de quibus paulò ante. Juvant parturientes in periculo reliquiæ Sanctorum illis applicatæ, & vota ad Dei Matrem, & alios Sanctos concepta, non oberit consuluisse.

Num. XXV.

De morientibus excommunicatis, Usurariis, Concubinariis.

PEr Tridentinum in probabili periculo mortis, sive articulo, absolvere potes quemcunq; ab omnibus casibus, quamvis alioquin Episcopo, vel Papæ reservatis sine onere, ut postea se sistant Superiori pro Sacramentali absolutione : ideoque absolvere etiam potes ab omni excommunicatione, ut validè, & licitè absolvere possis â peccatis : curandum tamen, ut si pars sit læsa, damna prius compenset, & re ipsa satisfaciat, quo optimo modo fieri possit ; si non potest, absolve, ad impossibile enim nemo tenetur ; valent ista maximè, si excommunicatio sit publica. Admoneatur tamen semper excommunicatus, ut quàm primùm convaluerit, & commodè poterit, sistat se per sè, vel alium ei, à quo alioquin erat extra mortis articulum absol-

absolvendus, quod nisi fecerit, sciat se reinciſurum in eandem excommunicationem. In criminibus præterea horrendis, ut falsarii, incendiarii, & similibus casibus Bullæ Cœnæ, percussoribus Clericorum exigatur juramentum, quod eadem postea non committet, sive quòd imposterùm parebit Ecclesiæ, in casibus Bullæ præterea juret de satisfaciendo parti læsæ.

De usurariis par ferè est ratio. Præsertim publicis, priusquàm absolvas, restituant: si non possunt, dent competentem cautionem fideijussoriam, aut pignoratitiam coram Notario; ut ea Episcopo, vel cujus intererit, consignari possit: quòd si neque hoc possit præstare, promittant se, per se, si possint, aut hæredes quantum poterunt, facturos.

Jam verò si Concubinarius audiendus sit, dimittat priùs concubinam: si autem absque scandalo jam non possit, aut rationabilis causa excuset,

cuset, promittat saltem proximâ occasione id se facturum, idque curet significari ijs, qui crimen nôrunt, ne scandalizentur: deinceps verò, neq; illa sola cum illo sit, neque familiariter conversetur, & utriusq; animus ita sit constitutus, ut consentire in aliquod peccatum nolint; atque, ut non consentiant, velint precibus aliisque remediis se contra tentationes tueri. Si verò concubina, aut mulier peccatrix incidat in morbum, tuto loco separetur, caveaturque: ut nemo suspectus accedat.

NUM: XXVI.

De ijs, qui ampliùs loqui non possunt, adhuc tamen retinent usum rationis.

QUando moribundus jam linguæ usum perdidit, videtur tamen adhuc compos mentis, & audire, vel advertere, quæ dicuntur; imprimis per te, vel alium potiùs, cujus voci

assuev:rit, monendus est adesse Sacerdotem, à quo possit absolvi, non minùs, ac si loqui posset, modò det signum doloris, & voluntatis confitendi ore si posset, & facere velit, cùm poterit, quæ voluntas in Catholico facilè præsumitur cùm moribundus pœnitentiæ signa edit. Is igitur, qui ista monet, & deprehendit ægrum difficiliùs audire, admoveat se propiùs ad aurem, & id distinctè, atque explicatè significet: caveat tamen, ne auditum obtundat, aut infirmi animum conturbet inconditis clamoribus: ideò autem monendi sunt de præsentia & potestate Sacerdotis, quòd aliqui ignorent se confiteri posse aliter quàm ore, aut non advertant præsentem esse Sacerdotem, ideoque petentibus, an velint confiteri, abnuant, quasi dicerent, non possum oqui: similiter molestiâ nimium vociferatione interpellati respuentis, vel renuentis signa exhibent, quasi dice-

dicerent, noli mihi obtundere, nimium molestus es.

Porrò signa exigi, & dari possunt nutu capitis, vel oculorum conjectu in certam partem, v. g. Crucifixum, vel imaginem B. Virginis, item tunsione pectoris, appressione manuum constanti, &c. Quando signa exhibita sunt, si mora, & locus patitur, interroga de quibusdam peccatis breviter, & accommodatè ad statum infirmi, quibus ipse annuat, si fecit: renuat verò, si non fecit. Si numerum exprimere opus sit, digitis significetur, ita ut cæteri, si qui adsint, non advertant. Expedit signa doloris, & voluntatis confitendi paulò ante allata te præsente exhiberi, si tamen id jam fieri non possit, satis est, si exhibita intellexeris à fide digno, sive adhuc præsens sit testis, sive jam absit, sed tu non nisi præsens absolves, absolves tamen, quia confessus est, quantum potuit, atque hæc ex conciliis & ipso

assuev:rit, monendus est adesse Sacerdotem, à quo possit absolvi, non minùs, ac si loqui posset, modò det signum doloris, & voluntatis confitendi ore si posset, & facere velit, cùm poterit, quæ voluntas in Catholico facilè præsumitur cùm moribundus pœnitentiæ signa edit. Is igitur, qui ista monet, & deprehendit ægrum difficiliùs audire, admoveat se propiùs ad aurem, & id distinctè, atque explicatè significet: caveat tamen, ne auditum obtundat, aut infirmi animum conturbet inconditis clamoribus: ideò autem monendi sunt de præsentia & potestate Sacerdotis, quòd aliqui ignorent se confiteri posse aliter quàm ore, aut non advertant præsentem esse Sacerdotem, ideoque petentibus, an velint confiteri, abnuant, quasi dicerent, non possum oqui: similiter molestiâ nimium vociferatione interpellati respuentis, vel renuentis signa exhibent, quasi dicerent, noli mihi obtundere, nimium molestus es.

Porrò signa exigi, & dari possunt nutu capitis, vel oculorum conjectu in certam partem, v. g. Crucifixum, vel imaginem B. Virginis, item tunsione pectoris, appressione manuum constanti, &c. Quando signa exhibita sunt, si mora, & locus patitur, interroga de quibusdam peccatis breviter, & accommodatè ad statum infirmi, quibus ipse annuat, si fecit: renuat verò, si non fecit. Si numerum exprimere opus sit, digitis significetur, ita ut cæteri, si qui adsint, non advertant. Expedit signa doloris, & voluntatis confitendi paulò ante allata te præsente exhiberi, si tamen id jam fieri non possit, satis est, si exhibita intellexeris à fide digno, sive adhuc præsens sit testis, sive jam absit, sed tu non nisi præsens absolves, absolves tamen, quia confessus est, quantum potuit, atque hæc ex conciliis & ipso

Rituali Rom: Pauli V. comunissimoq; usu plusquam satis constant. Difficilior est casus, qui sequitur.

NUM: XXVII.

De ijs, qui neq; priùs in morbo ulla talia signa expresserint, neq; jam exprimere possunt, quod ratione careant.

CAsus non infrequens. Labitur, quis repentinè in apoplexiam, aut ex equo, aut ex improviso lethaliter vulneratur, neque petiit confessionem, nec ullum doloris sensum exhibere potest voce destitutus, & usu rationis. Quid cum isto homine ages? in eo necessitatis casu absolui posse, & debere præsertim à Parocho sub conditione, *si es capax*, eum qui Catholicè vixerit, eousque; & de quo non constet esse adhuc in affectu ad peccatum mortale, docent ex professo non pauci, neque obscuri authores apud Dianam tom. 3. de Sacram. c. 8. & 9. inter cæteros citantur.

tur Joan. à Literatis Romæ approbatus à Magistro Sacri Palatij,& Rituale Archiepiscopatûs Bononiensis: eandem sententiâ tenent multi alij, quos fusè recitat Walterus Streversdorff, S. Theologiæ Doctor, in sua Lampade; passimque plurimi jam usurpant. Petis, quid sentiam? Istud publicè non docerem, neq; tamen damnarem alios. Tu, qui Parochus es, in illa necessitate tuis provide, quantùm, & quamdiu licet. Non dubitarem licere, si prudenter putes sensibilem aliquem dolorem præcessisse in ordine ad confessionem. Non expedit autem priorum Authorum sententiam populo in Concione evulgari: nè lentiores fiant in vocando sacerdote, persuasi se etiam sic absolvi posse, cùm linguæ, & rationis usu caruerit. Verum expedit eos scire, cum in eos casus inciderint ut subitò Sacerdotem vocent, posse tum eos iuvari Sacramentis,& ijs modis, quos Sacerdotes norunt saltem

extremâ Unctione, quæ talibus negari non debet: deprehenduntur enim multi in eo errore, qui putent Sacerdotes nihil ampliùs posse, cùm morientes linguâ, & ratione destituitur, qui error cum periculosus sit, per te tolli debet.

De pœnitentia morientibus imponenda, nihil est quod te moneam, res ipsa loquitur, si rationis sunt adhuc capaces, & morula patitur: impones saltem aliquam, ne Sacramentum maneat imperfectum, & quàm facilè, si ore non potest, corde saltem proferent has voculas *JESUS MARIA*, aut *fiat voluntas tua*, aut *credo Deus meus in te, spero in tua passione, amo te ex corde meo super ommia?* neq; operosum erit formare signum Crucis, exosculari crucem, aut aliquid imponere in futurum, si convaluerint.

NUM:

NUM: XXVIII.

De facultate dispensandi in nonnullis Ecclesiæ præceptis.

REducitur hæc potestas ad potestatem clavium: quare huc etiam pertinet: Duo, aut tria sunt ejusmodi; circa quæ quibusdam ex justis causis aliquid potes, non tantùm cùm causa evidens est declarando, & interpretando legem non obligare: sed etiam cùm nonnihil dubia, in ijs dispensando certis casibus; ut laborandi die festo, diebus abstinentiæ comedendi cibos alioquin vetitos, sumendi duas refectiones in die jejunij; qui casus frequentes sunt, ideoq; etsi dispensandi facultas resideat præcipuè in Episcopo, aut ejus Vicario: si tamen res urgeat, ut adiri, aut consuli non possit, ne animæ illaqueentur; censetur ea potestas tibi communicari pro casu saltem urgente, modò causæ rationabiles subsint, ut necessitas, aut

ingens utilitas communis plurium, vel privata alicujus, ad laborandum in agris pro messe vel vindemia, cùm res postulat, aut cùm repentè fit illuvies aquarum, aut cùm hostis imminet. Pro usu, aut esu carnium diebus prohibitis idem potes, si Episcopi authoritas exspectari non possit, judicium tamen Doctoris medici, aut morborum periti exquiri priùs debet, quàm dispenses, nam quibusdam morbis carnes nocent, aut parùm prosunt: si medicus absit, rationem in consilium voca, & age quod suadet, neq; sis in hoc genere durior.

Quoad duas refectiones in die jejunij faciendas ex cibis quadragesimalibus, modò aliqua causa subsit laboris corporis, aut morbi, idem potes longè faciliùs, cùm id non sit tanti, imò etiam si in loco præsens sit Episcopus, aut Vicarius, consuetudo, & usus alicubi id Parochis concessit.

Mulctam verò pecuniariam pro tuis

tuis ejusmodi dispensationibus ne imponas in tuum lucrum, sordidum hoc est: faciliùs ferrem; si in aliquod opus pium sumptus moderatos pro personæ, & rei conditione injungas, nec tamen recipies ad manum; sed alteri viro bono committes, ne in suspicionem avaritiæ venias. Quanquam author essem potiùs, si quid in locis, præsertim ubi ea præcepta minùs servantur, exigendum sit pro præcepto opere; preces aliquas, aut pia opera alia, quàm pecuniam exigas, ut libertati saltem frœnum aliquod injiciatur.

CAPUT IV.

Institutiones, & industriæ circa Sacrificium, & Sacramentum Eucharistiæ.

SECTIO I.

Circa Sacrificium.

NUM: I.

De obligatione ad Sacrificandum.

Sic vitam institue: ut quotidie missam celebrare possis; teneris sanè sæpiùs, quàm alii, Dominicis saltem, & festis diebus, quibus Parochiani audire obligantur: itaque per alium providebis, si ipse sacrificare non poteris: imò etiam aliis quibusdam diebus Missam facies, si fundationes id requirere, vel ex tabulis Ecclesiæ vel aliunde cognoveris; præterea toties, quoties mos benedicendi in nuptiis, aut sepeliendi mortuũ id ab officio postulat. Horam Missæ ordinariam, præsertim diebus Dominicis, & Festis, ne facilè immutes, nisi præmonito populo; alioquin oriuntur turbationes, & justæ nonnunquam querelæ.

Antequam accedas ad Altare, si conscius sis tibi peccati mortalis, quãtumcunq; tibi contritus videaris, priùs confitere, ex Tridentino præcepto, si adsit copia confessarii, id est, si habere, aut adire sine gravi incommodo possis: alioqui si necessitas urget, con-

conteraris saltem; & deinde quàm primum confitearis.

NUM: II.

Pro quo Parochus debeat offerre Sacrificium?

TRidentinum sess: 23. de refor. cap. 1. docet eos, quibus cura animarum commissa est, teneri pro suis ovibus Sacrificium offerre. Quare, ut minimũ in Sacrificio orare pro tuo grege memineris, præsertim cùm necessitates tũ privatæ tũ publicæ exigunt. Præterea si titulus fundationis beneficii tui singulares missas ad intentionem fundatorum postulet, fideliter exsolves, præsertim si fructus sint optimi, & huic oneri pares. Pro reliquis Missis, quæ tibi liberæ sunt, accipere poteris stipendium leve, vel consvetudine justum: cave hic tamen sorditiem; qualis est nonnullorum, qui cùm stipendium consveto majus â liberali donatore acceperint,

eam Missam per alium procurant pretio consueto, reliquum verò sibi servant; sapit enim hoc nescio quid nundinationis, & audio fuisse aliquando prohibitum: multò magis cave; ne pro una Missa, cujus justum stipendium acceperis, pro eadem ab alio aliquid recipias, hoc dolosum est, quicquid aliqui olim in contrarium senserint.

NUM: III.

Quoties in die, & quâ horâ celebrandum?

SÆpiùs quàm semel intra diem non licet ordinariè: licet tamen in Natali Domini, semel mediâ nocte, iterum in aurora, tertiò de die: etsi privatus Sacerdos non teneatur nisi ad unam ex tribus, & illas legere possit tempore sibi commodiore: tu Paroche, quia publicam Ecclesiæ personam agis, tres leges, & quidem suis competentibus horis, ut populo commodes,

modes, nisi ratio, aut causa justa te excuset.

Prætereà si plures Parochias administres, quibus unâ missâ satisfacere non possis; sæpiùs inter diem celebrare poteris, si mos ferat, aut Episcopus consenserit. Referuntur quidem alij casus, quibus liceat Parocho celebrare in die pluries, verùm vix usus jam permittit. Porrò cùm sæpius celebrandum est, purificatio calicis in prima missa post sumptum Sanguinem non erit sumenda, ne sequentem missam celebres non jejunus; sed in vase, & loco honesto reserva, ut in altera missa sumptoSanguine adhuc jejunus sumas. Ut autem serves consecrandum Vinum purificati calicis in missa altera, aliqui probant, quia faciunt, ego non facilè facerem: tùm quia digitos eo vino ablueris, cùm funderetur in calicem, tùm quia in calice ferè semper aliquid consecrati liquoris adhæret, quod vino affuso permisce-

tur, non licet autem, certè non decet, verba consecrationis proferri in materiam partim consecratam, partim non consecratam. Ob hanc causam in Natali Domini duarum priorum missarum ablutionem effundo in aliũ calicem; in tertia missâ post sumptionem Sangvinis vinum illud purificati calicis sumo. Svadeo tibi idem. Sunt tamen, qui primæ missæ purificationem in secunda consecrent, & ita deinceps: quod minùs probo, ut autem purificationes illæ populo pro ablutione distribuantur, aut in sacrarium projiciantur, improbo ob reverentiã sangvinis si forte, ut fit, infuso vino fit admixtus.

Quoad horam sacrificandi attinet, ordinaria est sub auroram, id est: sesqui horâ ferè ante solis ortum, ut saltem tunc finias, itaq; incipere fere poteris duabus horis ante orientem solem: etiam tempestiviùs; si mos ferat, pro famulis, operariis, itinerantibus.

Imò

Imò si deesset hostia pro communicãdo infirmo moribundo, qui moram non pateretur, non video cur ante duas horas solis orientis non possis succurrere necessitati infirmi. Permittit Victoria & Layman, si opus sit, etiam mediâ nocte: non licet consecrare extra missam, aut sine veste ulla Sacerdotali, ne quidem pro Viatico, aut fortè saltem non nisi in urgentissimo aliquo casu. Finiri autem debet missa ad meridiem, nisi gravis causa permittat differri ulteriùs ad unam horam. Legisse Primam ante Sacrificium diligentiæ est, non præcepti, imò matutinum, & laudes præmisisse laudaberis, non peccabis si postponas missæ, præsertim si causa rationabilis svadeat. Consulto ut pridie ad horam 4. pomeridianam matutinum, & laudes, matutinum saltem persolvas: ut sis die sequenti ad reliqua munia Parochialia expeditior, similemquè ob causam, ut manè totum officium diei expleas,

expleas, si meritò times, ne reliquus dies te aliis graviter impeditum detineat.

NUM: IV.

Sacrificaturus sis jejunus.

ECclesiæ hoc præceptum est, & strictum, & stricti *jejunij*: ut à media nocte nihil cibi, potusvè sumpseris: postulat id tanti Sacramenti reverentia. Excusabere, si necessitas incumberet perficiendi Sacrificiũ, quod alius vel post Canonem; vel multò maximè post consecrationem ante consumptionem complere non potuit, neq; alius adesset jejunus, qui id posset; aut si (quod facilè non accidet) hostia nulla esset consecrata, & dandum esset viaticum moribundo: neq; aliter succurri ei posset, sunt qui permittant non jejunum sacrificare pro communicando tali infirmo; sed alij meliùs negant, quòd illi aliunde consuli possit, tùm confessione sacrâ, tùm extre

extremâ unctione: ut non videatur necessitas non jejunum, sicut neque extra Missæ sacrificium consecrare. Id ne tibi contingat; providebis, ut in pixide, aut intra corporale loco decenti & nitido religiosè asserues hostias aliquot consecratas pro communicandis moribundis, habitâ ratione multitudinis tui gregis: attende præterea ne locus, ubi asseruas, pateat animalculis, aut sordibus: quare lustra subinde, & cùm adverteris aliquam ex reservatis tempore, vel alio vitio corrumpi, sume jejunus, quod commodè fiet in sacrificio, ante purificationem Calicis, & novas consecres. Decet porrò ad locum, ubi asservantur, lucere lampadem, quam in rem, si Ecclesiæ ærarium non suppetit, vide an colligere annuatim aliquam pecuniam pro emendo oleo possis: tanti non erunt sumptus, tantùm verò est hoc Sacramentum.

NUM:

NUM: V.

De intentione consecrandi, præsertim quoad minores hostias pro communicaturis.

QUoad primariam sacrificantis Hostiam consecrandam facilè est negotium: nam sufficienter intendis eam consecrare, eo ipso, quòd te ad Sacrificium accingis, aut ad altare accedis, & rem sacram inchoas, neque difficultas est, si etiam tum cogitaveris, & intenderis, si quæ apponentur minores, eas unà consecrare, modò tempore consecrationis tibi sint moraliter præsentes, suadeo tamen: ut intentionem in animo renoves cùm jam jamque es consecraturus, super corporale honoris causâ, & super aram sacrificij locari decet: si in pixide sint, expedit cooperculum tempore consecrationis removeri: id tamen non est necesse, cùm præsentes fiant per pixidem, in quâ continentur: secus est, si in

in Tabernaculo tunc essent inclusæ: non enim Tabernaculum censetur vas continens: sed arcula occludens.

Si deferantur ad altare minores post oblationem primariæ hostiæ, non est necesse repetere verbaliter oblationem, modò intendas earum consecrationem; etsi alij tunc eas recusent admittere, saltem cùm nulla est necessitas communicaturis: procurandum verò est: ut minores illæ, quæ consecrandæ erunt, nitidæ sint, integræ, & à minutiis diligenter expurgatæ, ne post consecrationem particulæ facilè decidant, aut dispareant. Non placet cum hostiis minoribus jam antea consecratis alias non consecratas in pixidem conjici, & ita permixtas consecrari: tum quòd sacras non sacris attingi, & permisceri indecens, tum quia non satis tutum formam consecrationis proferri unâ vice in materiam consecratam, & non consecratam; cùm non consecratæ à consecratis,

tis, quibus permixtæ sunt, sensu discerni nequeunt. Pixis, aut Ciborium sacris hostiis non ita ad summum impleantur: ut facilè inter communicandum excidere, aut efflari possint: eandem ob causam ne plures, in patena feras alios communicaturus. Perplexitas incidit nonnullis circa guttas vini, quæ vel extra, vel intra cuppam calicis adhærent discontinuæ ab aliis: similiter de particulis panis, quæ sunt à continuo sejunctæ, an consecrandæ sint ex intentione generali priori, & an consecratæ censeri debeant: si de intentione non constet: primò non decet intentionem ferri circa particulas ab hostiis integris discontinuas, aut guttas vini extra cuppam Calicis adhærescentes: cùm enim sit periculosum, ne ejusmodi particulæ, aut guttulæ excidant, non videtur id conforme menti Ecclesiæ. Si tamen intenderis consecrare, consecrâsti: consultiùs esset ante consecrationem detergere.

gere. De guttis intra cuppam, nisi eas consecrare expresè intenderis, major est dubitandi causa, quia videtur conforme menti Christi, & Ecclesiæ: ut per pronomen *Hîc* in consecratione, id totum intelligatur, quod est in Calice consecrabile: saltem nisi restrinxeris mentem ad solum id, quod in Calice continetur per modum continui. Ego intendo circa contentum in Calice me conformare menti CHRISTI, & Ecclesiæ. Si mecum sentias, extricabis te eâ molestiâ; quidquid sit particulas ejusmodi, & guttas simul cum aliis consecratis ante purificationem Calicis sume, ad majorem cautelam.

NUM: VI.

Quid agendum cum minutis particulis consecratis.

SI ejusmodi fragmenta consecrata compareant adhuc jejuno, constat sumenda esse ante purificationem cali-

calicis, vel saltem cum illa: si modo sint consecrata in tuo Sacrificio: eodem enim pertinent. Sed quid ages, si vel jam jejunus sumptâ purificatione non sis; vel certè deprehendas esse particulas alterius Sacrificij antea cõpleti? Si adhuc es jejunus, etsi alterius sint Sacrificij, sume ne malè pereant: si verò sint tui Sacrificij, etiam sume; quamvis jam non sis jejunus; modò ab altari nedum recesseris, imò licet interim populum aliquandiu communicaveris; censetur enim adhuc persistere idem Sacrificium: quòd si verò prioris Sacrificij fuerint, neq; sis jejunus, ne sume: sicut neq; licet tui sint Sacrificij, si ab altari recesseris.

Quid ergo cum hisagam, inquies? reconde sacro loco in tutum, donec in alio Sacrificio, à te, vel ab altero jejuno sumi possint: si tamen tam minutulæ essent particulæ, ut asservari sine periculo minimè possint, sume etiam non jejunus, ne malè pereant.

Si

Si quando dubium incidat sintné tui, an prioris Sacrificij, reputa pro tuis; non enim est suspicandum alterum neglexisse, nisi constet. Cùm communicandus est populus id facies ante sumptam purificationem calicis: nam cùm remansurus sis jejunus, cjusmodi particulas quascunque sumere poteris, sicut fit cùm ciborium à minutis ejusmodi particulis expurgandum erit.

NUM: VII.

De interruptione Missæ.

SAcrificium inchoatum interrumpi fas non est, nisi graves causæ excusent, excusant aliquæ: si ante oblationem superveniat Episcopus, vel vir Princeps, vel multitudo iter facientium die, quo ad Missam obligantur, potes ab initio repetere, ut integram audiant: si ab altari evoceris ad Baptismum, aut Sacramentum Pœnitentiæ, aut Viaticum conferendum ei,

qui

qui periclitatur, neq; periculum moram patiatur, relinque Sacrificium etiam peractâ consecratione, & quò necessitas vocat, propera: monebis tamen populum de causâ, ne offendatur, & statues ad altare, qui observet, ne quod Eucharistiæ periculum interim creetur. Usus quoq; fert: ut post Evangelium concio interponi possit ante oblationem: interim depositâ Casulâ, operam dare potes confessionibus audiendis, non procul ab altari: extra concionem verò cùm sacrificas, ne permittas te interpellari cujusquam confessione, nisi necessitas imperet; quia præterquam interrumpere Missam indecens est fortè diutiùs te pœnitens detinebit, quàm velles cum aliorum offensione.

NUM: VIII.

De quibus monendus populus pro Concione, & de Quæstuariis, externisvè Sacerdotibus.

Denun-

DEnuncianda erunt festa, & jejunia, quæ intra hebdomadam incident, itemq; si quæ publicæ preces, aut processiones instituendæ, si quæ alia Episcopi, vel Pontificis jussu evulganda, si publicandæ indulgentiæ, & alia ejusmodi. Bannorum præterea nuptialium proclamationes faciendæ: ut si quæ impedimenta aliqui nôrint, tempestivè deferant. Res inventas, aut perditas publicari in concione nõ probo, multò minùs venditiones, aut locationes domorum: ad januâ templi ista decentiùs remittuntur: nisi res sacræ inventæ, aut perditæ sint, aut venditiones, locationesvé sint rerum ad Ecclesiam pertinentium. Pium verò est, pias causas, moribundos, & mortuos, populi precibus commendare, eleëmosynis verò pauperes, præsertim quidem Parochianos; sed eos etiam, qui aliunde veniunt, modò de sua paupertate, & probitate testimonium exhibuerint: si exhibere non

possint, permitte saltem pro necessario victu mendicare tanquam peregrinos, modò se expediant, neq; vivant improbè. Quæstuariis attende, litteras subinde falsas proferunt fictis nonnunquam nominibus, & sigillis: prætendunt interim pijssimas causas pro vastato, aut incenso monasterio; pro extruendo hospitali; pro redimendis captivis ex Turcia, aut triremibus: cave ne tibi imponant: cave etiam, ne omnes repellas. Loca, tempora, & quæ ratio dictat expende, ne aut veri pauperes mendaciis aliorum defraudentur, aut quia aliqui decipiunt, innocentes ob aliorum improbitatem luant. Ordines Mendicantes cùm post messem, vel vindemiã eleëmosynas collecturi veniunt, ubi Episcopi consensus, aut consuetudo fert, benevolè admitte, imò etiam comenda. Eos, qui inter mendicandum Imagines, aut Reliquias exosculandas populo obtrudunt, aut Reliquias, & quas-

quasdam superstitiosas preces venditando quæstum faciunt, citò citiùs exesse jube. Sacerdotes, qui sive in religioso, sive sæculari habitu, se ad missam faciendam in tua Parochia ingerunt, sine literis testimonialibus sui sacerdotij, & probitatis, ne admitte; nisi ex alijs circumstantijs prudenter, & Sacerdotes, & probæ vitæ esse cognôris.

NUM: XI.

De requisitis ad celebrationem.

Cujusmodi debeat esse altare, quibusq; rebus instructum, qualis calix, patena, corporale, vinum, panis, in quibus vestibus fieri oporteat sacrificium, qui ritus adhibendi, & qua ratione supplendi defectus, si qui acciderint: exactè præscribit Missale Romanum. Sine sacris vestibus sacrificare piaculum est, neq; facilè casus occurret, quo id liceat. Deniq; in ijs,

quæ in Missali præscribuntur apprimè sis versatus; Lege, relege: ea verò, quæ 1. p. c. 6. te monui circa templi, altarium, vasorum, vestium, cæterarumq; rerum sacrarum munditiem, ac nitorem, sanctè observa.

Sectio II.

De Communione populi generatim.

Num: X.

De pueris, & rudibus ad sacram Communionem parandis, & instruendis.

EXpedit plurimùm: ut vel anno ineunte, vel sub initium quadragesimæ cum Ædituo, aut viro alio gravi, singulas ædes Parochianorum tuorum obeas, & catalogum conficias tum eorum, qui aliquando communicârunt; ut, an satisfaciant præcepto communionis Paschalis, rationem inire possis: tum eorum, qui necdum quidem ad sacram mensâm accesserunt; videntur tamen reddi posse capaces,

paces, atq; idonei. Sunt autem hæc ferè, de quibus diligenter instruendi sunt, ut in templo, cùm doctrina Christiana traditur, vel privatim in scholis â Magistris, aut domi â parentibus. 1. Quid sit Sacramentum Eucharistiæ, quid contineat, quòd in illa communicantes non jam panem aliquem profanum: sed sub specie panis Christum sumant. 2. Sub una specie totum Christum, totumq; Sacramentũ sumi. 3. Id, quod Laicis sumptâ sacrâ Hostiâ, præbetur, non esse Christi sanguinem, sed vinum non consecratum; ut eo liquore faciliùs sacra Hostia per fauces in stomachũ trajiciatur. 4. Cavendum, ne vel minimam particulam Hostiæ excidere sinant, nimirùm totum Christum æquè in particula minima, atque in magna Hostia contineri. Monendi præterea, ut cùm conscientia peccati mortalis accedere minimè audeant, proditoris Judæ hoc sacrilegium fuisse; ideoq; probent se

ante, ſacrâ confeſſione, ſi opus ſit, expient. 5. Ita ſint jejuni, ut à mediâ nocte, nihil omninò aut cibi, aut potus ad ſtomachum tranſmiſerint. 6. Corporis habitu, & ſitu ad pietatem compoſito, & quâ par eſt, fide, humilitate, modeſtiâ, reverentiâ ad menſam ſacram accedant, capite non abjectè demiſſo; ſed decenter erecto, oculis ſubmiſſis, ore non hiante, neque occluſo: in ſacram Hoſtiam non irruant, ſed è Sacerdotis manu, linguâ nonnihil ad labium exteriùs protensâ, excipiant, dentibus non terant: ea verò ſumptâ aliquid temporis permittant orationi, neque mox excreent, neque ſtatim foras ad confabulationes, aut cibum ſumendum exeant: eum denique diem in rebus divinis, ac ſacris operibus piè tranſigant: multa in hoc genere non tantùm à pueris, ſed etiam grandioribus; præſertim ruſticis, & ineruditis peccantur: duo præſertim inculcanda; unum ut fœminæ, præſertim puellæ ditiores, non veniant comptulæ, & ad vanitatem compoſitæ: ſed velatæ, & in modeſto veſtitu; multò minùs cervicem, aut pectus denudent. Alterum eſt, ut communicaturi manus junctas teneant, neque ori, aut illas, aut ſtrophiolum ſumptâ Hoſtiâ admoveant: deprehenſi enim, qui Euchariſtiam ore receptam ad horrenda flagitia extulerint: quòd ſi ori manus admoverint: non ægrè pati debebunt: ſi abſtinere ab ea re jubeantur. Multùm autem refert, primùm communicaturos iſta omninò diligenter prænoſſe: ferè enim ita pergunt, ut cœperint.

Porrò certa ætas definiri non poteſt, quâ, qui adoleverint, ad ſacram communionem admitti debeant, aut ex præcepto Eccleſiæ ad eam teneantur. Exſpectanda enim præter neceſſariam hujus myſterij notitiam, diſcre-

scretio & maturitas quædam tum judicij, tum morum; quæ aliis citiùs, aliis tardiùs obvenit: quidam anno decimo matureſcunt, alij nè duodecimo quidem: alij educati honeſtiùs, aut â Parentibus, aut Magiſtris edocentur; alij Parentum, vel Magiſtrorum incuriâ, aut inſcitiâ, hebetes adhuc ſunt, egentq; ætate, & eruditione longiore. Hoc certum eſt, plus ad ſumendum dignè hoc Sacramentum requiri prudentiæ, & gravitatis, quàm ad Sacramentum pœnitentiæ. Si puer tibi ignotus ſe ad Communionem temerè præſentet: quære an ſit confeſſus, & inſtructus; Apud Dianam opinio eſt nonnullorum, non teneri pueros ante pubertatem præcepto Eccleſiaſtico: verùm præceptum Confeſſionis mortalium, & Communionis in articulo mortis, non Eccleſiaſticum, ſed Divinum eſt; ideòq; pro eo tempore, qui capaces ſunt, etiam ante pubertatem tenentur.

NUM:

NUM: XI.

Ad quid communicans attendere debeat.

SÆpè in adminiſtratione hujus Sacramenti errores graves accidunt: ſi miniſter ad rem non ſit valdè attentus; nihil enim faciliùs, quàm ut particulæ ſacræ deſiliant, aut excutiantur, præſertim cùm ſimul multis adminiſtrandum, ijſq; rudibus, & inattentis: quò tibi incumbendum magis, ne aut præcipitanter, aut temerè negotium tam ſerium tractes. Advertendum igitur, ne dum ſacram Hoſtiam porrigis, ad labia, aut dentes allidas, aut ne digitos ſalivâ inficias; ſi madefeceris, purificatorio deterge; priùs tamen vide, ne quid ſacræ Hoſtiæ tibi adhæreſcat, quod tibi excidat: eandem cautelam adhibe, cùm finitâ communicatione digitos in vaſculo abluis: ſi autem adhæreſcentem digitis particulam adverteris, vel ſume, ſi es jejunus, vel repone in Ciborium, ſi

non es jejunus: Multum facit ne particulæ excidant: Si (quod superiùs monui) cures hostias minores, priusquam consecrentur, esse mundas atq; à minutijs cohærescentibus diligenter perpurgatas, uti & Ciborium; quod propterea expurgare subinde debebis, cùm fragmenta in eo deprehendes, aut ejusmodi minutiores particulas. Expurgandi autem hic modus esse potest; hostias integras sepones interim: post sumptionem calicis, vinum accipies in Ciborium, vel Pixidem, in qua eæ sunt particularum minutiæ: eam ablutionem primam, & deinde secundam effundes in calicem pro ablutione illius, & sumes; & tùm si quas integras sepositisti, repones in Pixidem, sive Ciborium. Porrò si qui defectus acciderint inter communicandum, Missale Romanum consule, & errores emenda.

De Hostia tui Sacrificij majore, ut partem communicaturo dividas, mos Eccle-

Ecclesiæ non patitur, nisi gravis aliqua causa excusaret, utque pro tuo Sacrificio particulam consecres, æquè mos repugnat; & populus offenderetur, si in missa particulam elevares adorandam.

NUM: XII.

Quibus danda, aut neganda Communio.

AMentes à nativitate, & pueros aliàs necdum sufficienter instructos arce ab hac mensa: nam mos particulas sacrarum Hostiarum remanentes distribuendi pueris jam exolevit; curandum tamen, ut pueri, si de vita periclitentur, instruantur, & præcepto Divino satisfaciant. Omninò fatui, etsi aliquando ratione usi sunt, repelluntur; nisi in intervallo lucido deprehendantur, & modò credantur ad sumendam Eucharistiam dignè dispositi; neq; periculum subsit irreverentiæ. Semifatuos admittes si petant, & utcunq; instructi de mysterio hujus

Sacramenti, & ritè similiter dispositi videantur, saltem cùm urget præceptum vel Ecclesiæ circa Pascha, aut Divinum in mortis articulo.

A dæmone obsessis, nisi quid aliud obstet, cùm res postulabit, Eucharistiam imperties, itemq; damnatis ad supplicium mortis: indecentia præcaveri potest, si aliquot horis ante supplicium prævertas, & des jejuno; si neq; ista prævisa, aut provisa sint; non video quid magis illos jejunium fractum impediat, quàm alios è morbo moribundos. Carnifices, Lictores, Leprâ, Cancro, alioq; morbo contagioso, vel horrido infectos, malim, ut privatim communices, aut saltem è singulari vasculo ablutionem accipiant: ne aliis periculum, aut saltem horrorem, & stomachum moveant.

NUM: XIII.

De arcendis publicis Peccatoribus.

Si

SI quis notorius adhuc peccator, id est publicè habitus pro homine existente in statu peccati mortalis, publicè Eucharistiam petat, nega: indignus est, quamdiù publicè constat esse impœnitentem: multò magis, si privatim petat peccator, sive notorius aliis, sive tibi privatim sit notus: modò id ex sola confessione sacramentali non acceperis: si verò occultus peccator publicè petat, permitte; ut famæ illius parcas, aut ut hominum perturbationi, & scandalo obvies. *Dabo*, inquies, *Sanctum canibus*? viderit ille: ita Christus ipse Judam sui proditorem, quia occultus adhuc erat, & publicè petebat, admisit: exemplo præivit, ut idem faceres. Porrò peccatores hoc loco non vocantur; qui eousque peccârint graviter, etsi id notorium sit; sed qui vitam improbam vivunt, & improbitatem suam quasi profitentur, ut sunt præcipuè Usurarij, Concubinarij, Meretrices

trices, Histriones, qui ex professo turpia exhibent, Parasiti, qui dicteriis jocosis alienam famam rodunt, aut peccatoribus adulantur, exercentes torneamenta periculosa, & ejusmodi: Item, qui in excommunicatione rebelles Ecclesiæ persistunt: Jure notorij habentur illi, qui vel crimen suum in judicio confessi, vel de eo convicti fuerint. Publici autem facto, qui eo loco, tempore, ac modo flagitium suum perpetrârunt, ut celare objicienti, aut tergiversari non possint. Vel tam violentam suspicionem alijs moverint, ut quasi certò commissum crimen constet. Hos itaq; optimo modo, quo poteris: si publicè petunt: donec ijs, coram quibus petunt, tibiq; ministro, de pœnitentia, & emendatione constiterit, facessere jube. Si autem privatim petant, quamvis privatim nôris, ne tunc quidem admitte; neq; ullum alium privatim petentem, quem meritò putes, aliundè quàm

quàm ex sigillo confessionis adhuc in statu esse peccati mortalis: nam indignis quantum fieri potest, Sacramenta conferre non debes: ne sis minister infidelis.

Sectio III.

De Communione graviter infirmorum, seu, quod idem est, de Viatico.

NUM: XIV.

De morbo contagioso infectis.

PEstiferâ lue periclitanti Viaticum ne denega: hic iterum habet locum illud boni Pastoris: *Bonus Pastor animam suam dat pro ovibus suis*: nam licet hoc Sacramentum minùs sit necessarium, quàm Baptismus, aut Pœnitentia: maximum tamen momentum habet ad bene, fæliciterque moriendum: ex quo momento pendet æternum. Quanquam non usque adeò præsens tibi inde periculum, neque magnoperè pertimescendum video: si (quod facilè fieri potest) diligen-

gentiam, curamque adhibeas, ut malum prævertas, aut amoliaris. Imprimis si ijs remediis, & modis utare, quos ex Medicorum, & prudentiæ præscripto recensui, cùm de pestiferorum Confessione agerem; si utaris tersâ veste, neque lineâ, quæ venenùm faciliùs attrahit, & servat; si non jejunus, si munitus alexipharmacis, quæ facilè haberi possunt, ad infirmum accedas; si ad limen deportari is possit, ubi ad mensulam è sacro linteolo, aut patena, sacram Hostiam ore quasi lambendo sumat: verùm, nescio an id in usu sit, & fortè erunt qui improbent; linteum illud deinde comburi, patenam ablui curandum foret. Expeditiùs etiam fiet, si Hostiæ sacram particulam liquori immitas, quem infirmus hauriat, ex sua alienavé manu. Certè constat primos Christianos Eucharistiam linteolo excepisse, ac secùm domum deportâsse, & per se sumpsisse tempore persecutionis;

tionis; quæ tunc, eadem hic excusare potest necessitas; sed vereor ne quis hoc etiam improbet. Sunt, qui utantur bacillo oblongo, in cujus extremitate lunula argentea sacram Hostiam ori infirmi admoveat, aliquo, si opus sit dirigente, ut tutò excipiatur: eo tamen instrumento ut tu prior utaris, non admodum consulo, ut neque modis suprà allatis, inconsulto Episcopo: malim, quod religiosiùs, & magis in usu est, converso vultu ad eam infirmi partem, unde aura minùs afflat, & nonnihil averso ab contagioso halitu, face ardente ab alio admotâ, ipse extremis digitis Eucharistiam ori communicaturi admoveas, mox digitos ad flammam lustres, aut probè aquâ diluas: cùm verò domum reverteris, vestem muta, & vel ad ignem, vel in aqua, venenum, si quod contraxit, expies, priusquàm ipse contrahas. Quòd si verò ne istis quidem remediis, & mediis satis tuæ vitæ

vitæ cautum existimes, plurimoque te metu angi sentias, sunt qui tibi indulgent, ut propiùs non accedas, præsertim si tuo ex periculo periclitentur plures, quibus consuli per alium Sacerdotem non nisi tardè, aut ægrè poterit: quod eo casu minùs ægrè consenserim; si infirmus peccati gravioris minimè sibi sit conscius, aut quòd faciliori viâ & minori periculo fit; si eminùs absolvi à peccatis possit, & Viaticum acceperit.

NUM: XV.

De Phreneticis, & usu rationis carentibus in vitæ periculo constitutis, & ijs, qui sine Sacramenti irreverentia non videntur Viaticum sumpturi.

SEmper attendendum Parocho, ne fiat irreverentia Sacramento: ut si periculum sit vomitûs ex medicina: vel aliunde; aut expuitionis: aut ne species deglutiantur. Igitur Phreneticis, alijsq; ratione carentibus, si Eucha-

Eucharistiam petierint pro Viatico, modò credantur dispositi, neque spes sit sanioris mentis, negare non debes; si modò sine irreverentia Sacramenti accipere posse videantur. Subest autem hoc periculum, si meritò timetur, ne expuant; ut facilè phreneticis accidit, aut ne evomant, ut facilè accidit ijs, quibus stomachus omnia respuit, aut qui continuò vehementer extussiunt, aut sanguinem ex intimis excreant; aut si periculum, ne trajiciant; ut fieri ajunt ijs, qui à rabido cane fuerint demorsi. Vitandum tamen hìc alterum extremum; ne plus æquò scrupulosè judices. Non enim qui aliquando expuunt, omnia, & semper expuunt, neque quibus stomachus respuit cibos, aut potum, statim illam speciei panis particulam ejiciet; etsi fortiter extussiat, aut sanguinem excreet: nam quod in stomacho est tantillum; non æquè abit cum tussi, aut sanguine: si aliunde quàm

quàm de stomacho effluat: medicorum, & domesticorum sensus explorandus. juvat etiam experiri in dubio, particulâ panis communis priùs datâ, & sumptâ; ut de sacra particula idem judicium feras pro Viatico; item si à majore particula metuis, minimam divide, & cum liquore modico, quo infirmus ad potum utitur, de cochlearì præbe: multis usus docuit istud successisse, quòd ne fieret metuebant. In dubio perstante, censeo potiùs Sacramenti rationem habendam. Non censetur irreverentia illius, si infirmus jaceat loco immundo, aut malè olenti, cum efferri aliò, aut locus decentior haberi non potest; non probo deferri Eucharistiam, cùm nulla spes concipitur illius sumendæ ab infirmo, sed eâ tantùm causâ, ut ad solatium duntaxat Christum præsentem adoret; imò prohibitum est; ne Eucharistia solius adorationis causâ ad infirmum deferatur, satis erit desiderium

rium Communionis. Quòd si fortè præter spem conceptam, aut exspuatur, aut evomatur Sacramentum, quid eo agendum, docet Missale Ramanum de defectibus in Missa occurrentibus; si accidat, ut infirmus moriatur, cùm adhuc hostia, vel pars ejus in ore est necdum transmissa, extrahes quâ arte, & quantâ reverentiâ poteris, & vel sumes in sacrificio jejunus, si non abhorres; vel loco sacro diligenter asseruabis, donec species ita alterentur, ut alia planè substantia appareat, quam combures, cineresque projicies in sacrarium.

Si verò Hostia transmissa sit quidem: sed necdum putatur consumpta, nihil movebis: nam quid ageres? Moribundus voluit confiteri, indignum reperis, non absolvis; petit communionem; da indigno, si aliunde indignitatem ipsius non noveris: mone tamen priùs, & obtestare iterum, iterumque, ne indignus sumat.

Non

Non petit ipse; sed petunt domestici, quid dices? dic te paratum, si ipse desiderat: si ajunt desiderare, redi, & roga an petat: si annuit: postula facultatem, ut tibi liceat verbum facere, de confessione facta; si renuat, & tamen communicare omninò velit, præbe non vitam, sed mortem volenti; neque jam tergiversari potes extra confessionem, ne sigillum frangas: miserum hominem! sed non tuâ culpâ, vitio perit suo. Stude tamen efficere, quantum potes pro illius salute.

NUM: XVI.

Modus disponendi infirmum ad recipiendum Viaticum.

SI aliquando in vita; profectò in periculo mortis maximè, res, tempusque, atque jus ipsum divinum postulat: ut Christiani Sacramento se Eucharistico obarment, cùm vires corporis, & animi ex vi morbi elangue-

guescunt, cùm longum æternitatis iter truculentissimis hostibus obsessum ingrediendum est. Nam quid alioquin miles in decretorio agone aget, aut tam periculosæ viæ se committet, nisi in tempore arma, necessariumq; commeatum comparârit? hoc autem est homini in periculo constituto Eucharistia, Clypeus, Hasta, Viaticum. Ideòque Nicæna Synodus sanctissimè decrevit in hæc verba: *Cum ijs, qui ad extrema veniunt, lex antiqua servetur: ut ultimo, & necessario Viatico non defraudentur.* Quibus verbis significatur, legem illam, & divinam esse, & illius usum ad ipsius nascentis Ecclesiæ incunabula referendum. Sunt tamen non pauci, licet mortem non procul abesse sentiant, qui à tam necessario (ut Concilium loquitur) Viatico abhorrent; & quantum possunt, vel omnino refugiunt; vel ad extremum tempus rejiciunt; quo fit, ut non pauci sine Viatico discedant.

Ea

Ea scilicet ars est atque fraus dœmonis; id verò agit cavillationibus, & fallacibus argumentis, non absimilibus ijs, quæ ad procrastinandam confessionem suprà vidimus, & refutavimus: operæ pretium est te ea quoque nosse, & populo pro concione proponere: ne ijs se in morbis eludi sinant. Hæc autem ferè sunt, quæ ab infirmis objici solent. Ergo de vita actum est, si contra mortem armari jubemur: abeundum, de Viatico agitur: atqui anima adhuc tota est in me, mens integra, necdum oculi caligant, aut cervix labat, aut manus languent, aut pedes rigent; stomachus etiamnũ officiũ suũ facit: cras, aut post cras videbimus: sinite nunc me vivere. DEUS meus humile hoc tectum subeat? non decet. exspectabo, aut ipse propediem adibo; nam qui erunt hominum sermones, & concursus, si Sacerdos solenni pompâ, & pulsu, huc cum certo mortis nuncio adve-

nerit? amici veluti ad naufragium, aut incendium accurrent molestam opem delaturi, creditores petitione & assecuratione debitorum enecabunt; alij ambient officia, & honores, quibus cum vita defungi me credent: quid me ante tempus occiditis? sinite me. Ita dum procrastinatur; extrema, & mors ipsa imminent. Quid tandem! jam verò, inquit procrastinator ille, serum est, vix sum mihi præsens, & catharrus, & tussis, & stomachi nausea impediunt, ne quo deberem pietatis sensu sumam; jam vix possum, ac nec possum quidem. Vereor præterea non jejunus sim, aut ne per fauces transmittam, aut exspuam, aut evomam. At tu contrà ad populum pro concione publicè, privatim verò, cùm ad ejusmodi animo majus, quàm corpore infirmum accesseris, hæc oppones: Christi corpus vitam animæ, non corpori mortem adferre, aut accelerare: Hæmoroissam

sam duodennio laborantem unico tactu fimbriæ vestimenti Christi fuisse sanatam; multos, de quorum vita conclamabatur, ex hujus arboris vitæ fructu valetudinẽ recuperâsse: Christum minimè dedignari subire etiam humiles casas: cùm ipse adiri per valetudinem non potest: Audito morbo de puero Centurionis. *Veniam*, inquiebat, *& curabo eum*, Venit, intravit, curavit. Verùm quid homines, ais, dicturi sunt? dicant quod velint: quia parùm te curant, nihil cura: non illorum, sed res tua, imò summa totius rei agitur. age quod vel maximè tuâ interest. Si concursum aut amicorum, qui molesti consolatores sint; aut creditorum, qui debita exigant, refugis: modus in promptu est, jube abesse, quod somnum, aut quietem captes; roga ne ad morbi molestiam importunos sermones adjiciant. Honoribus tuis non potientur, donec simul vitâ fungaris, quantumcunq; ambiant,

biant; quid te eâ re angis? impedior, inquiebas tu, à jejunio, perturbatione mentis, à catharro, tussi, stomacho. De jejunio quid te vexas? fas tibi est quantumvis jejunium solveris; quando necessitas id exigit. mens verò si necdum amota, aut implacida, aut sit per intervalla interlucens, satis sana, valensq; est: ut, quantùm vis morbi sinit, sis ad susceptionem Sacramenti comparatus: Dic ex intimo animi sensu: *Deus meus, credo tibi, spero in te, amo te ex toto corde:* plurimùm orâsti: Medici, & alij prudentes de Sacramenti transmissione, de periculo exspuitionis, aut vomitûs discernent, fortè particula sacra consecratæ Hostiæ cum modico quopiam liquore trajici poterit: aliorum potiùs quàm tuo judicio acquiesce, cur plùs æquò trepidas? Ex his, mi Neo-paroche, habes, quæ usui tuo esse tùm publicè, tùm privatim possint. Utere.

NUM: XVII.

Modus deferendi Viaticum.

MOneas populum, ut cùm Viaticum deferendum est, locum, in quo infirmus jacet, emundent, & pro suo modulo exornent, mensulamque coopertam decenti linteo, effigie Christi in cruce pendentis, cereo uno, alterovè lucente, vasculo aquæ lustralis, & altero ad ablutionem oris infirmi post sumptam sacram Hostiam, ritè instruant: dum interim infirmus se per actus Fidei, Spei, Amoris, desiderij suscipiendi Christum, ad dignam deniq; Communionem, per internas, aut vocales preces præparat, aut ab alijs, si per se non possit, piè disponitur. Deferes autem indutus veste Clericali, superpelliceo, & stolâ, præeunte uno saltem ministro cum lumine, & campanula; sequentibus aliquibus è populo, si commodè haberi possint: quam in rem, ut sint faciles, & prom-

prompti pro concione exhortaberis. Modus procedendi is sit, quem requirit tanti Sacramenti fides, & dignitas. Quare deferendo solennitatem omnẽ religiosè serva, quàm Liber Ritualis præscribit: nisi aliud suadeat, & permittat itineris, aut festinationis urgens ratio: si morbus urget, festina quidem; sed lentè: imò etiam contende celeriùs, adhibito tamen semper studio reverentiæ Sacramenti, & vitandæ aliorum offensionis. Si locus longiùs distet, si sit arduus, cænosus, lubricus, è collo sacram Hostiam bursulâ inclusam gestare poteris, ne aut lasseris nimiùm ferendo; aut ne periculum sit, ut cadens Sacramento injuriam inferas. Equo etiam uti licitum erit, si opus sit, modò is non sit indomitus, aut sternax. Si per loca periculosa, aut infesta sit incedendum, ubi hostis aut latè grassatur, aut ij, quibus cum habes inimicitias, vitæ tuæ insidiantur, neq; armatos habere

possis, qui te tueantur; clàm arma gestare potes, quibus vitam tuearis contra invasorem. Sanctiùs facies tamen; si tu ab armis abstineas: juverit populum moneri: ut cùm pericula subsunt tibi, & Sacramento: de die, & tempestivè potiùs vocent; quàm noctu, & tardè: si tamen aut neglexerint, aut necessitas opinione citiùs oppresserit, ne vocare desistant: te quidvis passurum potiùs, quàm ut officio desis.

NUM: XVIII.

Modus conferendi Viatici.

CEremonias Ritualis exactè observabis, quantum temporis, & morbi ratio patietur. Mox ut tectum subieris, Christum adorandum infirmo propone; scisitare, an sumere desideret, an nihil occurrat, quod de re ad conscientiam pertinente, ante sumptionem tibi dicendum putet: quòd si aliquid gravius infirmo occurrat, audies

audies quantum fieri potest, breviter quidem, si præsentes longioris confessionis morâ scandalizarentur: deinde verò captes occasionem, ut suppleas. Sed ut hæc incommoda vitentur, consultiùs est præmitti confessionem, antequam viaticum deferatur, tum verò brevi exhortatiunculâ excita infirmũ ad fidem, spem, charitatem, devotionem erga Christum præsentem: deinde communica: digitos lustra, si quid fortassis sacræ Hostiæ adhæresat, id vel ori illius decenter impone, vel tuo, si sis jejunus, neq; deinde sis sacrificaturus: vel certè cum ablutione illi præbe; attende ut Hostiam deglutiat: subinde enim difficilè est ob palati, & linguæ siccitatem: ideòq; consultum est, ut quibus exsuccum est os, antequàm Sacerdos adsit, proluant, & humectent. Quod de ablutione reliquũ erit, postquam digitos, etsi nihil adhæserit, reverentiæ tamen causâ intinxeris, & Purificatorio deterseris;

religionis quoq; causâ, vel sumi, vel in ignem, aut locum sanè mundum, immitti jube: non autem in terram veluti aliquid profanum abjici. Ante discessum hortatiuncnlâ brevi mone infirmum: ut tanto hospiti pro tam divino beneficio gratias agat, in relationem gratiæ se ei totum tradat, atq; resignet: deinceps verò in ipsius gratia sè diligenter conservet, neque ulli aut tentationi impatientiæ, aut peccato graviori consentiat; sed contrà protestetur, ac sese obfirmet orationibus suis, & aliorum; crebrâ exosculatione Crucifixi, & aspersione aquæ lustralis. Præterea identidem à viris bonis, & si fieri potest, Ecclesiasticis, ac Religiosis se visitari curet. Deniq;, ut si necdum de rebus suis dispositerit, disponat, & testamentum condat, invocato Dei auxilio, & animo ita constituto, ut sepositis odijs, aut humanis respectibus, purè, & sincerè hæredem scribat, & legata pia pro anima

ma sua in pias causas ita jubeat: uti in die judicij sui Deo rationem reddere statuit. Ante omnia jubeat, debita solvantur, aliena restituantur: tùm præscribat, ut Missæ, eleëmosynæ, preces, aliaq; pia opera pro animæ suæ salute exsolvantur: si hæredes habet, de jure, & juxta Leges dividat: item claris, & apertis verbis, ut litibus janua præcludatur. Habeat autem specialem rationem, quantum æquitas sinit, consanguineorum pauperiorũ. Deniq; executores testamenti constituat, adhibeatq; notarios, & testes, & peritos, & probos. Commodum enim est hoc tempus; cùm creditur adhuc esse compos mentis; & sumptâ Eucharistiâ conscientiæ suæ rationem habiturus; estq; id ad majus meritum, si tunc testetur, cùm est in statu gratiæ; atque ex hoc opere tanti momenti, apud Deum plurimùm mereri potest: unde si deprehenderetur testamentum feciſſe, cùm excidisset Dei gratiâ, suadendum

dendum esset, ut ratificet coram Deo post confessionem Sacramentalem, ne eo merito careat. Porrò quod ad testamenti solennitatem pertinet, scies quid eò loci leges, aut consuetudines requirant. Hæc res cùm plurimùm valeat ad vitandas post mortem rixas, lites, scandala; aliena à cura tua non est; imò tibi specialiter incumbit; ideòq; cùm aliter fieri non potest ex officio, adscito publico Notario, aut testibus aliquot, conscribere testamentum fas jusq; sinit; expedit tamen potiùs à testamentorum condendorũ peritis id agi: constat enim ex neglectis ijs, quæ jure inesse debent in formula testamenti, plurima deinde incommoda enasci. Ubi hæc tum infirmo, tum, cùm expediet, domesticis, & amicis commendaveris, speciatim; ut attendant ne si infirmus graviùs periclitetur, extremam Unctionem negligant, aut si advertant egere, ne omittant Sacerdotem ad solatium animæ,

nimæ, & ad preces pro fœlici exitu faciendas revocare; Valedices datâ benedictione, pacem apprecatus: ut tamen curam omnem non dimittas, inquires subinde; qui cum infirmo agatur, & cùm è re judicabis, revises, præsertim cùm intelliges de vita periclitari.

Num: XIX.

Quo tempore, & quoties debeat dari Viaticum durante morbo.

QUavis horâ etiam noctis, etiam non jejuno Viaticum porrige, si infirmus horam commodiorem, aut jejuno stomacho exspectare non potest, sine periculo præoccupaturæ mortis: neq; verò exspectanda est ultima vitæ periodus; censetur autem versari in mortis articulo, qui judicio Medici, aut viri prudentis de vita periclitatur, is enim est in procinctu ad iter æternitatis, eget igitur Viatico. Neq; uno satis est; si diutiùs supervi-

vat: quare si ab eo sumpto interfluxerint sex, aut octo dies, boni Theologi censent iterùm dari posse, si petat etiam nõ jejunus, si modò jejunus accipere non possit,& sit in præsenti vitæ discrimine. Nam si infirmus sit jejunus, toties sacrâ Eucharistiâ refici potest, quoties rationabiliter desiderat, & petit: ut verò frequentiùs id fiat à jejuno, & majoris est meriti & solatij: præsertim si domi, vel in vicinia sit templum, vel sacra ædicula, unde sine tanta molestia, & strepitu conferri possit.

CAPUT V.

Circa Extremam Unctionem.

NUM: I.

De quibus populus instruendus.

QUia hoc Sacramentum ferè nonnisi semel, & quidem in extremo vitæ confertur; & pleriqúe, non modò è plebe, sed etiam ex optimatum numero

mero non satis intelligunt, quid rei sit, quantum valeat, & quando, quové ritu conferatur: non pauci negligunt, aliqui etiam ab eo abhorrent: quo fit, ut plurimi sine eo Sacramento moriantur ingenti nonnunquam animarum damno. Proinde captabis occasiones subinde, sive in concione, sive in Catechismo disertè, ac luculenter populum instruendi, & ad hoc Sacramentum adhortandi. Instructionis hæc sunt capita. *Primò.* Verum ac propriè dictum esse Sacramentum à Christo institutum, à Sancto Jacobo promulgatum clarissimis verbis c. 5. *Infirmatur quis è vobis, &c.* atque inde perpetuo usu huc usque inter Catholicos usurpatum. *Secundo.* Conferri à Sacerdote omnibus ijs, qui ex morbo de vita periclitantur, neque nisi semel durante eodem morbo conferri. *Tertiò.* Præter preces Ecclesiæ, sacro Oleo ungi præcipuè quinq; sensuum organa, quod per eas potentias anima

tentationum, & peccandi occasiones hauriat, ideòq; inter Unctiones sacra hæc verba proferri, *per hanc sanctam Unctionem, &c.* quia verò Oleum istud benedictum fuit, & adhibitum ad Sacramentalem unctionem, partes unctæ deterguntur vel bombaceo, vel stupâ, aut, si ea desint, linteolo mundo: digiti verò Sacerdotis sale cum crusta panis fricentur, & aquâ laventur: ea materia, quia oleo imbuta, incendatur, aqua verò in locum mundum effundatur ob reverentiam rei sacræ. Quare, qui vocant Sacerdotem, curent: ut ista in mensula cum lustrali aqua, & Crucifixo parata sint. Porrò ex his finem hujus Sacramenti, & quid, quantumq; in extremo illo agone, vel valeat, vel efficiat facile deduci, & intelligi potest. *Quartò.* Tres illius effectus S. Jacobus loco citato expressit; unus, isque primarius, qui per olei sancti unctionem significatur, est corroboratio animæ ad fortiter, & constan-

constanter decertandum in extrema illa lucta contra vim morbi tunc maximè sævientis, horrorem imminentis divortij animæ à corpore; insultus, majoresque machinas, quibus dæmon videns sibi parum temporis superesse extrema tentat; ut animam in peccatum aliquod gravius præcipitet, victorque evadat: quæ pugna, quàm gravis, acerbaque sit, vident, qui spectant: hinc enim illi gemitus, suspiria, ejulatus, vociferationes, sudores, lachrymæ, agitationes, succussiones, deliquia. Hic quid ageret homuncio, præsertim jam propemodum exanimis, nisi divinâ gratiâ, quæ per hanc sacram unctionem ex meritis Christi confertur, animos, viresque acciperet, quibus velut unctus Athleta morbi istas molestias, horrorem mortis, dæmonum tentationes superaret? ut verò superet, tanti refert, quanti est æterna salus. Alter effectus hujus Sacramenti est remissio peccatorum venia-

nialium,& pœnæ alicujus ex commissis peccatis relictæ; atque ita animæ egredientis è corpore expeditior in cœlum ingressus, qui fructus sanè non est contemnendus. Deniqué si expediat, per eam extremam unctionem, salus etiam corpori adfertur: hinc multi sacro oleo uncti valetudinem pristinam recuperant,pluresque recuperarent; si citiùs se ungi curarent, tunc scilicet, cùm natura nondum est ita prostrata: ut non nisi miraculo restitui possit: quod Cardinalis Bellarminus observat. Ultimò instruendus est populus; hoc Sacramentum non esse ad redimenda per se peccata mortalia: ideòque suscipiens, si sit sibi conscius peccati mortalis, & possit, debet confiteri, aut saltem conteri. Hæc si disertè, luculenterque populum edoceas, diligentiores, & ferventiores in procurando sibi tam salubri ad benè moriendum remedio, experiêre.

NUM:

NUM: II.

Refutatio argumentorum, quibus nonnulli utuntur, ut extremam unctionem differant, aut nonnulli etiam recusent.

AT nullum, inquiunt, exstat præceptum neque Christi,neque Ecclesiæ, quo ad extremam illam unctionem adstringar: alij admittant, nihil prohibeo; mihi verò homini jam omnia nauseanti non sapit oleum, imò etiam bilem movet; quia certam jam, & vicinam mortem denunciat. Itaque ille fatalis nuncius, illa fax funesta,illæ mortuariæ preces, omnium illa sensuum unctio, adstantium gemitus, luctus, pallor, aut silentium, aut valedicentiũ voces conturbant. Jam confessus sum,jam Eucharistiam sumpsi, debui: cætera ista, cæremoniæ sunt minùs necessariæ, neque jam opportunæ, quid me urgetis? Jam me habebunt omnes ipsius Medici, & Ecclesiæ

clesiæ opinione deploratum, atq; post pauculas animæ spirantis reliquias exspirantem. Itaque ululabunt domestici, proles, & uxor complorabunt: & quasi me mortuo convolabunt creditores, arculas occludent, & tantùm non pernecabunt. Hæc illi, qui utcunque sibi sapere videntur. Sunt etiam nonnulli ex rudioribus, qui recusent, quòd sibi, cùm convaluerint, post hac nefas fore ducant nudo pede humum attingere, ornatis vestibus indui, choreas ducere. At tu levia hæc argumenta sic dissolves. quid agis bone vir? nam ita loqui mihi videris, ac si contemneres: hoc autem piaculare est: non teneris suscipere: sed aspernari non debes: non despero, inquis, sed tamen horreo desperatæ vitæ nuncium, at quid horres? periculum ipse sentis, neque mortem adferet istud, neque accelerabit; imò si expediet, restituet sanitatem, si non expedit, cur vitam amas? domesticorum

rum luctus minùs tibi erit acerbus: si ad benè moriendum te omnibus Sacramentis munitum viderint. Confessus es, benè habet: communicâsti, hoc melius: optimum erit, si præsenti hoc quoq; præsidio te ad extrema cõparâris. rogo te, cogita, quot bonis animam defraudes, quot, inquam, Divinis auxilijs tum ad superandas morbi molestias, tum ad vincendos dæmonis assultus, qui tunc maximè hominem dejectum impugnant; tum ad augendam DEI gratiam, & ad majorem in cœlo gloriam: certè negligentiæ notâ non vacat, nec specie quadá spiritualis prodigalitatis, sponte abjicere tot salutis emolumenta; cùmq; possis in tuo lucro reponere, tamen nolis. Id quod Nicolaus de Nisa, Ordinis Minorum, in gemma prædicantium scribit, ad hanc rem facit. Refert ille quendam magni cæteroquin meriti interrogatum an vellet ungi, renuisse: Nolite, inquiebat, obsecro: quia

quia omnes, qui unguntur, moriuntur: atq; in his verbis objisse. Cùm verò linteaminibus involveretur, aperuisse oculos, & hæc dixisse: quia Extremæ Unctionis salutare Sacramentum abhorrui, centum annis in purgatorio, justo Dei judicio, torquebor: si unctus fuissem, de ægritudine convaluissem, Sacra enim Unctio non est acceleratio mortis; sed dilatio: atque his dictis iterum expirâsse. Quoad illa reliqua quarundam anicularum deliria, de nudo pede, de ornatis vestibus, de saltu, & si quæ ejusmodi fabulæ objiciantur; risu solvenda erunt; sunt enim perridicula. Verùm hæc tu non uti à me hic proponuntur, uno veluti spiritu propinabis egredienti isti animæ; sed per partes, ut res tulerit, & illita melle aliquo lenitatis, ut infirmis nauseantibus pocula distillari solent. Est verò quòd hâc occasione te moneam, ne ex eo quòd nullum exstet præceptum infirmis de suscipiendo

do hoc Sacramento, putes, neq; te ad conferendum teneri, ideòque parum tibi videatur si negligas, aut cuncteris: nam Pastorale officium te obligat, ut petenti saltem, aut egenti eo remedio non desis. S. Malachias (ut est apud Surium) vesperi rogatus, distulit in sequentis diei manè: obijt interim mulier illa, quæ petierat. quantum flevit, quantùm oravit Malachias, ut mortuam suscitaret? Major igitur cura hujus rei tibi incumbit, quàm putas.

Num: III.

Quibus neganda, & quando danda Extrema Unctio?

IMprimis non administrabis ijs, qui nunquam usi sunt ratione; neque ijs, qui aliunde de vita periclitantur, quàm ex morbo, veneno, vulnere, aut causâ simili, intrinsecâ. Præterea negabis cuicunque peccatori, quem scies esse in statu, aut affectu peccati mortalis: Si is tamen dolorem, aut

Sacra-

Sacramenti alicujus desiderium ostendisset, præsumeretur esse verè pœnitens, ideòque absolvi, ac deinde ungi posset. Phreneticis, furiosis, à cane rabido morsis conferes; si prudenter putes esse ritè dispositos, isti tamen ligari, aut potiùs remotâ turbâ teneri debebunt, ne Sacramento irreverentiam, aut aliis scandalum adferant: à rabido autem cane morsi cave ne salivâ aut sputo te attingant, ideòque vicinam potiùs ori partem attinge; ajunt enim illius salivâ, aut sputo rabiosum virus affundi.

Quicunq; Catholicè vixerunt, neque noscuntur in statu peccati mortalis versari, ungi debent: quia Catholici (quamdiu contrarium non constat) præsumuntur petiisse omnia opportuna suæ saluti; præsertim pro illo extremo vitæ periculo. Unde miror cùm de ungendis ijs, qui Catholicè vixerint, tam disertè in Rituali Romano, & aliis libris Ritualibus præ-

præscribatur, repertos Sacerdotes tam rudes, atque hujus rei tam ignaros: ut ijs quos audiebant non petiisse expresè, & jam ita rationis usu privatos, ut petere non possint, Sacrum oleum denegârint: nam quod è vulgo ita aliqui sentiant, minùs miror, dedocendi tamen sunt pro concione; quia gravis, & saluti animarum perniciosus est iste error: accidere enim potest; ut per hoc Sacramentum aliquis salvetur, qui sine illo periret. Pueri, qui rationis usum habuêre, & absolui potuêre, ungi possunt; etsi necdum communicârunt.

Porrò conferes hoc Sacramentum non antè, quàm prudenter judices adesse periculum; neque tamen exspectandum donec mors ipsa jam ita præoccupet; ut infirmus à sensibus, & ratione sit alienus: nam quamvis tunc etiam ungi possit, tamen conducibiliùs est, si intelligat quid agatur, & pietatis sensum aliquem adhuc con-

conferre possit. Olim Extrema unctio ante Eucharistiam collata, nunc solet postponi: nihil tamen refert datâ Extremâ unctione, Eucharistiam administrari.

In eâdem infirmitate semel tantùm conferri debet; si tamen morbus cesserit, ac deinde redeat, iterum ungere poteris: imò si durante eâdem infirmitate æger periculum evaserit, & deinde in novum vitæ discrimen relabatur, poterit secundò ungi; quia perinde est, ac si novus morbus invasisset.

NUM: VI.

De administratione hujus Sacramenti.

PRæscriptas ceremonias diligenter observa eo modo, quo in tua Diœcesi receptæ fuerint. Pro reverentia, nisi quid obsit, deferes è templo veste clericali, superpelliceo, & stolâ indutus, præcedente ministro, qui lumen honoris deferat causâ. Verùm

rùm si causa subsit: ut privatus sine solennitate ad infirmum te conferas; saltem in loco te sacro illo habitu indues, neque minister est necessarius, ipse respondere poteris, si nemo possit ex iis, qui aderunt.

Psalmi Pœnitentiales omittuntur sine culpa: reliquæ preces non sunt prætermittendæ, quantum, tempus, morbus, & ratio permittit. Initiò, si res moram patitur, saluta infirmum, & paucis significa, quid sit, & quos ob fines institutum sit hoc Sacramentum: quære an quid in conscientia habeat, quod fructum hujus Sacramenti impediat, si quid sit, audi confitentem, & absolve; simulq; eum excita ad devotionem, quo fructum uberiorem capiat: brevis esse debet hæc monitio, si terrorem, aut tædium pariat. Singula organa sensuum diligenter inunge, & quidem si bina sint; ut sunt, oculorum, aurium, manuum, pedum, bina: si desint; unge partes

viciniores : cùm bina autem sensuum organa ungis, formam verborum partire cum partiali unaquæquè unctione. Renes, aut pectus fœminis ne ungito, ac ne pedes quidem, cùm è partu laborant, aut indecentia disvadent.

Cùm necessitas urget, statim rem ipsam aggredere aliis postpositis, & cùm festinandum videretur; in facie unum oculum, unam aurem, narem, os, & pro organo tactus, genam, aut aliam vultûs partem unge, sub una integra hac forma: Per hanc sanctam Unctionem indulgeat tibi Dominus, quicquid peccâsti per visum, auditum, odoratum, gustum, tactum, cruce licet omissâ: Ista enim sola ad essentiam hujus Sacramenti sufficiunt: Si dubitas, an supervivat, qui ungendus est, explora quâ arte potes; manente dubio unge sub conditione, *si vivis adhuc.* Finitâ unctione partes inunctas deterges panno, stupâ, aut quod decentius est bombiceo, digitos absterges

ges sale, pane, aquâ, quæ igni dabis reverentiæ causâ. Pueris habentibus sufficientem usum ad peccandum, etsi nondum ad communicandum, nō est negandaExtrema unctio, præsertim si nullum aliud Sacramentum accipere possint, quia semper juvat: tunc autem fortè necessaria est.

Num: V.

An, & quomodo ungendi, qui peste, aut contagione sunt infecti.

Quæ superiùs suis locis circa pestiferorum confessionem excipiendam, & Viaticum diximus, huc suo modo etiam spectant, nam licet confessionis maxima in moribundis, communionis verò sacræ major ratio sit habenda, quàm sacræ Unctionis. Quòd ista duo priora moribundis graviter præcepta sint, magisquè ad salutem necessaria: tamen quia semper maximum momentum positum est in Extremæ unctionis Sacramen-

to, ad bonam beatamque mortem: non committes facilè, ut tui gregis ullus tuâ culpâ tam salutari auxilio careat: præsertim si neque priùs confessus fuerit, neque Viatico munitus, neque jam aliter juvari possit; nam tunc hoc Sacramentum, quod unum reliquum est, esse potest ad salutem perneceſſarium. Quare nunquam quidem præsertim rogatus negabis ulli de vitâ periclitanti, ne peste quidem, aut contagione infecto. Hic enim valet etiam istud, Bonus Pastor animam suam dat pro ovibus suis: quanquam non video adeò periculosum ungere pestiferos, si ea serves, de quibus suprà monui de impedienda vi pestifera, nitore & mutatione vestium, facilibus alexipharmacis, & aliquâ cautelâ ad non excipiendum halitum infecti; præsertim si deferri æger possit propiùs ad aurâ liberâ, aut limen ædium: si, quod licet, breviter unctionem unam ad singulos sensus (prout

(prout paulò antè docui) sub una interim totali forma adhibeas, quam in rem alicubi usui est bacillus oblongus, cum nodo argenteo ad extremitatem, quem aliquis apud infectum è propinquo dirigat ad ungendos sensus, & quem deinde, vel bombiceo comburendo detergas, vel ad ignem lustres: præsertim si Episcopus eo instrumento uti permittat. Singulare est boni Pastoris in hoc genere exemplum S. Caroli Borromæi, qui in ea contagione, quæ Mediolanum depopulata est anno 1576. non modò temporalia ex sua etiam supellectili: sed propriis quoque manibus lue infectis Confirmationem, Viaticum, Extremam denique Unctionem administrabat.

Num: VI.

De quibus monendus moribundus post Sacram Unctionem.

FInitis Unctionibus, & iis precibus, quæ in Rituali præscribuntur, si

perſonæ, morbi, temporis ratio patiatur: quædam perpaucis, ne infirmus defatigetur, mone: 1. ut DEO gratias agat, quòd hujus Sacramenti beneficio, & gratiâ ſit præmunitus. 2. Ut gratiam acceptam magno ſtudio, & curâ conſervet. 3. Ut proinde tentationibus, ſi quæ obvenient, fortiter reſiſtat: non enim coronabitur, niſi qui legitimè certaverit: Et, qui perſeveraverit uſque in finem, hic ſalvus erit. 4. Impoſterum ſæpè eliciat actus fidei; proteſteturquè ſe in ea velle vivere, & mori: item eliciat actus ſpei crebros; confidendo ſe vitam æternam conſequuturum, non ſuis, ſed Chriſti meritis. Præterea formet actus frequentes amoris DEI ſuper omnia, propter quem reſignet ſe totum, conformetq; divinæ voluntati; ſimul vitam, mortemq; ſuam, omnesquè morbi moleſtias DEO offerat in memoriam Paſſionis Chriſti; & ſatisfactionem ſuorum peccatorum. Denique

niquè moneas, ut Sanctorum quoque preces, & auxilium imploret; præſertim Matris DEI, Angeli Cuſtodis; reliquorumq; Patronorum: ab eo verò diſcedens præbeas oſculandum Crucifixum, aſperie aquâ luſtrali, ſi quod habes numiſma ſacrum, aut granum benedictum, cum indulgentiis, pro articulo mortis; illi commodes; ut utatur: quem in uſum ſemper deferes, cùm adibis moribundos. Ad extremum bene valere jube, & promptum te offer in quodcunque tempus; ſi quando præſentiam tuam ſibi ſolatio fore exiſtimabit. In diſceſſu ab infirmo, de iiſdem rebus inſtrue domeſticos; ut in tua abſentia eadem præſtent, neque negligant te revocare; ſi opus, vel commodum viderint: interim precibus vacent: ſi verò nec-dum teſtamentum ſcriptum ſit; id fieri optimo modo curent.

CAPVT VI.
De juvandis morientibus, & mortuorum sepultura.

NUM: I.
De visitandis infirmis.

PAstoris ovium est non tantùm vigilare; ut gregem à lupis incolumem servet; sed ut iis etiam, quæ morbo, vel præsenti periculo expositæ sunt, opem suam impendat; eò majori curâ, quò magis norît in graviori discrimine versari; & minùs jam posse sibi cavere: ita Parocho semper quidem excubandum, & incumbendum; ut Gregi suo benè sit; maximè verò, si quæ ex oviculis morbidæ sint, atque in vitæ periculo constitutæ: plerumq; enim tunc cum corpore salus animæ in discrimen vocatur: quare non sufficiet sanos generatim pro concione excitâsse ad petenda Sacramenta: sed cùm cognoveris malè valere, præsertim ægriùs, licet non voceris, adire debes, per te, aut alium, si nemo adsit, eumquè solari, & prout morbus exiget, excitare ad Sacramenta tum sacræ Confessionis; tum deinceps reliqua suscipienda: qua in re tamen magna prudentiâ opus erit; ne quid temerè, & insulsè agas; si fuerit necesse, ut fortiter; memineris; ut & svaviter. In hoc genere peccant Pastores, qui putant se officio non defuisse, si qui sine Sacramentis decedant, qui eos non vocârint: non fuimus, inquiunt, vocati: at scivisti periculum, aut attendere debueras: quænam est ista Pastoris excusatio, Hero objicienti: cur permisisti ovem, quam norâs esse morbidam perire, aut sanè à lupo devorari? si respondeat, ovis non balavit, nemo opem imploravit: atqui officium tuum opem tuam efflagitabat; imò implorabat; An non meritò Dominus animam ejus ex manu tua re-

requiret? Est profectò hic error gravis. Sed alter æquè pernitiosus, eorum scilicet, qui se omnem erga infirmos pastoralis officii partem expleviſſe existimant, si Sacramenta pœnitentiæ, Viatici, Extremæ unctionis administrârint: Itaque nihil ultrà movent: recepit, inquiunt, sua Sacramenta; nihil mihi istic supereſt negotii, præsertim, si me revocat nemo. Sed agedum, dic, quæso quid isti homini proderit, à te accepiſſe Sacramentorum gratiam; si ante mortem eam perdiderit? quàm autem hoc sit facilè? urgent enim tunc graviores assultus Dæmonum, vis morbi fit acriori animus fractior; heu! quàm sæpè, & quàm fœda in ipso portu naufragia à latentibus scopulis, anguſtis faucibus, irruentibus procellis? dum Magister navis vel abest, vel dormit, quasi jam de re sua tota securus. Adibis igitur etiam non vocatus, præsertim si cognoveris à morbo,

bo, aut tentatonibus infirmum in præsentiori salutis discrimine versari.

Num: II.

De Arte juvandi graviter Infirmos.

AT quid istic agam? inquies, juvabis ad benè moriendum. Multa hìc præscriberem, nisi memor esſem promiſſæ brevitatis, nam ut longa est ars benè moriendi: ita multa sunt præcepta benè juvandi moribundos; quæ de re extant, qui accuratè scripserint; Laudatur Joannis Polanci Methodus; Caspar Loartius de afflictorum consolatione; & Amicus fidelis non pridem editus; extat etiam modus visitandi, & juvandi infirmos à Paulo V. præscriptus: quo utâris, si habes ad manum. Ex quibus; ut tibi sim commodus, rem totam ad pauca capita huc revocabo.

Primùm; ardebis zelo juvandi animam illam, quæ inter confinia vitæ, & mortis properat ad æternitatem: is

enim zelus non modò te alacrem reddet ad ferendas molestias, quæ subinde in morientium cura subeundæ sunt; Sed etiam reddet attentum, & vigilem: ut nihil omittas eorum, quæ solatium, & opem adferre possint. Deinde studebis, ut infirmum tibi benevolum reddas significatione tuæ erga eum benevolentiæ, oblatione officiorum, quibus ille putet te posse tum illi, tum suis gratificari; ita tamen, ut intelligat nihil te omninò agere velle proprii commodi, aut lucri gratiâ, sed solam Dei gloriam, & salutem ipsius intendere. Porrò cavebis sive in adeundo, sive in loquendo, agendové; ne quid imprudenti tibi excidat, quod offendat, aut fastidium adferat; quare considerandæ erunt circumstantiæ loci, temporis, morbi, ægroti, eorum, qui adsunt, & rerum, quæ in colloquium adferentur, modi, quo proferentur. Sermo nõ sit longus, neq; concionatorius, neq; clamosus, neq; asper;

asper; pauca, & selecta cum aliqua svavitate condiantur; hinc, inde inspergatur locus aliquis sacræ Scripturæ è re nata; Delectant maximè similitudines, & exempla, simulque movent. Cavebis autem ne facilè mortem imminere denunties; faciant hoc alii potiùs, nisi cùm expediret saluti infirmi negligentis; & alii nunciare vel non auderent, vel nollent; jam enim tibi hoc onus incumberet: Facies igitur tunc; sed cum sale, ducto longiùs exordio, à qualitate morbi, diuturnitate, gravió; molestia, unde majus fortè periculum imminere posset: tutiùs esse prævertere Ecclesiæ Sacramentis, sacrâ imprimis confessione, & reliquis, præsertim cùm timetur delirium, aut deliquium, (ut facilè fit in acutis febribus) aut certè suffocatio à catharris: Tum res ipsa agenda, præparatio scilicet ad bene, feliciteró; obeundum, quantumcunó; videatur spes aliqua vitæ. Ubi primùm

mùm minuendus metus, & horror mortis: quippè omnibus moriendum esse, etiam Christo fuisse mortem subeundam; postquam homo mortalis esse cœpit: tum inducendus mundi, rerumq; mundanarum contemptus: hanc vallem esse malorum, & miserarum, plenum periculis, & naufragiis mare: Beatos, qui feliciter in portum cœlestem enavigârint: aspirandum potiùs ad res cœlestes, & Divinas; maximè omnium procuranda Ecclesiæ Sacramenta, quibus animus muniatur contra dæmonum impugnationes, tum virtutum actus ferventer, & sæpè exercendi, præsertim Fidei, Spei, Amoris Dei, & proximi, Contritionis, Resignationis in Divinam voluntatem, ad extremum constantis Patientiæ: Hanc in rem istarum virtutũ formulam tenebis ipse, & docebis infirmum; verbis præeundo; ut ipse vel ore si possit, vel saltem animo sequatur; Pro fidei protestatione recitabis in-

infirmo sigillatim per articulos Symbolum Apostolorum: ut ad singulos ipse respondeat, vel annuat: Tecum tandem sic concludet: *Ego in hac fide Ecclesiæ Catholicæ, & Apostolicæ, extra quam salvus nemo esse potest, protestor me velle vivere, & mori: quòdsi aliquid contrarium huic meæ protestationi dæmon mihi quomodocunq; ingesserit: ex nunc, dum adhuc mihi sum præsens, & mentis compos, abhorreo pro tunc, ex animo, & detestor.*

Porrò, quia spes nostra nititur bonitate Dei, & mortis Christi Redemptoris, simulquè petitione mediorum ad vitam æternam consequendam: subjicietur hæc oratiuncula, ad actum spei formandum: *Domine DEUS, uti par est, & jubes: ita de te summo bono in bonitate, & misericordia sentio: quòd me non creâsti, ut æternùm perderes. Confido itaq; in te, & in Passione, Cruce, morte, & meritis Christi JESU, mei Redemptoris, & in ipsius Sacramentis, quæ instituit, non in meis meritis, aut operibus, quæ*

quæ sine gratia Christi scio nullius esse valoris : da mihi, bone JESU, per tua illa merita, da omnia, quæ scis mihi necessaria ; ut perseverem in tua gratia, & ut te in cœlo potiar, Amen. Subjungatur in fine Oratio Dominica, & Angelica Salutatio.

Inflammabis deinde maximè infirmum ad frequentem actum Charitatis, Amoris Dei, & proximi propter Deum, simulq; perfectæ Contritionis; cum resignatione & oblatione animi parati ad omnia agenda, & ferenda fortiter, juxta sanctissimam DEI voluntatem, qui omnes actus comprehenduntur expressa sequentis Orationis formulâ: *O DEUS mi, bonitas infinita, ego te amo super omnia, te ex toto corde meo, ex tota anima, ex totis viribus diligo ; ideoq; volo omnia tua præcepta implere, & me semper conformare sanctissimæ tuæ voluntati, quia dignus es super omnia amari, & plus infinities, quàm amare possim. Doleo ex intimo corde, quòd Majesta-*

jestatem tuam, ac bonitatem peccatis meis offenderim, quàm debeo, & nunc volo amare, amoq; super omnia ; idq; : quia tu es DEUS infinitè potens, sapiens, sanctus, & bonus, cui peccatum supra quàm dici potest, summè displicet, & adversatur. Quare propter hunc tui amorem firmiter statuo, non ampliùs te offendere, omnes peccandi occasiones fugere, ritè confiteri, pœnitentiam implere, omne id, ad quod obligor, facere, imò ut plenius satisfaciam, remitto nunc ex animo, si quis me unquam offenderit, meq; totum tibi offero, simulq; omnia, quæ mihi toleranda erunt, vel agenda ; utq; suppliciter peto veniam delictorum meorum, ita spero fore per meritum pretiosissimi sanguinis tui, bone JESU, ut impetrem quod peto, tuâq; adjuvante gratiâ vitam corrigam, & ad mortem usq; in tuo servitio perseverem, Amen. JESU.

Hanc formulam amoris DEI super omnia, & perfectæ contritionis, quam clavem cœli auream appellant, variis linguis prælo datam, & per tot cen-

centena hominum millia in orbe Christiano dispersam, expediret te habere in multis exemplaribus scriptis, aut impressis: ut infirmis usui esse possint, præsertim circa finem vitæ: quam ipsi devotè legerent identidem; aut à suis sibi legi curarent. Nam plurimùm valent isti actus ad felicem mortem, & gratiam DEI, aut recuperandam, aut augendam: quæ causa est, cur Parochi plurimi in scholis, & publicis Catechismis, aut Concionibus curent præeunte uno à cæteris omnibus clarè recitari per partes, atq; ita memoriter addisci, saltem quoad sensum; ut tum sani, tum maximè infirmi, eos tam necessarios, & salutares actus eliciant. Tu quæso istos imitare: fructum non pœnitendum experieris. Providendum etiam, ut si quibus debitis, aut votis teneatur, & præstare possit infirmus, ea exolvat eo modo, quo est obligatus. Præterea familiam rectè componat, quantùm potest, si in ea discor-

discordiæ sint, aut odia: denique eam hortetur ad fidem in Deum, & bonam vitam, suisque exemplum piæ mortis relinquat.

NUM: III.

Modus juvandi jam in extremis constitutos.

HIc jam plus operis, ac laboris est: ubi ex uno jactu de tota re luditur; tanti res momenti; ut ex eo pendeat æternitas; ferè in hoc tempus quadrant eadem, quæ paulò ante pro graviter infirmis attulimus: nisi, quod majori utendum sit compendio, & nonnullâ aliâ praxi, cùm jam magis vires, & animi morientem deficiunt, vide an tibi arrideat hæc praxis; ostende agonizanti Crucifixi effigiem, *Hoc est*: inquies, *Vexillum Christianæ militiæ, hic est Dux noster, JESUS Crucifixus*; tum mone; ut tecum ore, vel saltem mente hæc proferat, *O mi JESU, credo in te* (hic præ-

præbe exoſculandum Crucifixum) mox, *O mi JESU, ſpero in tua paſſione, & tuis vulneribus; ubi me recondo* (oſculanda hîc quinque Chriſti vulnera.) Denique poſito Crucifixo ſupra pectus. *O mi JESU, amo te ex toto corde meo ſuper omnia, ideoq; doleo, quod divinam tuam Majeſtatem, & bonitatem infinitam toties in vita mea offenderim, dimitte univerſa peccata mea mihi, ſicut ego ex animo condono omnibus, qui quoquomodo me offenderint, ſimulq; veniam peto ab omnibus, quos offendi.*

Præter hæc habebis in promptu breves, & appoſitas oratiunculas, quas jaculatorias vocant. Ejuſmodi ſunt hæ; *JESU, eſto mihi JESUS, id eſt Salvator. Sancta MARIA Mater DEI, ora pro nobis peccatoribus, nunc & in hora mortis noſtræ. Maria Mater gratiæ; Mater miſericordiæ, tu nos ab hoſte protege, & horâ mortis ſuſcipe.* Ad Angelum Cuſtodem, alioſq; Sanctos Patronos, & inter hos nominatim ad S. Joſephũ, & S.

& S. Barbaram pro felici morte ſimiles precatiunculas ſuggeres; monendus erit præterea infirmus; ut in agone, ſæpè ore, vel ſaltem corde piè invocet Sanctiſſima illa nomina, JESUS, MARIA, præſertim pro lucrandis indulgentiis, ſi ſit de aliqua Confraternitate; quem etiam in uſum monui, ut ſemper penes te habeas aliquod numiſma, aut granum benedictum, quo ille uti poſſit: movendus, denique; ut oblatam, imò captatam ultrò occaſionem arripiat, ſæpiùs impetrandi à Sacerdote abſolutionem: præſertim ſi quid conſcientiam perturbet, imò etſi nihil graviùs occurrat, intelligat ſufficere, ſi nihil aliud conſcientiam urgeat, leve aliquod peccatum confiteri, ſaltem de vita præterita: ſæpiùs enim id fieri, cùm morbus eſt gravior, expedit, tum ad majus meritum, & robur contra tentationes, tum; ut ſi quid fortaſſis memoriâ exciderit (quod fit facilè in iis,

iis, qui subinde delirant) simul absolvi possit; huc etiam hoc pertinet, sufficere, ut in ultimo agone constitutus à quocunque Sacerdote præsente absolvi possit, (quod maximi est beneficii) si dum est sibi præsens, significet se cupere in extrema illa vitæ periodo de suis peccatis absolvi; absolvi enim poterit, cùm Sacerdos aderit, idquè cognôrit se ipso, aut si aliter fieri non potest, ex aliis, modò non sciatur priorem voluntatem mutâsse. Ante discessum aspergé aquâ lustrali, & præbe Crucifixum ad osculandum: domesticos verò mone; ut si infirmus, vel res ipsa exigat, te revocent, facilemquè te præbe. Interim subinde, præsertim in extremis, aquâ benedictâ aspergant, Crucifixum oculis objiciant, sancta nomina pronuncient, & pias preces fundant: caveant tamen ne obtundant, aut molestent, multò magis ne intrò subeant, qui conscientiam perturbent, aut ne ipsi in-

conditis gemitibus, aut vociferationibus affligant: denique cùm jam animam exhalaturus videtur, in agonizantis manu una Cereum lucentem; in altera Crucifixum teneant: ubi expirârit non tam ejulatibus, quàm precibus, & juvandæ animæ vacent: attendant verò maximè ne statim oculos, vel ora præsertim occludant: fit enim non raro, ut qui expirâsse creduntur, aliquoties respirent, sequè commoveant, unde præproperâ illâ occlusione præsuffocari possent, quod crudele est, & impium; Dent igitur sibi orando aliquam moram, & vel speculo, vel plumulâ, an omnis halitus defecerit, diligenter explorent: quia verò maximè Missæ sacrificium defunctis prodest, quantocyùs procurent illud celebrari, præsertim in altari aliquo privilegiato, pro liberatione animæ ex purgatorii ignibus, si ibi crucietur defunctus.

Quæres fortassis: an tenearis ipse mori-

moribundo die noctuq; adesse, donec exspirârit, & animam, deinde DEO commendare ? probè id feceris, si feceris, imò si necessitas salutis deposceret, & per alium non possis, teneris ipse non deserere, tentareque extrema omnia, vel in ipsis extremis : etsi fortassis minori fructu : istud tamen non erit exiguum, quod officio boni pastoris perfunctus videbere: orationes, quæ à te tanquam Ecclesiæ ministro pro commendatione animæ funduntur, plurimùm valent: ideoque etiam cùm jam sensu, aut ratione carent, non negligendæ, neque rarò fit ; ut morientes, etsi nihil sensibus externis percipere videantur, tamen quæ dicuntur, agunturvé intelligant: ut nonnulli cùm ad se redierunt, sunt testati, ideoque neque tunc prætereunda, quæ paulò superiùs attulimus de morientibus juvandis: breviùs tamen jam, & per quædam intervalla.

NUM:

NUM: IV.

Quando Sepeliendus mortuus ?

CAveant ii, quibus exequiarum, & funeris cura incumbit, ne statim à morte obita sepeliant ; minùs humanum, aut urbanum est corpus exanime mox in sepulchrum projici, aut humo tegi, & subinde periculosum: Novi puer hominem, qui ex vino combusto largiùs sumpto ita refrixerat, & impalluerat : ut pro mortuo sindoni insueretur : At cùm primùm se acu pungi sensit, corpus movere cœpit, & paulò post occlamare. Præterea quendam audivi extremo supplicio affectum, cùm obtentâ sacrâ sepulturâ delatus esset ad locum, repentè se commovisse, & aliquamdiu vixisse. Annales Rectorum hujus Universitatis referunt, alium è patibulo à carnifice suspensum, cum post quinque, vel sex horas, à suspendio delatum cadaver ad Anatomiam in

calido loco depositum: se movisse, & planè sibi redditum. Ob hanc, opinor, rem, & cujusdam in mortuum pietatis causâ, alicubi per viginti quatuor horas, alibi saltem per duodecim defunctorum corpora loco honesto, & à bestiis, quæ infestare possent, securo, asservantur cum Cruce, & lumine, nonnullis etiam orantibus. Excusare possunt has moras aliquæ nonnunquam causæ: Tu observabis receptam tuo loco consuetudinem, & cùm opus fuerit aliquâ maturatione; à prudentia consilium petes.

Jam quoad diem, & horam sepulturæ attinet, non video, quid vetet etiam diebus Dominicis, & Festis imo die ipso Paschæ mortuos sepeliri, si ratio id exigat, neque propterea Celebritas Festi diei impediatur. Die tamen Veneris sancti, si sepelias, abstinendum erit à pulsu Campanæ, qui tunc est prohibitus. De nocte privatim sepelire quibusdam locis prohibent

bent Episcopi, quibus tunc parendum est: nam publica sepultura ritus est Religionis Christianæ, & honor Christiani defuncti, atque immortalitatis animæ publica professio. Consvetudo quibusdam in locis fert: ut Missa, præsente corpore ante sepulturam celebretur, eam tu observa, si apud te recepta est: Non convenit tamen festis præsertim solemnioribus fieri Missam de Requiem, nisi Missa altera haberi possit de festo.

Num. V.

De Exequiis, loco sepulturæ, & functione funebri.

EXequias fieri, & corpus duci honestè, & decenter, sacrosquè ritus observari, juxta receptam tuæ Parochiæ consvetudinem, Christianæ pietati consentaneum est. Cavebis autem, ne novæ consvetudines in deducendo funere inducantur; multò etiam magis, ne quid, quod sapiat su-

peritionem : eos qui jure à sepultura Ecclesiastica non excluduntur, ne sepelias loco profano, nisi ex causa gravi, ad tempus. Si Medici corpus petant, ad Anatomiam, & illi, quorum interest consentiant, permittes pro bono communi.

Turpe est; neque satis Christianum, pauperes mortuos nullo ritu sacro duci, aut projici in locum non sacrum, & repugnat Rituale Romanum Pauli Quinti, his verbis : *Pauperes, quibus mortuis nihil, aut tam parum supersit, ut propriis expensis humari non possint, gratis sepeliantur, ac debita lumina, suis expensis, si opus fuerit adhibeant Sacerdotes, vel aliqua pia Confraternitas.* Profectò offenduntur nonnulli, cùm vident pauperes nullo ritu efferri, & temerè abjici, vel sordidè conquiri pro funere eleemosynas ; adsit unus saltem Sacerdos, qui brevi prece leviter humo tegat. Idem Rituale prohibet, ne Parochi, aliive Sacerdotes quidquam pro

pro functione funebri de pretio pacisçantur : aut tanquam debitum exigant pro suo libitu, sed iis eleemosynis sint contenti, quæ consuetudo, aut Ordinarius concesserit. Igitur ita te geres : rogatus mortuum, nullâ pretii mentione factâ, absq; molestia, aut tergiversatione sepelies : si ii, qui sumptus facere debent, id, quod consuetudine, vel statuto Episcopi justum est, non offerant, exigere poteris post aliquot dies funeris : si negent, experire omnem aliam viam ; si neque sic, age jure coram tribunali Episcopi.

Hìc verò etiam istud memineris prohibitum sub gravi culpa, & pœna excommunicationis : ne Parochi aliquem inducant ad promittendum ; aut jurandum se accepturum sepulturam in tua Ecclesia, aut quam antea elegisset minimè mutaturum : adeo in sacris avaritiæ sordes cavendæ.

Num: VI.

Quibus neganda sepultura juxta Sacros Canones.

PRimò. Nemini concedes, qui Baptismum vel fluminis, vel saltem sanguinis, re ipsâ non acceperit; ne quidem infanti Christianorum mortuo absque Baptismo, nisi fortè adhuc esset in visceribus maternis, tunc enim censeretur adhuc quasi pars matris, ideòque cum illa sepeliri posset. Si dubitas de valore Baptismi, ob materiam, vel formam dubiam, vel an infans viveret, cùm baptizaretur: remanente dubio sepeliri potest in favorem Baptismi. Alioqui sepulturâ non baptizati violatur locus sacer, extractoquè cadavere, si pars ejus supersit, reconciliandus est.

Secundò. Arcebis Apostatas à fide, Schismaticos, verè Hæreticos, eorumquè Fautores, si impœnitentes mortui sint.

Ter-

Tertiò Ratione excommunicationis majoris hæc observa juxta Canones: si mortuus est quicunque excommunicatus vitandus; ut sunt excommunicati nominatim, & percussores alicujus Clerici, quamvis dederit signa pœnitentiæ ante mortem, ne sepelias, nisi sit absolutus, vel absolvatur ab excommunicatione ab eo, penes quem ea est potestas; alioquin violatur locus sacer: ut jam dictum est de non baptizatis. Quoad excommunicatos autem toleratos aliqui censent posse communicare cum aliis in loci sacri sepultura. Dubitaret tamen aliquis: quia hoc facto videretur, impensus illis favor. Interdictos nominatim, aut in loco interdicto mortuos, etsi pœnitentes mortui sint, ne sepelias; nisi similiter relaxatâ pœnâ per legitimum Superiorem.

Quartò. Caveas sepelire mortuum in ipso duello, saltem si in loco occubuerit: quantumvis signa pœniten-

tiæ ediderit. Id enim prohibet specialiter Tridentinum in detestationem tam pernicioſi criminis.

Quintò. Prætèr supradictos etiam excludes illos, qui ex desperatione, vel irâ voluntariâ sibi mortem intulerint: nisi antequam exspirarent, pœnitentiæ signa ediderint, aut nisi prudenter putentur fuisse alieni à mente. Idem age cum iis, qui moriendo blasphemas voces emiserint: nisi similiter fecerint à mente alienati, aut per inadvertentiam; aut nisi pœnituerint, antequam animam efflarent.

Sextò. Privabis sepulturâ eos, de quibus publicè constat intra annum non fuisse confessos, aut ad Pascha non communicâsse absque causa probabili, aut nisi ante mortem pœnituerint.

Denique generatim Neminem admittes, de quo publicè constet mortuum in statu peccati mortalis. Quoties autem in particulari dubium erit crimen,

crimen vel factum: ob quod Canones negant sepulturam, referes ad Episcopum; cùm hæc res sit gravis.

Adverte autem, qui est sepultus, cùm per Canones non posset, exhumandus est, nisi majora mala timeantur: de qua re consulendus Episcopus, præsertim circa cadavera Hæreticorum; de quibus numero sequenti. Interim hic obiter monendus es 1. ne ignotos sepelias, priùsquàm probabilia indicia habeas vixisse Catholicos. 2. Si quiscunque mactatus jaceat, ne priùs terræ mandes, quàm Magistratus de facta cœde fuerit consciùs: id enim postulat Ordo, & Ratio Juris.

Num: VII.

Quid igitur agendum cum Hærticis sepultis?

PEculiaris est hæc difficultas in his locis, & similibus: ubi promiscuè Hæretici cum Catholicis vi-

vere permittuntur; quando præsertim Hæretici sunt potentes: frequenter enim accidit; ut templa fuerint Hæreticorum, & deinde à Catholicis recuperentur: Interim verò Principes Catholici, sive Ecclesiastici, sive Sæculares, multa contra Ecclesiasticas constitutiones iis permittant, ad vitandum majus Ecclesiæ, & Religionis malum: imò aliquando, usurpare velint Hæretici sepulturam loco sacro, ubi Catholicus est Parochus. In hac perplexitate quid agere debeas, mi Neo-Paroche, si me consulas; nescio quid consulam: variæ enim circumstantiæ expendendæ; ex loco, tempore, personis, & discrimine majoris mali. Hoc monere te possum: vide quid tuo loco consuetum sit. Inquire, si dubitas, quæ mens sit Episcopi: & ita age, ut neque sis contra sacros Canones facilior, neque contra bonum publicum difficilior.

CA-

CAPUT VII.

Circa Sacramentum Matrimonii

SI unquam, sanè attendere debes in administratione hujus Sacramenti; ne quid tu, vel alii peccent: præsertim circa impedimenta, quæ Matrimonium dirimunt: indè enim proveniunt infaustissimæ nuptiæ, & tricæ, ac laquei animarum postea propemodum inextricabiles: quare ipse probè nôris, quæ & qualia sunt ejusmodi impedimenta, & modos prævertendi: neque enim unquam occurrunt tot casus, & tàm perplexi, quàm in causis matrimonialibus: quibus maximè Episcoporum tribunalia agitantur, ideòque sæpè ad Vicarium Generalem vel tibi erit recurrendum, vel alia ad alium remittendi, cùm dubium accidet. Ero in susissima alioquin hac materia brevis, & veluti compendium proponam: ut summam habeas ad manus.

Num: I.

De inquirendis ante Denunciationes.

PRiusquam Banna (ut vocant) sive ineunda inter certas personas matrimonia, publicè denuncies, consultissimum est : ut vel ex ipsis, qui contrahere volunt, vel iis, qui eorum causâ te adeunt, diligentiùs inquiras. An fortè castitatis voto non sint obstricti. Contingit enim non rarò : ut Adolescentes pueri, vel puellæ, in prima ætate immatura, & imprudenti, tamen sufficienti ad castitatis votum prosilierint, unde à Matrimonio contrahendo impediantur. Nam *in illis* (inquit ex Apostolo Augustinus) *quæ voverunt castitatem, non solùm capessere nuptias : sed etiam nubere velle damnabile est.* Vel quia non valet Matrimonium si votum fuerit solemne: aut si fuerit simplex, saltem illicitum sit contrahere, & conjugale debitum exigere, ante dispensationem.

Se-

Secundò. Interrogabis an futuri Sponsi fidem alteri non dederint, quâ adhuc teneantur ; aliòquin perfidus est, qui fallit. Quare subinde populum pro Concione moneas, ut caveant sibi puellæ à Juvenibus insolentibus, ut fit, qui fallacibus promisis, & illecebris, fide etiam juratâ Nuptiarum, eas seducunt. Non rarò enim illi quærunt aliud nihil, quàm ut deturpent, ac deinde deserant, quanto cum dedecore, & quibus nonnunquam lachrymis ? Caveant quoque juvenes à puellis inconstantibus, quæ & ipsæ subinde illiciunt, & æquè (ut sunt inconstantes) alió amores, & nuptias transferunt.

Tertiò. Inquires an Parentes consenserint : eorum enim est prolibus consulere, præsertim in tam gravi negotio ; ideoque licet Matrimonium secùs initum valeat : tamen iis rationabiliter invitis, illum vitæ statum eligere, non modò irreverentiæ est ; sed

etiam injuriæ erga Patriam potestatem. Ingressus in Religionem alia est ratio, hic enim DEUS magis, quàm Parentes, consulendus. Expedit igitur iis pro concione populum edoceri, simul tamen gravissimè reprehendi Parentes, qui metu gravi, vehementibus minis, aut etiam verberibus, proles ad ineundas nuptias cogunt : cùm statum castitatis, aut Religionis elegerint, aut cùm inire Matrimonium decreverint, nimium urgent: ut in Monasterium se intrudi sinant: aut certè, ut cum iis contrahant, quas nollent: quibus ex rebus quæ scandala, & damna animarum sequantur, satis dici, & defleri non potest.

Num: II.

Denunciationes.

TRidentinum *sess. 24. de reform. Matrimon. cap.* 1. ut impedimenta, & gravissima incommoda præcaveri possint, vult tres denuntiationes à proprio contrahentium Parocho, tribus continuis diebus festivis in Ecclesia, inter Missarum solemnia, publicè fieri; quæ res, cùm de se gravis sit, graviter obligat; nisi quid excuset. Igitur id exactè observabis.

Si tamen clara, & gravis necessitas urgeret contractum matrimonialem, nec denunciationibus locum, vel tempus daret, ob imminens grave damnum; ut si periclitans de morte vellet ducere concubinam ad legitimandam prolem, neque adiri Episcopus possit, censeris habere consensum. Si probabiliter timeatur ne Matrimonium præmissis denuntiationibus malitiosè impediatur, neque tempus patiatur Episcopum consuli; sunt, qui censent, banna posse tuâ authoritate differri, modò fiant, priusquàm Matrimonium consummetur.

Episcopus ex justa causâ, eaq; multiplici dispensare potest in occurrentibus causis: adeundus erit, si fieri possit.

sit. Consuetudo, & interpretatio Doctorum circa interpolationem, aut trinam denunciationem, itemq; circa tempus, & locum denunciationum quædam mitigat, de quibus consule Casistas. Non expedit autem eodem die, quo fit tertia denunciatio, matrimonium celebrari : ne subtrahatur tempus ei; qui vellet revelare impedimentum : quantum verò differri possint nuptiæ, post trinas denunciationes, vide quid statutum, vel consuetum sit. Si alterùter futurorum Conjugum ad te non pertineat; vel in tua Parochia non admodum diu habitavit, cures denunciationes fieri eo loco, ubi habitant, vel diutiùs habitârint, non in loco nativitatis, ideò tantùm, quòd ibi nati sint : qua in re aliqui falluntur.

NUM:

NUM: III.

De Impedimentis revelandis.

QUi denunciationibus factis novit aliquod impedimentum, tenetur sub culpa gravi illud manifestare, quamvis sit occultum: ut fert communior sententia ; imò etiamsi juratò noverit ; modò non id nôrit ex Sacramento Confessionis, idq; tum ut pareat Ecclesiæ præcipienti, tum ut grave aliorum damnum impediatur ; modò id aperire possit absque magno suo incommodo, aut absq; probabili scandalo ex ea revelatione secuturo. Probabiliùs autem est revelandum, etiam cùm impedimentum ita occultum sit, ut probari non possit, modò moraliter sit certum subesse : quare si tantùm nôris ex auditu ab homine fide indigno, vel nihil certò sciente, non teneris : secùs, si persona fide digna sit, & certò asseveravit. Hic autem sufficit unus testis fide dignus, quia non

non agitur de pœna infligenda, sed de damno avertendo. Adverte, si impedimentum ex peccato occulto oritur, priùs fraternè admonendum esse eum, qui eo impedimento laborat, ut desistat; modò sit spes profuturæ monitionis, alioqui denunciandum: quia impedimenta dirimentia reddunt Matrimonium nullum, quamvis occulta. Sis tu igitur ad hæc attentus. Cùm primùm autem impedimentum sufficiens ad te delatum fuerit (quod expedit scripto ipsius deferentis excipi) desistes à progressu ulteriori, quantumvis unus solus detulerit quicunque, modò fide dignus; aut si ipse sufficienter nôris (modò nō ex Confessionis Sacramento.) Negotium autem hoc remittes ad Episcopum, neque enim ad te spectat discernere de impedimentis, sed ad Superiorem, qui Jurisdictionem habet in foro externo.

NUM:

NUM: IV.

De impedimentis Consanguinitatis, Affinitatis, & Cognationis Spiritualis, quæ tria impedimenta, sæpè, & facilè occurrunt.

CONsanguinitas est vinculum personarum ab eodem propinquo stipite descendentium, vel ascendentium, carnali propagatione contractum. Distinguitur per lineas, & gradus: Lineæ sunt personæ tàm ascendentes, quàm descendentes, vel rectè, vel transversè: gradus dicitur Mensura personarum, quâ cognoscitur quàm sint propinqui, vel distantes in linea. Linea alia est recta ascendentium, aut descendentium ab uno: ita ut una persona mediatè, vel immediatè sit gignens, alia genita: Ascendentium est respectu Filii, Pater, Avus, Proavus, Atavus: Descendentium verò à Patre, Filius, Nepos, Pronepos, Abnepos. Alia linea dicitur Collateralis,

teralis, cùm personæ ab uno quidem stipite communi immediatè, vel mediatè procedunt; non verò ex se invicem, ut Fratres, & horum filii. Stipes est persona illa, unde illi, de quorum consanguinitate tractatur, originem ducunt. Porrò ad discernendum gradus, tres regulæ assignantur. Prima est: in linea recta tot sunt gradus, quot sunt personæ, dempto stipite communi, sic Pater, & Flius, sunt in primo gradu, quia dempto Patre remanet unus, filius scilicet: Pater verò, & nepos in secundo: quia sunt hìc personæ tres, Pater, Filius, & Nepos: deme Patrem remanent duo. Secunda regula est: Personæ verò in transversâ linea æquali existentes, tantùm distant inter se, quantùm distant à communi stipite proximo: ita duo fratres distant in primo gradu inter se: quia singuli uno tantùm distant à Parente. Filii autem duorum fratrum in secundo; quia ita distant

distant à communi stipite proximo, qui est Avus. Tertia regula: Si autem personæ distent in linea transversâ inæqualiter à communi stipite; habenda est ratio gradus magis remoti: sic Patruus, & filius ex fratre, distant inæqualiter ab Avo in quo uniuntur; ideò licet Patruus distet à communi stipite in primo gradu tanquam filius: quia tamen filius ex fratre, ab eodem stipite distat in secundo gradu, quippe illius nepos, censentur distare inter se in secundo gradu: Aliter quidem numerat Jus Civile: sed cùm causa Matrimonialis propriè pertineat ad Tribunal Ecclesiasticum, gradus numerandi, sunt juxta ejus dispositionem. Porrò jure Ecclesiastico Consanguinitas intra quartum gradum inclusivè tam lineæ rectæ, quàm transversalis reddit Matrimonium inter consanguineos invalidum. Nota cùm petitur dispensatio, juxta stylum Roma-

Romanum, explicari debent lineæ, & gradus, & quidem cùm in linea transversa inæquales sunt gradus, etsi remotioris ratio potior habeatur: tamen etiam declarari debet iste: qui est propinquior stipiti communi, quia istud facit ad faciliorem, vel difficiliorem dispensationem.

☞ *Schema*

Jam verò Affinitas est propinquitas proveniens ex carnali copula, sive licita sive illicita, omni carens parentelâ. Ejus lineæ, & gradus numerantur, sicut consanguinitatis: nam quoto gradu quis consangvineus est viri, qui cognovit aliquam: eodem fit Affinis fœminæ ab eo cognitæ: & quoto gradu quis est consangvineus huic Fœminæ, fit in eodem affinis viro; qui eam cognovit. Ex quo enim duo illi facti sunt per copulam carnalem, una Caro; consangvinei unius reputantur Affines alterius. Ad hoc autem requiritur: ut copula fuerit consummata, ex qua scilicet sequi potuerit generatio. Porrò Affinitas reddit Matrimonium invalidum usque ad quartum gradum inclusivè, si copula fuerit licita, sive ex legitimo Matrimonio, si verò illicita fuerit, tantùm usque ad secundum inclusivè Schema sive arbor Affinitatis eadem erit, quæ Consangvinitatis, si loco Pater & Ma-

ter

ter in trunco arboris substituatur vir & mulier, quæ inter se habuerunt copulam, siquidem omnes Consanguinei viri sunt Affines mulieri, & è contrà Consanguinei mulieris, sunt Affines viri, in pari gradu. Attende, incurri ipso facto excommunicationem ab iis; qui scientes audent contrahere in gradibus consanguinitatis, vel affinitatis prohibitis. Cave autem ne putes Consanguineos Mariti fieri affines Consanguineis Fœminæ; vel contra: nam affinitas non parit affinitatem, in quo aliqui subinde errant. Hinc duo fratres possunt ducere duas sorores genitas ex aliis parentibus, quàm ipsorum propriis: imò Cajus habens filium Sempronium, si ducat Cajam, quæ habet filiam Semproniam ex alio: filius Caji poterit ducere filiam Cajæ, si nihil aliud obstet, certè non obstat affinitas, quæ in illis nulla est.

Ulteriùs Cognatio Spiritualis oritur ex Sacramento Baptismi, vel Confirma-

firmationis: sed tantùm inter Baptizantem & Baptizatum, ejusq; Patrem & Matrem: item inter susceptorem & Baptizatum, & Parentem utrumq; ejusdem: quod simili proportione de Confirmatione dicendum, vide Tridentinum, *sess.* 24. *cap.* 2. *de reformat*: quid autem requiratur ad contrahendam hanc cognationem ex parte præsertim Patrinorum, lege apud Authores; qui ista ex professo tractant.

Num: V.

De vi intentata, vel metu, & de cultu dispari.

HÆc duo etiam sunt satis frequentia. Primò violentia, vel metus, si gravis sit, sive cadens in virum constantem, reddit matrimonium invalidum; modò hæ conditiones subsint: primò sit injustè incussus; secundò à causa extrinseca libera: tertiò, idque ad extorquendum vi, aut metu consensum matrimonii: aliter non

dirimit; sicut nec metus levis: quomodo autem conditiones illæ tres explicentur, fusè apud Sanch. & alios reperies. Possunt quidem parentes ex causâ iustâ conari impedire bono modo, ne proles malè Matrimonium ineant: non tamen possunt eas cogere vi, aut metu: quo casu autem illicitè moras nectunt; tu ne progredere in denunciationibus, donec inter se cõposuerint, aut certè Episcopum consule. Similiter Matrimonium inter Baptizatum & non Baptizatum non valet, ob disparem cultum. Valet autem inter fidelem, & personam hæreticam: sed communiter est illicitum. In Germaniæ tamen, Galliæ, Poloniæ partibus valdè infectis hæresi, ubi Catholici Hæreticis sunt permixti; aliqui putant licere Catholico hæreticam ducere, & contra: modò persona Catholica liberè permittatur retinere fidem, & in ea prolem educare, absque periculo perversionis. Verùm quia hoc

hoc difficile est, ideò talia connubia dissvadebis, præsertim cùm notæ sint confusiones graves ex causâ diversæ Religionis suboriri.

Num: VI.

De impedimendo ligaminis, & publicæ honestatis.

LIgamen hîc dicitur vinculum vivente adhuc personâ prioris conjugii; quâ superstite, nullum esse Matrimonium cum altera persona, clarũ est. Quare incumbit tibi attendere, præsertim circa personas ignotas, & quæ aliquando Matrimonium iniverunt. Requiritur enim certitudo, saltem moralis, de morte alterius conjugis, ex arbitrio prudentum, attentis circumstantiis omnibus; veriusq; est non sufficere unicum testem; etsi aliqui putent sufficere fide dignum, si conjux obierit in loco distanti, neq; haberi possint aliæ probationes; non sufficit autem longissima absentia, nec

sola fama mortis ; nisi fortè tanta simul essent indicia, ut prudenti nullus ampliùs dubitandi locus relinqueretur. Vide Sanchez. Honestas publica etiam dirimit Matrimonium. Est autem propinquitas proveniens ex sponsalibus validis, & cum certa persona: neq; refert, quòd sponsalia fuerint dissoluta, nisi fortè, si mutuo consensu : nunc tamen tantùm dirimit usque ad primum gradum, & quidem solius consangvinitatis : impedit autem etiam post mortem alterius ex sponsis. Præterea idem impedimentum oritur ex matrimonio rato, licet irrito; modò ex alia causâ, quàm ex defectu consensus ; & quidem hoc usque ad quartum gradum inclusivè: id enim declaravit Pius V. apud Sanchez.

Num: VII.

De impedimento impotentiæ, Raptus, & reliquis.

Im-

IMpotentia consummandi antecedens, si sit perpetua, id est, quæ non possit removeri arte humanâ, aut sine probabili periculo animæ , vel vitæ corporalis, impedit valorem Matrimonii cum ea persona tantùm, respectu cujus est impotentia. Nota tamen, ex sola senectute non rectè colligi perpetuam impotentiam, cùm etiam senes possint nonnunquam perficere actum conjugalem; præsertim si arte medicâ juventur. Sic morbus diuturnus, etsi interim reddat impotentem ad copulam, non censetur impedimẽtum dirimens: si aliunde æger videatur potens. Sterilitas de se non invalidat matrimonium : modò adsit potentia copulæ. Huc pertinet Impubertas, quæ etiam Matrimonium dirimit, ea autem censetur in masculo, usque ad annum 14. completum, in fœmina verò usq; ad duodecimum similiter completum. Excipitur autem casus, quo malitia supplet æeatem, id

est, quando ante illos annos non adesset sufficiens discretio ad contrahendum matrimonium, & extraordinariè adesset potentia generandi.

Raptus est, subductio violenta fœminæ, contra ipsius, aut parentum, aut eorum, sub quorum potestate est, voluntatem, ex loco uno in alium distinctum; sive ad fornicandum, sive ad eam ducendam in uxorem. Ita communiter Doctores. Concil. Trid. *Sess.24. c.6. de Ref.* præter gravissimas pœnas, statuit, ut Matrimonium inter Raptorem & Raptam invalidum sit, quamdiu rapta remanet in potestate Raptoris: intelligunt boni Authores hoc decretum ferri tantùm in eos, qui rapuerunt causâ Matrimonii, & quidem ipsâmet in abductionem repugnante. Error personæ reddit quoq; Matrimonium invalidum, non autem error solius qualitatis, nisi redundaret in personæ errorem, aut nisi esset error conditionis servilis. Quare

re errant, qui putant Matrimonium esse nullum, si errore inducti duxerint personam corruptam, aut inopé, quam existimabant esse Virginem, aut divitem: quia hic error solius est qualitatis. Aliud est, si expressa fuerit conditio, duco te si non es corrupta, aut non duco, si es inops: Nam non subsistente conditione, non stat contractus. Ecclesia tamen non credet, nisi probetur conditionem ita appositam. Porrò sunt duo crimina quæ Matrimonium invalidant: primùm occisio Conjugis unius, animo contrahendi cum ipsius Conjuge, utroque mortem machinante; aut si tantùm alteruter machinatus est, quando etiam intervenit adulterium. Alterum est; scienter adulterari cum alterius conjuge, & cum ea contrahere Matrimonium de facto, vel dare fidem, eamq; acceptare de contrahendo post mortem proprii conjugis. De Cognatione legali, quæ ex adoptione provenit,

consule Legistas. Præter dicta Ordo sacer validè, & liberè susceptus: item votum solemne in religione approbata simili modo emissum, matrimonium subsequens dirimunt. De clandestino matrimonio absque præsentia Parochi, & duorum, vel trium testium inito, quâ ratione Matrimonium dirimat, dicam paulò post.

Num: XIII.

De ipsa Celebratione Sacramenti Matrimonii.

CUm Matrimonium inter Christianos sit verum novæ legis Sacramentum, institutum pro iis, qui existunt in gratia: monebis futuros Conjuges: ut ad illud dignè suscipiendum se conparent sacrâ confessione, & Communione, bonisque operibus aliis; caveantq; ne tunc, quando contrahent, sint in malo statu, quia gratiam Sacramenti non reciperent: imò novo sacrilegii scelere se obstringerent;

gerent; unde facilè infaustæ nuptiæ sequerentur. Quare consulendum, ut non diu ante contractum peccata expient, seque in Dei gratia conservent; interim verò agendo inter se, à nimia familiaritate abstineant: facilior enim est lapsus ob prætextum futuri Matrimonii. Quàm ob causam sponsi, & sponsæ, neque sub eodem tecto habitare, neque facilè simul clanculum agere permittendi. Contractus matrimonialis, nisi coram Parocho alterius contrahentium, & duobus, vel tribus testibus celebretur; invalidus est, in Parochiis, ubi Tridentinum publicatum fuit, & usu receptum: neque saltem per decem annos fuerit contrario usu abolitum. In aliis locis valet; etsi contracturi ea tantùm de causa eò se contulerint. Imò censent graves Authores satis conformiter ad mentem Concilii, propter rationabilem epichiam, valere in locis, in quibus Pastores, aut alii Sacerdotes, de

eorum licentia neque sint neq; adesse possint ; adhibeantur tamen alii testes minimùm duo. Juvat autem scire Tridentinum fuisse Romæ primò promulgatum anno 1563. Assistes igitur tuorum Matrimoniis, aut certè alteri, qui Sacerdos sit, eam licentiam facies ; modò saltem alter conjugum sit tuus subditus : poteris autem assistere tunc in alterius Parochia, aut Diœcesi ; si in aliena tamen Ecclesia, pete consensum Parochi ; assistent autem tecum, & quidem simul, duo, tresvé testes, quicunq; testari possunt: expedit tamen ut sint omni exceptione majores, quando jure metuis, ne de valore litigetur. Sit autem præsentia & tua, & testium ejusmodi: ut intelligatis Matrimonium inter præsentes legitimè contrahi ; etsi fortè, ut aliquando contingit, minimè ad id vocati. Vide Sanchez. *libr. 3. disp.* 41. At cave, ne sine licentia proprii Parochi assistas alienis, nam præterquam

quam quòd Matrimonium nullum sit, incurres suspensionem ab Officio, donec Episcopus illius loci absolvat. Trid. *Sess.24.cap. 2.de Ref.* Cave præterea ne assistas vagis, id est qui nullam certam sedem habent, nisi priùs veritate perfectâ nôris, quòd sint soluti ; sæpè enim fit ; ut alibi conjuncti sint. Ideò meritò Trid. *Sess.24. cap. 7. de Reform. Matrim.* Parochis præcipit, ne illorum Matrimoniis interfint, nisi priùs diligenter inquisitionem fecerint, & re ad ordinarium delatâ, ab eo licentiam id faciendi obtinuerint. Quòd si verò aliqui te accesserint, qui habent in aliena Parochia proprium domicilium, ut peregrini, viatores : ne priùs assiste, quàm in Parochia domicilii factas denunciationes acceperis, ad Episcopum transmiseris, vel à proprio Parocho licentiam habueris. In libro denique Matrimoniali accuratè perscribes nomina, & cognomina conjugum, & testium ; quodque

ipse astiteris, vel alius à te constitutus eo loco, die, mense, anno.

Num: IX.

De Ritu, & Ceremoniis.

Assistes ordinariè in loco sacro; ita enim decet: nisi gravis causa aliud permittat; aut nisi cùm Episcopus prohibet, licentiam acceperis: assistes autem in veste Clericali: imò etiam in superpellicio, & stola; si locus sit sacer: parùm refert, an ante, vel post meridiem: nocte non expedit, si periculum sit tumultuum: sed abstine tempore interdicto, sive feriarum Adventus, & Quadragesimæ, saltem cum solemni deductione sponsæ, benedictione, aut pompa nuptiarum: Imò etiam sine his alicubi nuptias eo tempore contrahi prohibitum. Inter ritus, & ceremonias in tuo rituali præscriptas, est benedictio conjugum supra Missam propriam, quæ omitti non debet: benedicere autem

autem muneris est tui, vel alterius Sacerdotis, de tua licentia: sine qua incurret ille suspensionem, ut etiam ille, qui assistit alienis, sine licentia proprii. Si fœmina post viduitatem transeat ad secundas, omittes, nisi alia sit consuetudo tuæ Diœceseos: nam in solis nuptiis novæ nuptæ, sive hæc virgo sit, sive non; benedici solet. Advigila autem ne Ritus novi, præsertim profani admisceantur, & multò magis, si res superstitiosæ in celebratione Matrimonii adhibeantur, prohibe, aut inhibe, optimo, quo poteris, modo. Denique cave, ne nuptialia convivia in luxum, & abusus Christianis indignos abeant; unde Bacchus, Venus, Proserpina, infernales furiæ regnent; sequanturque rixæ, homicidia, & divinæ nonnunquam ultiones, quorum omnium insana simul; & funesta extant exempla.

Num: X.

De quibus monendi novi Conjuges.

MOnendi sunt novi Conjuges, ut ad finem, & meritum Matrimonii consequendum : 1. Se mutuò secundùm Deum diligant, vir uxorem, uxor virum : ut sic onera Matrimonii communia, onus sint levius,& conjugum jugum suavius; uxorem vir habeat ut sociam : non tractet ancillæ loco; uxor virum tanquam caput familiæ honoret : mutuos ambo defectus sustineant, quæ charitati repugnant aversentur, odia, rixas, & quæ ejusmodi sunt. 2. Sibi fidem mutuò servent, neque matrimonii legibus abutantur : filios, si nascantur, curent Baptismo initiari, mater lactet, quantùm fieri potest : alieno enim lacte sæpè proles corrumpuntur, & minuitur amor in matres. Deinde statim à pueritia instruant in fide, cultu Divino, cæterisq; virtutibus : vitia corrigant:

gant : dici nequit quanti id referat in reliquam vitam. Præluceant verò ipsis vitæ exemplo; caveant maximè; ne coram illis loquantur, aut agant, quod eorum pudicitiam lædat : quo in genere nocet, si pueros cum puellis, aut contrà, familiariùs die, aut noctu agere sinant : denique ad mores Christianos totam familiam forment; curentque : ut præcepta Dei, & Ecclesiæ observent : & ne Sacramenta negligant; præsertim in morbis.

Num: XI.

De Puerperæ introductione in Ecclesiam.

CUm mater satis vires restaurârit, sacro ritu eam induces in Ecclesiam : neque ad hoc vis ponenda in certo numero dierum, vel hebdomadarum à partu : sit ea solennis introductio, ob acceptam divino favore sobolem, offerendam Divinæ Majestati, instar Annæ Samuelem offerentis in Templo; ad impetrandam novam gra-

gratiam matri, prolique. Ritus in Rituali præscriptos piè adhibebis, sed orationes ibi præscriptas non facilè privatim leges in domo puerperæ; nunquam verò ad maleficia dissolvenda: cùm ab Ecclesia ad illud institutæ non sint: probè tamen facies, si maleficiatam puerperam, cùm venire non posset, ipse adeas, & orationibus pro dissolutione maleficii ex Ecclesiæ usu consvetis, à maleficio dæmonis exsolvere labores.

PARS III.
INSTITUTIONES CIRCA RELIQUAM CURAM PASTORALEM.

Nemo adolescentiam tuam contemnat: sed exemplum esto fidelium, in verbo, in conversatione, in charitate. 1. Timoth. 4.

CAPVT I.
De munere Concionandi.

NUM: I.

Concionandi munus proprium Pastoris.

PAstoris munus non ultimum est, gregem pascere Divino Verbo, qui verus animæ cibus est: sine quo non modò nitescere: sed ne quidem ali populus potest: ideò Divina bonitas semper Ecclesiæ suæ de Doctoribus providit, qui illustrari

strati Divinâ luce, & altiori quodam spiritu afflati, res supra naturam positas populum docerent; viamq; monstrarent; quâ supernaturalem beatitudinem consequerentur. Ejusmodi fuêre primi hominum parentes: populi Judaici Patriarchæ, Prophetæ, Sacerdotes: ut pro gravissimo offensi numinis supplicio, istæ animæ jactentur apud Prophetam Amos; *Mittam famem in terram, non famem panis, neq; sitim aquæ, sed audiendi verbum Domini: circumibunt quærentes, & non invenient.* Quid verò inde? *& deficient Virgines pulchræ, & adolescentes inclyti.* Quam calamitatem, nostris quoque temporibus per Pastorum negligentiam in Germaniam, aliasque Europæ partes divinitùs emissam, hodieque spectamus, & lugemus; quò magis, tibi, mi Neo-Parœche, incumbendum vides: ne tam salutari pabulo tuâ culpâ grex egeat. At tu magnum, & perdifficile, inquies, onus imponis, mihi præsertim

tim inerudito, & parùm exercitato. Fateor, multa desiderantur in Concionatore, vires pares, animus plurimarum rerum, & virtutum capax, pertinax studium, nocturnæ etiam vigiliæ. Verùm assume generosos animos, & te his exstimula: pastorum princeps Christus hoc munus sibi sumpsit, hoc Apostolis injunxit, hoc proprium Episcopi esse voluit. Itaque Christi, Apostolorum, Episcoporum vices obis: dum agis partes Concionatoris. Quàm verò nobile, ac divinum est hoc, ignaris lucem veritatis affundere, animos ad virtutem inflectere, à vitiis dehortari, homines eripere ab inferis, cœlo inserere? atqui fructus hi sunt Concionatoris.

Num: II.

Concionandi Obligatio.

Multa graviter, & enucleatè Patres Concilii Tridentini de hoc tuo munere: *Sess. 5. de ref. cap. B.* præ-

strati Divinâ luce, & altiori quodam spiritu afflati, res supra naturam positas populum docerent; viamq; monstrarent; quâ supernaturalem beatitudinem consequerentur. Ejusmodi fuêre primi hominum parentes: populi Judaici Patriarchæ, Prophetæ, Sacerdotes: ut pro gravissimo offensi numinis supplicio, istæ animæ jactentur apud Prophetam Amos; *Mittam famem in terram, non famem panis, neq; sitim aquæ, sed audiendi verbum Domini: circumibunt quærentes, & non invenient.* Quid verò inde? *& deficient Virgines pulchræ, & adolescentes inclyti.* Quam calamitatem, nostris quoque temporibus per Pastorum negligentiam in Germaniam, aliasque Europæ partes divinitùs emissam, hodieque spectamus, & lugemus; quò magis, tibi, mi Neo-Parœche, incumbendum vides: ne tam salutari pabulo tuâ culpâ grex egeat. At tu magnum, & perdifficile, inquies, onus imponis, mihi præsertim

tim inerudito, & parùm exercitato. Fateor, multa desiderantur in Concionatore, vires pares, animus plurimarum rerum, & virtutum capax, pertinax studium, nocturnæ etiam vigiliæ. Verùm assume generosos animos, & te his exstimula: pastorum princeps Christus hoc munus sibi sumpsit, hoc Apostolis injunxit, hoc proprium Episcopi esse voluit. Itaque Christi, Apostolorum, Episcoporum vices obis: dum agis partes Concionatoris. Quàm verò nobile, ac divinum est hoc, ignaris lucem veritatis affundere, animos ad virtutem inflectere, à vitiis dehortari, homines eripere ab inferis, cœlo inferere? atqui fructus hi sunt Concionatoris.

Num: II.

Concionandi Obligatio.

Multa graviter, & enucleatè Patres Concilii Tridentini de hoc tuo munere: *Sess. 5. de ref. cap. B.* præ-

præscribunt: ut per te, vel alium idoneum, si impeditus fueris; diebus saltem Dominicis, & festis solemnibus, plebem tibi commissam, pro tua, & ejus capacitate, salutaribus verbis pascas, docendo necessaria ad salutem, demonstrando cum facilitate, & brevitate sermonis, vitia declinare, virtutes sectari, pœnam æternam evadere, cœlestem gloriam consequi. Si negligas jubet Concilium te per Episcopum censuris, aliisque pœnis compelli: *Sess. 22. cap. 8.* idem mandat. *Sess. verò 23. cap. 1. de Ref.* inter cætera significat te divino præcepto astringi, ut oves pascas verbi Divini prædicatione. Denique *Sess. 24. cap. 7.* præcipit Episcopis: ut curent à Parochis, inter divinorum celebrationem singulis diebus festis, vel solemnibus, sacra Eloquia, & salutis monita explanari, populumque in lege Domini, postpositis inutilibus quæstionibus, erudiri. Nihil aut urgentiùs, aut explicatiùs, aut sanctiùs constitui potuit. Igitur ex mente Concilii intelligis te teneri, & quidem jure Divino: ut ad populum tu ipse, si possis; aut si impediare, per alium idoneum concionem habeas, Dominicis saltem diebus, ac Festis: nisi per Episcopum etiam inflictis pœnis urgeri malis. Habes præterea perscriptum, quibus de rebus ad populum habenda sit concio, de necessariis ad salutem, de Virtutibus, de Vitiis, de Inferis, de Cœlo, de sacris Eloquiis, de monitis salutis, de lege Domini: habes etiam modum, quo instruere debes: ut scilicet accomodatè tuæ, & tui gregis capacitati; utq; sermo, postpositis inutilibus quæstionibus, brevis sit, & facilis. De loco nihil præscribit: conscendes suggestum, aut ex editiore gradu dices: prout mos, & res postulârit: in sacris enim novitates cavendæ, quòd admirationem, & murmurationem pariant: decet autem ut concioneris in veste sacra,

sacra, & cum stola: nisi exhortatiuncula subinde potiùs futura esset, quàm concio.

NUM: III.

Virtutes Ecclesiasticæ, seu sacri Concionatoris.

QUæres ex me fortassis, ut qui concionandi necdum sis vel peritus, vel satis expertus, & ego instructorem me profitear; quid sentiam sectandum, aut fugiendum sacro Concionatori; aut quænam sit ars, vel methodus sacræ Eloquentiæ: rem petis sanè difficilem, & prolixam; obsequar tamen tibi; sed succinctè, & paucis pro meo instituto & modulo.

Virtus præcipua sacri Concionatoris, exemplum bonæ vitæ: maximũ vitium, vita improba. Hoc Timotheũ monebat Apostolus, *attende tibi, & doctrinæ:* uni verò minùs probo concionatori, pro turpi probro idem Apostolus vertit, *qui alium doces, te ipsum non*

non decet? qui prædicas non furandum, furaris? rectè utrumque Sanctus Ambrosius complexus, *ante vita*, inquit, *quàm doctrina quærenda est: vita enim bona sine doctrina habet gratiam; doctrina verò sine vita integritatem non habet.* Quamobrem *si sapis* (Sanctum Bernardum loquentem audis) *concham te exhibebis, & non canalem; hic siquidem penè simul & recipit, & refundit: illa verò, donec impleatur, exspectat; & sic quod superabundat, sine suo damno communicat.* Deinde mordax acetum aspergit: *canales multos hodie habemus in Ecclesia: conchas perpaucas: multi enim loqui, quàm audire paratiores, & prompti docere, quod non didicerunt:* ut tu sis ex illis, pudor esset, & probrum. Igitur quod S. Hieronymus graviter monet: *non confundant sermones tuos opera tua: ne dum in Ecclesia loqueris, tacitus quilibet respondeat: cur igitur hæc, quæ dicis, ipse non facis?* Cæsar, ut militem ad pugnam provocaret non mittebat: sed præ-

præibat hâc voce verè Imperatoriâ, *veni huc miles*, non illâ ignaviâ: *vade illuc.* Joannes Bapt. prædicabat pœnitentiam: vociferabatur ille non linguâ magis, quàm manu: Christus faciebat, & docebat: Paulus egregius ille Concionator tonabat ore, moribus fulminabat, & alter Paulus, Chrysostomus, os quidem habebat aureum; sed vitam aurum.

Altera virtus sacri Ecclesiastis esse debet conjunctio cum Deo, & familiaris ad eum recursus; præsertim cùm paranda, aut habenda est concio. Sis vir orationis, hoc monet Sanctus Augustinus: *priùs quàm erigas proferentem linguam, ad Deum leva animam sitientem; rationes cum Deo pone, voluntatem ejus exquire, ab eo dicendarum rerum consilia cape, re benè gestâ ad DEUM recurre, gratias age, coronam appende.* Samuelis ea erat vis dicendi: ut ex omnibus verbis ejus, nihil in terram caderet; unde putas? nimirum noctes,

ctes, diesquè ante aram Domini precibus vacabat. Quid verba, nisi levis halitus? Deus est, qui facit ventis pondus; cymbalum tinniens erit, auras, & aures tantùm verberans; nisi Divina vis audientium cor pulset, & moveat. Ita sentiebat Isaias, cujus polluta labia Seraphim ad aram ignito calculo purgârat *Dominus*, ait, *dedit mihi linguam eruditam, ut sciam sustentare eum, qui lassus est verbo: erigit mane, mane erigit mihi aurem: ut audiam, quasi magistrum.*

Audies & tu: sed vide ut bene purgatâ conscientiâ: non enim in malevolam animam introibit sapientia: neque verò desunt auctores, qui sentiant piaculum esse, peccati mortalis conscium concionari; quod etsi de peccatore publico, aut valde irreverenter, & contemptim id agenti verum sit: negari tamen non debet, plurimùm in eo statu Divinos fructus concionum impediri. Porrò quædam

aliæ magis particulares, & propriæ in Ecclesiaste sacro virtutes requiruntur: In primis, animi summa demissio, tum quia Deus humilibus dat gratiam, superbis resistit: tum quia cùm Divinum quidpiam sit, & sublime ex edito loco, cæteris tacentibus, & defixis, de rebus altissimis concionari : nihil faciliùs, quàm insolescere, & plus nimio efferri, nisi sancta humilitas intra modum contineat. Præterea ardere, & alios incendere debet ingens zelus animarum : Exemplo sit magnus ille prædicator Paulus, cujus illa vox, *Ego autem libentissimè impendam, & superimpendar ipse pro animabus vestris.* Timotheum verò ad ardentes zelo conciones animans, *prædica*, inquit, *verbum, insta; opportunè, importunè, argue, obsecra, increpa, in omni patientia, & doctrina, vigila in omnibus, labora, opus fac Evangelistæ, ministerium tuum imple.* Verùm huic zelo comes esse debet vel maximè prudentia : ut plus nimio arden-

ardentem animum, & verborum vehementiam refrænes : ne imprudenter homines magis, quàm vitia carpas: ne publicè privata quorumdam peccata castiges: ne nimiâ exaggeratione, cæcové animi impetu rapiâre : quo in genere non pauci peccant, qui indiscretâ libertate viros nonnunquam Principes, & Magistratus, coram populo, alieno loco, & tempore vulnerant: cùmquè nasum emungere volunt, sangvinem eliciunt. gravi offensione, & scandalo; fructu nullo. Fateor tamen fortitudine etiam, & constantiâ animi opus esse concionatori: ut difficultates perrumpat; neque se sinat aut minis terreri, aut blanditiis enervari, nevè potentiorum cupiditatibus serviat. Opponat se potiùs fortiter murum pro Domo Dei; canis sit denique qui latret, sed rabidus non sit : quam rem moderari, & ad trutinam expendere debet magistra illa concionandi Prudentia.

NUM: IV.

Artis sacræ Eloquentiæ Compendium.

BOni concionatoris artem, quia id etiam â me requirebas, perpaucis præceptis complectar. Primum præceptum. Ingrediendum primò tibi in densam sylvam, in qua arbores præscindas, quibus concionem construas; comparanda inquam tibi est materia totius concionis, quo in genere ante omnia certum tibi thema præfiges, quod deinde accuratè tractabis: thematis autem delectus esse debet: & ferè ex Scripturæ sententia depromptum, appositè, & congruenter loco, tempori, auditoribus: artis est, thema propositum esse ejusmodi; ut partiri possis in plures partes concionis, uno veluti ductu, & filo orationis. Porrò themata non sunt unius omnia generis: quædam in genere exornatorio, præsertim in Dei, Divorumquè laudem versantur; pleraquè in svasorio, cùm ad virtutes exhortandus, concitandusquè populus, aut â vitiis revocandus: illa priora postulant plusculum nitoris, & ornatus; posteriora plus paleſtræ, & concertationis.

Secundum præceptum: Postquam tibi thema definiêris, intra quod, veluti intra gyrum, excurras; tum conquirenda erunt argumenta, quæ ad rem propositam illustrandam, deducendamquè facient. Ea porrò depromi poterunt præcipuè ex sacrarum literarum Tabulario, Pontificiorum Canonum, & Sanctorum Patrum locuplete thesauro, Ecclesiasticorum Scriptorum historiis, ex Philosophorum subinde porticibus, aut lycæis: denique rationis, præsertim fidei luce illustratæ, gravibus momentis. Verùm hic vitia tibi aliquot fugienda; ne Scripturam sacram unquam sensu in medium proferas â mente Ecclesiæ, & sensu sanctorum Patrum alieno: eam

ob rem commentarios habeas eruditos; cave autem ne ad prophanos sensus, ne dicam ad jocos, & facetias, usurpes; sanctos Patres ne ita densè, & prolixè longissimis sententijs ad memoriæ ostentationem recites, ut aliis memoriam confundas; sensum contrahe, & eorum verbis tantùm pronuncia id, quod ad rem facit. In Philosophis, & historiis prophanis ne sis multus; ferè nullus in Poëtarum fabulis: nam quid hæc profana, in sacris adytis, & quid gemmas in luto quærere? quid toties in templis crepare Platones Divinos, Socrates plusquàm Christianos, antiquorum Romanorum virtutes ubique proponere pro exemplis? quasi nos Christianâ Philosophiâ, sacris, aut historiis, aut omnium virtutum exemplis, in sacris bibliis, aut nostris authoribus careremus? scilicet Babylonem reædificabimus, confundemus lingvam nostram & Joves, aut Junones colemus.

At,

At, inquies, Sanctus Paulus Poëtas citavit: nimirùm semel in Areopago, bis fortassis in tot concionibus: imò verò, inquies, sancti Patres, Justinus, Gregorii duo, Augustinus, Hieronymus frequentiùs: Basilius ipse librum scripsit de utilitate ex Græcorum libris capienda. Quid de Cypriano Augustinus? *Aspiciamus*, ait, *quantum auro, & argenteâ veste subfarcinatus exierit ex Ægypto Cyprianus.* Verùm audi bone vir, illa tunc erant tempora, quibus, cum Gentilibus eorum armis depugnandum esset; & tamen illi ipsi quos nominas, ex rebus nostris longè plurima dicebant, & ratiocinabantur.

Tertium præceptum. Tùm verò in præparatam materiam inducenda quasi forma, stylus scilicet, & character dictionis: quod prolixum esset, verbo uno, alterové accipe. Ne in cõcionando sis leviculus, neq; mimicus: sed serius, & gravis: hoc à te postulat rei sacræ dignitas, quam ij violant,

& profanant; qui floridæ ætatis, nondum satis decoctæ, ad ostentationis verò vanitatem incitatæ, cùm primũ è scholis ad sacra pulpita conscendunt, concionem floſculis Rhetorum luxuriantẽ, magnâ volubilitate, voce stentoriâ, gestu corporis tornato, & histrionico adferunt; egregii scilicet, & vendibiles oratores; idquè pulchrum, & divinum existimant. Itanè Ecclesias in scenas, conciones in theatrales ludos convertemus? hoc tu vitium execrabere, & ut ridiculum, fugies. Sacra Eloquentia matrona est nobilis, non puella nubilis; in seriis rebus occupari, graviter loqui, modestè vestiri, & incedere debet: non nucibus pueriliter ludere, non futilibus nugis garrire, non fuco adulterare faciem, non molliter incedere, non aures denique, & auras procari.

Quartum præceptum. Exordia ne longa sint: ferè ducantur à re ipsa proponendo thesim, mox hypothesim,

sim, tum rem totam dividendo: ut statim auditor sciat, quid, & quo ordine dicendum sit. Extra genus laudatorium, narrationes nec unius loci sunt, nec frequentes occurrent: subinde paraphrases sacræ historiæ placent: quas decorè, & appositè deduces. Præcipuum pondus est in argumentis afferendis, & deducendis, refutandisquè adversariis. Peroratio concludet concionem: si erunt recolligenda capita, ne fiant putidè, aut prolixè: urgeatur præcipuum argumentum: locus hic maximè est concitandis affectibus: ex abrupto finire, subinde habet gratiam; ut sæpe fiat, non probo.

Præceptum ultimum. Quod propemodum exciderat; cave in concionando ne mentiaris, siue in citanda Scriptura, aut referendis vitis Sanctorum; sive in moribus docendis, aut instruendis; grave hoc foret, ideoqué in his nihil adferas asserendo in doctrina,

ctrina, quod nescias. huc ferè eôdem istud pertinet: ut dubia, si incidant, pro dubiis proponas: abstine verò à novis miraculis prædicandis, aut vulgi sermonibus jactandis. Ego jam artis sacræ Eloquentiæ compendium tradidi, alij fusiùs explicant: adibis, si voles.

CAPUT II.

Catecheses, Scholæ, Confraternitates.

NUM: I.

Catechismi.

CAtechesis instructio est rudium de primis scilicet doctrinæ Christianæ capitibus, & maximè ad salutem necessariis, ac veluti primis rudimentis. Eam Apostolus comparat lacti, & elementis, *facti estis*, inquit, *quibus lacte opus sit, non solido cibo, & indigetis, ut doceamini; quæ sunt Elementa exordij sermonum Dei*; In hunc sensum S. Hie-

S Hieronymus accipit illud Isaiæ: *Filiæ tuæ lac sugent, suges lac gentium & mamillâ regum lactaberis*: neq; difficilè est hinc intelligere non modò utilitatem, sed præterea necessitatem catechizandi rudes, jam à prima ætate: ut simul cum lacte nutricis, præcipua illa fidei nostræ dogmata imbibant: sine quibus nec Christianè vivere, nec salvari possint: rectè de hac re sapiens, *fili*, inquit, *à juventute tua excipe doctrinam, quasi is qui arat, & qui seminat; accede ad eam, & bonos fructus ab ea expecta*. Nimirum non hic de vocibus, ut in Grammaticis, & Rhetoricis; non de rerum natura, ut à Philosophis; non de cura corporum, ut à Medicis; non de sartis tectis, ut à Jurisperitis; sed de divinis, hisq; præcipuis mysteriis agendum. Tanta hæc res est, & tanti: nam hac præterea doctrina innumeri errores, & hæreses ex imperitorum animis vindicantur, vel evelluntur: hac Veneficia,

& Superstitiones sagarum, & Magorum ob ignorationem Christianæ institutionis inductæ depelluntur; hac denique mores ad vitam Christiano homine dignam, præceptisquè Dei, & Ecclesiæ consentaneam informantur: neq; verò pueris tantùm hæc prodest eruditio: sed etiam graviori ætati, quæ vel cum pueris, vel à pueris discit, quæ nesciebat: quare meritò Trident. Concil. Patres sanctissimè sanxerunt sess. 24. cap. 4. de Ref. ut omnes Parochi diebus festis non solùm habendis ad populum concionibus vacarent; sed etiam tradendo Catechismo rudiores in fide edocerent: quod tibi eò magis ex officio Pastoris incumbit, quò hæretici suis erroribus propagandis per Catechismos, diligentiùs studeant. Quid autem turpiùs vigilante, & undiq; grassante lupo, Pastorem simplicium agnorum, & ovium curam abjicere? At, inquies, vile, & abjectum hoc munus; & puerilis

rilis occupatio, neque tam Pastoris, quàm Ludimagistri: Itanè verò? atqui Regius omnium disciplinarum professor Salomon, rudes, & pueros vocabat; *qui est parvulus*, inquiebat, *declinet ad me*. Et Christus plus quàm Salomon, *Sinite parvulos venire ad me, & ne prohibueritis eos: talium enim est regnum Dei, & imponens manus super illos, benedicebat*. Magister igitur ille, & Princeps pastorum Catechistam agit, se parvulis perquàm familiarem exhibet, ad se jubet adduci, venientes amplectitur, exosculatur, manibus impositis benedicit, cùm pueris quodammodo repuerascit: tu vile hoc ministerium tibi fore existimas? Non ita Paulus, *omnibus omnia factus, in medio eorum erat tanquam parvulus, ac si nutrix foveat filios suos*: Lac ille præbebat, ille iterum parturiebat, donec in illis Christus formaretur. Olim catechumenis instruendis laborabant Pantænus, Clemens, Origenes, Heraclus;

clus; Quanti Viri? S. ipse Hieronymus jam senex, cùm multa Præcepta ad Lætam pro Institutione filiæ dedisset: *ipse* inquit, *si Paulam miseris, & magistrum me, & nutritium spondeo, gestabo humeris, balbutientis senex verba formabo.* Prætereo S. Vincentium Fererium è familia S. Dominici, Magnum Academiæ Parisiensis Cancellarium, Gersonem; Parentem Societatis JESU S. Ignatium, Indorum Apostolum Xaverium, præcipuorum Patrum Societatis JESU longè plurimos, quibus id institutum semper fuit; teneros & puerorum animos Christianæ disciplinæ præceptis imbuere, tanto fructu, quanto omnes facilè vident. Præmittere debueram S. Carolum Borromæum, Archiepiscopum Mediolanensem, qui per Provinciam decretum Tridentinum de Catechisandis rudibus ita per alios est exequutus: ut etiam ipsemet puerorum se insereret cœtui, quibus lac Chri-

Christianæ Doctrinæ præberet: atque hinc excitata illa multis locis, & indulgentiis locupletata Confraternitas Catecheseos: cujus studium est, juventutis institutioni invigilare; & eniti: ut tam sanctum munus non segniter obeatur. Credo neq; te jam dedignaturum: quòd si vel tibi nimis onerosum, vel ne quidem vacet; officij hanc tui partem committes Coadjutori; si quidem domi habes, aut (quod tibi erit facillimum) unum aliquem ex hominibus Societatis JESU evocabis, si voles, qui vices suppleat: nam (ut modestè hoc de illis dicam) Laurentius Beyerlink, Canonicus Antuerpiensis, vir eruditione, & vitæ humanæ Theatro celebris, de Societate ita scribit. *Nostro sæculo sedulò, & miro cum fructu catechizationi juventutis Religiosi Societatis JESU incumbunt, vel hoc nomine celebrandi; quod hanc rem Ecclesiæ Dei utilissimam magno zelo curent, & exactâ methodo: sic ut proprium eorum*

eorundem munus videatur, teneros puerorum animos Christianæ disciplinæ formulis, velut cum ipso lacte imbuere.

Num. II.

Brevis bene Catechizandi methodus.

HÆc etiam res bene catechizandi, & si vulgaris videatur, suam artem habet, & methodum. Tradam brevi compendio. Inibis numerum puerorum ab anno septimo circiter, usque ad annum decimum sextum: monebis pro concione parentes, de necessitate hujus institutionis, & munere tui officii; urgebisque, ut pueri, quorum cathalogum cõfeceris, & alii rudiores, compellantur ad audiendum Catechismum in æde sacra; quo tẽpore judicabis id fore opportuniùs: ferè cõmodiùs est, ut post meridiẽ, pulsu campanæ convoces: in navi templi humilia scamna disposita sint, quibus consideant pueri, & puellæ seorsim. adsit ædituus, vel vir quispiã alius

alius gravis, qui modestiam procuret, & attentionem: è plano, in communi tuo habitu sedens, stans, inambulans, prout libuerit, aut mos tulerit. Catechesim exordieris à signo S. Crucis clarâ voce, SS. Trinitatem invocando, quod & cæteri faciẽt: tùm unusquispiam, quem designabis, lingvâ vernaculâ Symbolum Apostolorum clarè recitet, reliquis per singulos articulos præeuntis vocem sequentibus. In fine verò Catechesis, eodem modo orationem Dominicam, & Angelicam salutationem. Expediret subinde eorum loco præcepta Dei, & Ecclesiæ, & septem Sacramenta vivâ similiter voce pronunciari; ut eâ ratione, ex longo usu, summam illam rerum maximè necessarium omnes perdiscant.

Materia Catecheseos sunt ea ipsa capita nostræ fidei; quibus adde opera misericordiæ; septem peccata capitalia; & quatuor novissima hominis, & si quæ ejusmodi alia: sed per

partes,

partes, neq; unâ vice, & non nisi pauca, quæ diligenter inculcentur.

Modus, sive forma dictionis sit vulgaris, simplex, familiaris ad rudium, & imperitorum intelligentiam; quorum mens ignara est, debilis, & parum capax; sententiæ non ducantur longis periodis, neque tropis, aut figuris illustrentur; similitudines è vulgò sumptæ,& appositа ad rem exẽpla simul docent, & delectant, simul juvant intellectum, & memoriam. Ferè per quæstiunculas, & responsiunculas doctrinam trades, quam deinde jubebis jam ab his, jam ab illis stantibus fideliter repeti: ut firmiùs inhæreant. Tenera, & rudis ætas mirum quantum stimuletur comendatione, & laude; prœmiolis, & rythmicis cantilenis: quare hæc etiam incitamenta,& illecebras adhibebis. Ad laudem pertinet; si primarii è tuis, & puerorum parentes, aut domini interfint; qui suâ præsentiâ catechesim hono-

honorent: non dedignabuntur, opinor,cùm ipsi nonnunquam Reges, Viri Principes, Dynastæ, & primi è Magistratu adesse non dubitârint,& prœmia ipsis merentibus distribuerint: his cupedijs inhiant pueri: quam in rem imagunculæ sacræ, rosariola, cerei benedicti capsulæ, & libelli pij, tibi sint ad manus; præsertim diebus aliquot solemnibus,ad quæ munuscula accipienda, qui præcipuè rem egerint, quasi in theatrum honoris evocentur. Cantiones sacræ rhytmis compositæ, & modulatæ sub catecheseos finem, primò memoriam juvant; quia numeris adscriptæ, summam rei breviter exhibent: secundò capiunt audientium animos; tertiò usui sunt, ut cantilenæ profanæ, hæreticæ, turpes aboleantur; cùm puriora, & sanctiora illa in usum veniunt.

Num: III.

Scholæ.

De

DE Gymnasiis, & Academiis Principes viri, & summi Magistratus curant: neque jam desunt, qui majoribus ijs studijs, & disciplinis ludum aperiant. Parochis ea cura incumbit: ut triviales scholas in Parochia habeant; in quibus ab idoneis magistris parva, & rudis ætas primis saltem literarum elementis legendo, scribendoquè informetur; fitquè tunc facilè, quòd teneri adhuc illi animi facilè imbuantur: refert autem id plurimum bono publico, & vitæ hominum tum communi, tum privatæ, ad erudiendum animum, & varia emolumenta. Olim Episcopi, in Concilio Oecumenico sexto (prout referunt Canones reperti Gandavi, in Monasterio S. Bavonis) mandârunt: ut rurales Presbyteri per villas, & vicos scholas haberent, & quidem gratis; nisi quid Parentes sponte offerrent. Et in Synodo Moguntina anno 813. mandatur, ut Parentes Filios mittant ad

ad Presbyteros â quibus erudiantur: Igitur tui etiam erit id muneris. Magister, quem constitues, non magis peritus hujus artis tradendæ sit, quàm probus, & sanæ fidei; ne cum puerili doctrina improbos mores, & errores impios, quod facillimum est, innocentibus animis infundat: nam ferè ut quisque â teneris opiniones, moresquè imbibit; servat in longam ætatem: quare attendendum; ne ex libris aut hæreticis, aut aliâ lue infectis, venenum hauriant. Præter literas, aliqui, quibus purior, & gravior vox influit, etiam in cantu edoceantur; quò in rebus Divinis decantandis utiles evadant. Suæ etiam leges scholæ præfigantur, quas exactè observent. Prima; secundùm parentes, magistrum colant, eidemq; obtemperent. Secunda; in scholam ingressi, coram sacra aliqua imagine *Pater & Ave* devotè recitent. Tertia; ne fabulentur, nugentur, scholam perturbent. Quarta; ne sine

causâ,

causa,& excusatiõe absint. Quinta, ad rem divinam bini deducantur, eiquè piè interſint. 6. mendacia, furta, juramenta, blaſphemiæ non tolerentur: ſed puniantur. 7. Pueri à puellis ſeorſim erudiantur, nec ſinantur familiariùs, nec publicè, nec privatim ludere, aut jocari; nocent hæc vitia dici nequit quantum iſti ætati in omnem vitam. Lectiones brevi aliquâ precatiunculâ ad Deum, aut Beatam Dei Matrem finiantur. Diebus Sabbathinis ante meridiem Litanias Lauretanas ab uno præeunte altâ, & devotâ voce; poſt meridiem verò actum amoris Dei,& veræ contritionis actus ex certa formula ab omnibus per partes recitari plurimùm faciet; tum ut ipſi multo uſu eas preces addiſcant; tum ut alios domi eadem recitando, doceant. E re denique foret, in locis præſertim paulò celebrioribus, gynicæa, ſeu contubernia conſtitui, ubi adoleſcentiores puellæ puellaribus artibus inſtruerentur, iis præſertim, quæ acu exerceri ſolent; ut commodæ & utiles aliquando eſſe poſſint vel famulæ, vel matresfamilias.

Num: IV.

Confraternitates, ſive Sodalitia.

SOdalitatum quarumdam inſtituendarum initia aliqui procul repetunt ex Marco Porcio Romanorum Prætore, qui receptis Sacris Magnæ Matris conflatam ſodalitatem ſuo tempore gloriatur; in qua ſodales, victu,& poculis cum æqualibus ſe oblectabant: unde ſodales dicti, quòd ſoli non ederent; Ea res deinde hucuſque cum nomine propagata. Nam cives ejusdem opificii,aut artis,qui ad communes exercitationes congregantur, & collatis ſymbolis convivia agitant, ſodales, & eorum cœtus, ſodalitates appellantur: nomen deinde ad ſacra traductum, & res in melius commutata. Congregationes piorũ enim homi-

hominum in eadem exercitia pietatis conspirantium, adscito è Cœlitibus Patrono, atque sub certis legibus colligatæ Sodalitates, aut â fraterno spiritualis amicitiæ vinculo, Confraternitates vocamus. Celeberrima illa, quæ sanctissimi Rosarii â Sancto Dominico, deinde ab ipsius sanctissimæ Familiæ Religiosis longè, latèquè propagata est; & illa recentior, quam Gregorius decimus tertius in Collegio Soc. Jesu Romano, sub titulo Virginis Annunciatæ, bullâ, & indulgentiis approbavit: Ex qua veluti fœcundissima radice, innumeræ Sodalitates passim in Societatis Jesu Collegiis prodiêre. Sunt & aliæ quàm plurimæ sub aliis Patrociniis, & nominibus, ac sanctissimis legibus; Sanctæ Crucis, Venerabilis Sacramenti, Nominis JESU, Sancti Rochi, Sancti Sebastiani, & cæteræ: in quas non modò plebei, aut rusticani homines cujusvis sexûs, ætatis, opificii: sed Magistratus, Principes,

pes, Reges, Cæsares, ipsi etiam Patres Purpurati, & infulati Antistites sua nomina inscribunt, cœtus frequentant, strenuè se exercent. Sunt enim eæ velut scholæ, & gymnasia vitæ, & perfectionis Christianæ, in quibus crebræ exhortationes de divinis rebus; confessionis, & communionis Sacramenta crebriùs usurpantur: in frangendis verò cupiditatibus, & in salute etiam aliorum procuranda, operibus misericordiæ, alijsque, plus otij, laboris, studij impenditur. Ex quibus mors tandem securior, lætior, ac ipsa deniq; beata vita consequitur. Atque ij sunt plurimi, & maximi fructus istarum Confraternitatum. Jam vides, mi Neo-Paroche, quò hæc spectent: nimirum; ut si quæ ejusmodi pia Sodalitia sint instituta, cures ut vigeant, floreantque. Si nondum extiterint, ipse zelo promovendæ divinæ gloriæ, & salutis aliorum, studeas instituere: id verò hac ratione demùm conficies.

Imprimis tecum, capto à peritis consilio, meditabere, quid Nominis, aut Patrocinij esse velis, quas confici Sodalitatis leges, tunc privatim cum sanioris mentis, & melioribus Parochianis, postea etiam in communi aliquorum cætu mentem tuam, & consilium aperies,& allatis ab utilitate, & aliorum exemplo rationibus, in tuam sententiam pertrahere conabere; cùm verò pertraxeris,ipsorum nomine, & petitione, formandus erit libellus supplex ad Episcopum,cujus est istiusmodi piè instituta erigere, & stabilire. Ubi ipse consenserit; comparabis ea, quæ ad solemnem publicationem, celebritatemq; pertinent; vexillum Cõgregationis, in quo Patroni effigies, & Sodalitij inscriptio visatur; librum insignem, in cujus Album nomina Sodalium referantur; & alterum: in quo Magistratus Sodalitij, eorumque rationes & statuta inscribantur: leges imprimendæ erunt; ut singulis Sodalibus

libus distribui possint. Rebus ita ad publicam solemnitatem comparatis, indicendus dies, qui ubi illuxerit, signo companæ convocandus populus: majori apparatu processio, Missa, & concio habenda; post rem verò divinam,& à meridie,& deinceps,nomina eorum, qui in Sodalitatem adscribi voluerint, excipienda.

Pro Magistratu hi erunt; Parochus, velut Præses, Præfectus unus; duo Assistentes; & Secretarius: qui delecti esse debebunt ex primariis, & melioribus parochianis: famulus unus adjungatur, qui idem ædituus esse poterit: penes illos erit totius Sodalitatis, & earum rerum, quæ ad eam pertinent, administratio.

Legum præscripta hæc verè continent. Qui inscribi volent, factâ confessione, si nihil obstet, de tota vita; professionem fidei ex formula Concilij Tridentini emittant, deinde recipiant Eucharistiam, & per annum fæ-

piùs, diebus saltem solemnioribus, præsertim anniversario Patrocinij. Matutinis,& vespertinis oratiunculis, & examini conscientiæ, rebusq; aliis divinis diligentiùs, quàm alij, vacent: pro Sodalibus vivis, infirmis, defunctis orent; & si quæ alia pro speciali tituli, & institutionis ratione facienda videbuntur. Deniq; virtutum Christianarum exemplo omnibus, tum domi, tum foris præluceant: nam improbæ vitæ homines neque admitti, neque retineri debent. Indulgentiæ aliquæ pro ijs, qui ingredientur Confraternitatem, aut ex ea ad aliam vitam decedent, aut leges observabunt, impetrandæ erunt ab Episcopis; & aliæ pleniores à Summo Pontifice per Episcopum, vel Nuntium Apostolicum: neq; ea res magno constabit. Compendiosiùs fiet,& cum majoribus gratijs Pontificiis, si alicui Archiconfraternitati Romanæ incorporatio, & ejusdem communicatio Româ petatur;

tur; neque difficile erit impetrare.

Sumptus, qui erunt necessarij pro Missis, processionibus, aut similibus, fieri debebunt ex communi ærario, in quod eleëmosynæ piorum Sodalium viventium, aut morientium asservabuntur. Cavendum autem erit maximè, ne sordidè, & durè exigantur: id enim malè olet, & sapit avaritiam. Rationes reddentur quotannis, cùm magistratus, si opus sit, novus creabitur, circa festum Patrocinij.

CAPUT III.

De cura scabiosarum ovium.

Num: I.

Inquirendum in Advenas.

MOnet Sapiens in Sacris Proverbiis Pastores tum ovium, tum animarum: ut probè cognoscere studeant, quos regendos suscipiunt. *Diligenter*, inquit, *agnosce vultum pecoris tui, tuosq; greges considera*; non perfun-

ctoriè scilicet, sed diligenter, neque ex ex obscuris tantùm notis, aut tenuibus vestigiis. sed ex vultu, qui speculum est animi, atq; ita notat suas oviculas Evangelicus bonus ille Pastor, ut etiam nominatim singulas educeret. Maximè autem cura, & diligentia adhibenda: ut eas cognoscat, quæ scabiosæ,& morbidæ sunt, ne reliquas de grege inficiant. Itaq; imprimis tibi attendendum exteris, qui secum corruptelam,& labem invehunt; mores, inquam depravatos, primò latentem, deinde patentem animarum pestem. Quare, quinam, unde, & quorsum alienigenæ in tuum ovile irrumpant, vigil, sedulusq; explora, præsertim si non obiter hospitaturi adventent; sed sedem, domiciliumq; fixuri. Inquires igitur de statu; solutine sint, an conjugati, quos habeant in familia, cujus artis, cujus religionis, quorum morũ, quas literas habent vitæ probæ testes; præsertim si homines viles appareant, vaga-

vagabundi; aut qui inter gregarios milites aliquamdiu vixerint. Porrò tria sunt potissimùm genera scabiosorum hominum, qui à corruptela, & contagione alios maximè corrumpũt. Neq; advenæ soli; sed etiam non rarò inquilini, & quidem, sub ovina nonnunquam pelle, lupi animarum: quibus noscendis primùm incumbere debes; tum verò studere, vel ut ex lupis oves evadant, vel in sua pelle appareant, fugiantur, & nocere desinant.

Ejusmodi autem sunt homines meretricij, magicis artibus dediti, & omnium pessimi, hæretici; in quos propterea majori curâ, & studio invigilabis.

NUM: II.

De Meretricibus.

HÆ lupæ plerumq; in meritorijs tabernis, & ganeonum gurgustiis latitant, nonnunquam tamen in splendidioribus ædibus; ut hæ non

ad vagas libidines se prostituant: sed ut uni serviant nomine pro ancilla, re pro concubina. Inquire igitur diligenter; an ejusmodi lupæ tuum ovile infestent: si attendas, facilè deprehendes ex corporis habitu, ex impudentia, ex digitis juvenum, qui monstrant, *hæc est*: vestes supra modum opulentæ, & varij, tum coloris, tum artis; frons effrons, oculi gyrovagi, genæ fucatæ, cervix, & pectus intecta, manus inquietæ, incessus aut fracti, aut præcipiati: halitus oris obscænitates eructat: has lupas arce procul à grege: modum scient Episcopus, & Magistratus; censoriæ leges expellent.

Num: III.

Artes superstitiosæ, & Magicæ.

IN hoc pestilens malum naturæ nostræ corruptela, damnanda curiositas, & amor insanus conservandæ aut sanitatis, aut propriarū rerum sponte pro-

pensos, præcipites agit. Sunt verò nec pauci, qui eas artes non modò in pagis, sed etiam in Urbibus, neq; tantùm clam, sed etiam palàm profitentur: plures etiam sunt, qui didicerint, & edoceant. In hac superstitiosorum hominum colluvie sæpè deprehensi custodes ovium: qui ut lupos, aut morbos à pecore, vel hominibus arceant; vanis observationibus, herbis nonnunquam, aut magicis rebus utuntur. Eodem ferè pertinent fabri quidam ferrarij, qui equis curandis superstitiosos ritus, & verba nonnulla sacra usurpant. Attendendum autem maximè aniculis, quæ schedulas, herbas, malas preces, morbis avertendis, aut pellendis, curandis vulneribus, ad partus felicitandos, ad eventus prosperos, venditant; & verò emuntur. Jactantur etiam chartulæ altorum, ut vocant, nominum, Dei vocibus Hebraicis, cruculis impressis, nonnunquam Bullis Summorum Pontificum,

& Indulgentiis ementitis: quibus adde phyltra amatoria, maleficia sagarum, carmina Magorum, sortilegia, divinationes. His pestibus deprehendendis,& extirpandis,ut res summi est momenti; ita acre studium, & gravem operam impendes non tantùm privatim, sed etiam in id incumbes publicis concionibus, datâ, captâvé occasione; in quibus populo ostendes primò gravitatem hujus flagitij; crimen enim est læsæ Divinæ Majestatis in primo gradu, quippe rebellio, & defectio à Deo ad ipsius capitalem inimicum, & juratum humanæ salutis, hostem. Secundò patefacies dæmonis nequitiam, fraudes, atque impostruras: qui cùm sit pater mendacij, sæpè fallit, & illudit; ut experientia docuit in multis; qui cùm spem suam in magicis artibus posùissent, miserrimè reperti sunt periisse cum suis schedis & maleficiis; quod dæmon unicè spectat, & expectat: quòd si aliquando

quàndo speratus effectus sequitur, Deo in pœnam permittente: interim animæ pernicies creatur pro animalium, corporum, aut externorum levi, & brevi commodo, quæ maxima est insania. Rectiùs vir quidam sapiens, cùm ad morbum lethalem pellendum diabolica ei remedia proponerentur, malo, inquiebat, cum Deo mori sine tali medico, quàm sine Deo vivere medico diabolo.

Neq; verò desunt artes medicæ, & naturales, quæ sine culpa adhiberi possint; aut varia Christianæ pietatis remedia, reliquiæ Sanctorum, sacræ Imagines, Aqua benedicta, Agnus cereus, preces ab Ecclesia probatæ: quibus, quando ita visum fuerit Deo, qui solus vitæ, & necis Dominus est, morbi depelli, & incolumitas corporibus, & rebus nostris impetrari possit.

Num: IV.

De Hæreticis.

HÆc omnium teterrima est pestis: nam ipse *eorum sermo*, teste Apostolo, *ut cancer serpit*. Est hic morbus gangræna, pernicioſissimum malum; nam primò partem, quam occupat, corrumpit, mox viciniorem, & hæc sibi propinquam; donec cor, totumque hominem inficiat, & perdat. Ita hæresis unum primò, mox alterum, atque alterum, tandem vitio se proseminante, integram communitatem venenat, atque corrumpit, quanto exitio animarum? *Arrius*, inquit S. Hieronymus, *una scintilla fuit, quia non statim oppressa, totum Orbem ejus flamma depopulata est*; Quare primos Christianos S. Joannes, sollicitus pastor monebat, cane pejùs, & angue, caverent ab hæretico, eumque haberent pro excommunicato; *non recipiatis*, inquiebat, *in domum, neque ei ave dixe-*

dixeritis; S. verò Cyprianus, *declinent*, inquit, *& evitent dilectissimi fratres nostri verba eorum, quorum sermo, ut cancer serpit; nulla cum talibus commercia, nulla convivia, nulla colloquia misceant, sintque ab omnibus tam separati; quàm illi ab Ecclesia profugi.*

Quæres ex me, quid ergo mihi cũ talibus aut spei, aut rei est? Primò argue argumentis, linguâ impugna; si ea arma tractare noveris; sin minùs, obsecra. Juvit nonnunquam benevolentiæ signa cum officiorum delatione ostendisse: est enim suavitas maxima animorum conciliatrix; si hæc non juvant, usurpa pastoris, quâ polles, authoritatem: hoc enim etiam Apostolus monet, *Increpa:* abstinebis tamen à contumeliis, & convitiis in hominem. Et sceleris convince: quòd tot damna Ecclesiæ intulerit, tot regnis vastitates, tot corporibus clades, tot animabus exitia hæresis invexerit. Reliqua Spiritus S. & Christiana pru-

dentia suggeret, si preces, & consilia adhibueris: neque enim una eademq; est ratio conversandi, tractandique cum hæreticis.

Num: V.

De libris obscœnis, superstitiosis, hæreticis.

SI verborum obscœnitas; si traditio artis magicæ; si hæreticorum sermo tantum nocent, quantum vidimus, cùm levi per aërem transitu aures, animosq; tetigerint: quid fiet, si ista litteris efformentur, prælo imprimantur, edantur in lucem, evulgentur; atque ita in oculis, manibus, sinu versentur, per otium sæpè sæpiùs audiantur, legantur, memoriæ mandentur? Præsertim si stylus concinnus sit, & lepidus, si aspersi flosculi eloquentiæ, luceat character, adjiciatur vestis è serico, & aureus, gemmeusq; umbilicus. Vides in ejusmodi libris quantum misceatur, & propinetur venenum: pauca sigillatim perstringo. Lace-

Lacedemonij, Archiloci, parùm pudici Poëtæ libros exportari jusserunt? prisci Romani non modò lascivos Scriptores; sed etiam eos, qui ijs faverent, publicos grassatores appellârunt; Augustus Ovidium, doctorem amoris, ejusque interpretes, quòd juvenum animos corrumperent, in exilium misit. Concilij Tridentini hæc est censura: *Libri, qui res lascivas ex professo tractant, narrant, aut docent, cùm non solùm fidei, sed & eorum, qui ejusmodi lectione facilè corrumpi solent, omnino ratio habenda sit, prohibeantur; & qui eos habuerint, severè ab Episcopis puniantur.* Ubi nunc estis Censores, & Prætores, ubi sanctæ leges? interim per portus, & portas Urbium, in officinas Bibliopolarum, in scrinia, in manus, in sinus invehuntur turpes, & infames libri, imò venduntur in nundinis, & foris; aut à circumforaneis, etiam propemodum alijs invitis, ingeruntur. Jam verò de libris

libris superstitiosis, ac magicis acrius judicium, suppliciumque ferri par esset; quòd graviùs noceant; diabolicas enim artes majori pernicie evulgant. Certè Magus ille celebris, quem S. Augustinus convertit, codices suos incendendos attulit; per quos (ut ipse Augustinus refert) fuerat incendendus: ut illis in ignem missis; ipse in refrigerium transiret. Honorius certè,& Theodosius Imperatores, sanctissimis decretis sanxerunt ejusmodi libros in oculis Episcoporum comburendos: sed nihil in hoc genere antiquiùs, aut sanctiùs, quàm quod refert S Lucas in Actis Apostolorum; multos, qui fuerant curiosa sectati, contulisse libros suos, & combusisse eo numero, ac pretio; ut æstimatio fuerit denariorum quinquaginta millium. Græcus, & Syrus habent, argenti quinque myriadum; id est, ut Budeo placet) quinquies mille aureos nostræ pecuniæ. Nimirum noxa, quam ejusmodi

di libri inferunt, nullo pretio satis compensari potest.

Sequuntur libri hæretici, omnium perniciosissimi: nam fidem ipsam totius Religionis, omniumque virtutum fundamentum, planè evertunt. S. Gregorius Nazianzenns eos aspidum ova appellat, quod serpentum genus est venenatissimum. Ut enim ex ovis aspidum aspides: ita ex Hæreticorum libris Hæreses enascuntur. Ut meritò perpetua Ecclesiæ consvetudo, & nunc etiam lex sit; hæreticorum libros non minori pœnâ, quàm incendio puniendos. Ita Concilium Nicenum Arrij libros igni addixit. Constantinus Imperator id de aliis fieri jussit, propositâ etiam pœnâ capitis; si quis eos occultâsset. Theodosius libros Nestorij ad ignem quoque condemnavit; Valentinianus, & Marcianus sanxerunt: ne Eutichetis libros quis legere, aut habere auderet: sed diligentissimè quæsiti cremarentur.

Deni-

Deniqúe Concilium Tridentinum indicem librorum hæreticorum confecit: ut omnes scirent, qui essent exurendi. Quid, inquies, ista ad me, alioſvé Parochos? viderint fidei Inquisitores, & Episcopi. Verum quidem est, judiciariam potestatem, & pœnam coërcitivam propriè ad Inquisitores, aut Episcopos pertinere: tamen tua, & cæterorum cura esse debet; ut à grege tuo perniciem arceas, si bono modo possis: neqúe verò desunt subinde modi, quibus id liceat. Si probabiliter suspiceris penes aliquem libros ejusmodi vetitos retineri; indaga prudenter modum, quo in manus tuas veniant: tum persuade ijs, ad quos pertinent; ut in hac re Ecclesiæ pareant; eosqúe igne, vel aliter perdant: si nolint: fac, ut tibi permittant: si hoc etiam recusent, utere tuo jure, quo licet arma, aut venenum no reddere ei; qui abuti velit: facias tamen, ut is non putet te servare velle

le in tuos usus; vim cave ne adhibeas, neq; tumultus excites, hæc si times, rem totam defer Episcopo: suffecerit tibi te officio functum fuisse.

CAPUT IV.

De Cura afflictarum ovium, sive miserabilium personarum.

NUM: I.

Obligatio juvandi miseros.

SIcut in grege oves afflictæ majorem, & impensiorem opem à pastore suo exigunt: ut oviculæ illæ erant apud Ezechielem infirmæ, ægrotæ, confractæ, abjectæ: Ita in parochiis personæ miserabiles; cujusmodi sunt pauperes, præsertim si infirmi: Viduæ, Pupilli, Orphani, Incarcerati, alijqúe ab omni auxilio deserti homines, atqúe à potentioribus oppressi, à suis Parochis opem, operamqúe peculiarem deposcunt; singulariqúe jure expectant. Nam etsi Christiana

charitas

charitas hoc officium etiam à cæteris repetat: Meritò tamen Concilium Tridentinum Sess. 23. cap. 1. de ref. id propriè à Parochis requirit, *Cum præcepto*, inquit, *Divino mandatum sit omnibus, quibus animarum cura commissa est, oves suas agnoscere, & pauperum, aliarumq; miserabilium personarum curam paternam gerere; Sacrosancta Synodus eos admonet; & adhortatur: ut divinorum præceptorum memores, gregem suum pascant.*

Inquires igitur diligenter, (hoc enim primum est) quænam sint inter tuos personæ miserabiles; id est, quæ commiserationem meritò commoveant; dignæq; sint, quarum miseriâ subleves operibus misericordiæ, quæ Christus ipse in Evangelio suis commendat: & sibi ipsi in miseriis exhiberi profitetur. De quibus Lactantius in Epitome Divinarum Institutionum, hæc enumerat, *si quis*, ait, *victu indiget, impertiamur; si quis nudus occurrit, vestiamus:*

si amus: si quis à potentiori injuriam sustinet, eruamus: pateat domicilium nostrum vel Peregrinis, vel indigentibus tecto: Pupillis defensio, Viduis tutela nostra non desit: redimere ab hoste captivos, magnum misericordiæ opus est: item ægros visitare, fovere inopes, aut pauperes, si obierint, non patiamur insepultos jacere. Hæc etsi cæteris communia esse debent: singulariter tamen ad te propiùs spectant, qui hoc munus tibi fecisti proprium, cùm suscepisti personam Pastoris.

Num. II.

Cura Pauperum.

Quia hoc hominum genus præ cæteris habetur vile, abjectum, & à quibus nihil speretur, vel parum; ut opibus, ita aliorum auxiliis destituuntur. Quò fit, ut facilè omnium injuriis pateant, nulloque negotio, præsertim à potentioribus, opprimantur; tum verò maximè, si in jus trahantur:

hantur: nam etsi æquitate causæ superent, quia tamen nemo est, qui patrocinium, aut defensionem suscipere velit, judiciorum, judicumq; iniquitate proteruntur; nisi Deus ipse (quod facere solet) patronus assistat, ipsosque judices in judicium vocet, idem pauperis Defensor, & Vindex. Quare pauperum oppressores illos monet Sapiens: *non facies violentiam pauperi, neq; conteras egenos in porta* (hic erat Judæis locus judiciorum) *quia*, inquit, *Judicabit Dominus causam ipsius, & configet eos, qui confixerunt animam ejus.* Gravis sententia! pauper, quia pauper, tueri se contra vim potentiorum non potest; ergo honoris, corporis, tenuissimarum, si quæ reliquæ sint, fortunarum causâ, per vim ad tribunalia trahitur; & (quod destituto ab omnibus facillimum est) prosternitur. At ecce cùm homines desunt, adest DEUS; non Patronus modò Pauperum; sed iniquorum Judicium Ju-

dex, eosq; de iniquitate convictos, qui Christum in pauperibus crucifigebant, pœnâ talionis configit, & ad crucem, vel certè ad graves, nonnunquâ ad sempiternos cruciat9 justissimâ pœnâ confixos addicit. Non sum ego, inquies, aut Advocatus causarum, aut Judex, qui pauperum causas suscipiâ, aut tuear; multò minùs, qui pro ijs sententiam proferre possim: imò verò fac, ut sis: & certè potes. Hoc Deus, cujus in hoc negotio vices geris, hoc à te jus muneris pastoralis deposcit. Primùm quidni pro suggestu declamitas, in pauperum oppressores, in Judices corruptos, quidni Advocatos urges: ut Ivones sint, miserorum causas gratis suscipiant, & contra vim potentiorum tueantur? in hanc sanè concionem multa tibi suggerent sacræ literæ, & sancti Patres. Quidni præterea, si quando noveris pauperē quempiam iniquo judicio vexari, aut periclitari ipsius innocentiam, ipse boni

boni viri fidem, & patrocinium imploras, ipsum Judicem adis, æquitatemq; commendas. Porrò alia quædam est pauperum miseria, Judiciorũ iniquitate frequentior, & cõunior; quam faciliùs sublevare possis, inopia scilicet ipsa, & paupertas. Atqui hæc tibi cura eò magis incumbit; quò magis hoc tibi competit nomen; *pater pauperum*. Et habes in hoc genere præclara Pastorum exempla, quæ imiteris; Gregorios Magnos, Joannes Eleëmosynarios, Basilios, Thaumaturgos, Paulinos Nolanos, Carolos Borromæos. Habes præterea ad imitandũ acres stimulos ex virtutis hujus commendatione, ex sacris Literis, ex sanctis Patribus, & rationum momentis. Profectò sublevare miseriam inopum tam homini innatum, quàm hominẽ esse: hæc enim propriè est humanitas; imò supra humanum quidpiam, & planè Divinum. *Nihil tam divinum homine habet*, inquit Gregorius Nazian. *quam*

quàm de alijs benè mereri: fac calamitosis sis Deus, Divinam misericordiam imitando. Lex Divina est, præcipio tibi: ut aperias manum fratri tuo, & pauperi: frange esurienti panem tuum, egenos, vagosq; induc in domum tuam, cùm videris nudum, operi eum: uno verbo date Eleëmosynam. nihil certiùs isto oraculo *date, dabitur. hæc ars omnium artium quæstuosissima est*, inquit Chrysostomus, *quâ datis parvis adipiscamur magna: dare parùm argenti, & die illâ horribili audire verba nulli regno conferenda, Esurivi, & dedisti mihi, quod comederem.* Sat ista, inquis, scio, & alijs concionari ipse soleo: sed tu modum mihi suggeras, quo pauper ipse pauperum miserias sublevare possim: placet. primò, opinor, non ita omnium rerum eges: ut duo saltem minuta tibi non supersint, quæ conferas in gazophylacium: deinde etiam, opinor, nosti præceptum Tobiæ senioris ad filium: *Quomodo potes: ita esto misericors; si multum tibi fuerit,*

rit, abundanter tribue; si exiguum, etiam exiguum impertiri stude. fortè habes duas tunicas, fortè mensam superfluam, & supererit aliquid, si luxum vestium, luculentam supellectilem, sumptuosiora convivia nonnihil castigaveris; si contentus sis habere quo vivas, & vestiare: nam, quæ S. Hieronymi sententia est, *si plus habes, quàm tibi ad victum, vestitumq; necessarium est, illud eroga, & in illo debitorem te esse noveris.* Sanctus Ambrosius etiam calices, & sacra vasa comminuenda censebat, si ea esset pauperum necessitas. Quòd si me tandem tam egenus sis: ut conferre ipse nihil, aut parùm possis: Ditioribus publicè, & privatim pauperes impensè commenda; & cum Magistratu age; ut, quod Apostoli faciebant, colligatur per domos, quod in egenos conferatur: si quæ verò fundationes sint in pauperum usus factæ: cura ut in eos impendantur, non avertantur aliò, aut malè impendantur.

Neq

Neq deerunt alij modi, si ingeniosa charitas excogitet. Scio alicubi consvetum fuisse: ut cùm convivia genialia agitabantur, ex ferculis appositis, in lances reponerentur particulæ ex melioribus cibis, quæ deinde transmittebantur ad pauperum, præsertim infirmorum, domos: alibi fuisse quosdam constitutos: qui in familias pauperum inquirerent, quorum si paupertas minùs nota erat; ut quos mendicare merito puderet: clàm ijs de necessariis provideretur: Hìc vix me contineo, quin invehar in Parochos divites, qui cumulandis opibus vacant: ut dum vivunt, consanguineos, & familiares ditent, aut cùm obiverint, testamento ijs, etsi pauperes non sint; & quidem ex bonis ipsis Ecclesiasticis plurimùm relinquant: quod facinus vehementer exagitant SS. Patres, qui facultates Ecclesiarum pro patrimonio pauperum, & res pauperum non pauperibus dare, pro crimine

mine sacrilegij habent. Non ita optimi Pastores olim testamenta, aut hæredes scribebant. S. Joannes Alexandrinus hoc testamentum sibi condidit: *Ago tibi gratias Domine Deus meus, quòd me dignum censueris, qui tua tibi offerrem, & quòd ex mundi bonis nihil aliud sit mihi reliquum, nisi tertia pars nummi, quem ipsum jubeo etiam dari pauperibus, qui sunt fratres mei in Christo.* At verò S. Augustinus ne testatus quidem est: nisi hoc habere velis pro testamento. *Augustinus testamentum nullum facit; quia unde faceret, pauper Christi non habuit.*

Num: III.

Orphani, Pupilli, Viduæ.

Quod inopia, & egestas in paupe-ribus facit, ut eorum causæ deserantur, aut prodantur: facit in Orphanis, Pupillis, & Viduis vel ætatis, vel sexus imbecillitas; hinc enim facilè illis etiam evenit: ut calumniis, & in-

& injuriis potentiorum hominum impetantur: neque tamen contrà se tueri possint; ideòq; harum quoq; miserabilium personarum Deus peculiarem, utpote ipsi relictarum, curam suscepit: idq; nos Sacræ literæ docent: *ne attingas* (inquit Sapiens) *parvulorum terminos & agrum pupillorum non introeas; propinquus enim illorum fortis est, & ipse judicabit contra te causam illorum.* ubi non tantùm lapidem terminalem prohibet loco moveri: sed ne quidem digito attingi: agrum verò, qui ad Orphanos, aut Pupillos pertinet, non modò non possideri vetat: sed ne quidem introiri, aut pede adiri sinit: alioquin quantumvis ipsi imbecilles, & abjecti sint, propinquum habituros, Curatorem, tutoremq; fortissimum, neq; alium, profectò quàm Deum, qui ipsemet eorum res, & causam suscipiat, & pro ijs contra iniquos invasores litiget; imò tanquam judex supremus eos judicet, & vindicet: quod

idem de viduis pronunciat idem Sapiens: *Dominus firmos faciet terminos viduæ*; ne quis scilicet eos movere audeat, aut valeat. quæ sententia S. Ambrosium movit: ut diceret: *Fides exhibenda est omnibus: sed major causa viduarum apud Deum.* Igitur jure meritissimo in omni benè instituta repub. orphanorum, pupillorumq; tum tutelæ, tùm clientelæ, & viduarum defensio Magistratibus, quasi Protectoribus DEI Vicarijs committuntur.

Romani certè è convivijs nuptialibus, & triumphalibus in viduas, & orphanos sportulas dividebant; & apud nonnullas alias gentes, Viri principes signo dato viduas, & pupillos convocabant: ut ijs mensæ reliquiæ dividerentur. At ego, inquit, nec Tutor sum, neq; Curator: esse tamen potes; fac, ut sis: saltem pro concione pupillorum, orphanorum, viduarum apud populum causas age: & alijs commenda: contra eorum oppres-

oppressores declama, si quem nôris è tuis in eo vitio notari. Ivonem age: satis eris disertus, & peritus legum, ut æquitatem judicij commendes; & ut desistant: Divinam justitiam intenta.

NUM: VI.

Xenodochium, Nosocomium, Carcer.

HÆc quoque non tantùm ex communi causâ Christianæ charitatis, ac misericordiæ: sed ex pastorali officio ad te, tuamq; curam pertinent: ut peregrinis, præsertim pauperibus, aut in eo loco ignotis, cùm hospitio, & victu carent: de tecto, & paupere saltem alimento provisum sit: præterea ut infirmi, quibus neque loculus, neque foculus, neque lectulus, neque vitæ necessaria suppetunt, Christianâ pietate subleventur; deniq; ut in carceribus, & vinculis detenti solatio, & cùm opus est, tuâ, aliorumque ope juventur; atque imprimis; uti peregrinos benignè exci-

pere, & pro ipsorum conditione bene habere, humanitatis virtus est: ita inhospitalitas, ferinum est vitium: gentiles ipsi Divam hospitalitatem pro Numine habebant, vetabantque eam ob rem hospites læti; ne hospitalis Jupiter, divinâ ope per preces imploratâ fulminaret, hospitalitatis violatæ ultor. *Disce tu Christiane*, inquit S. Augustinus, *exhibere hospitalitatem: ne fortè cui domum clauseris, cui humanitatem negaveris ipse sit Deus.* Audi præterea quid S. Ambrosius *tanta* (ait) *apud Deum hospitalitatis est gratia: ut ne potus quidem aquæ frigidæ præmiis remunerariis immunis sit. vides, quia Abraham Deum recipit hospitio, dum hospites quærit: vides, quia Loth Angelos recipit: unde scis an tu, cùm recipis hominem, suscipias Christum, licet in hospite Christus sit, quia Christus in paupere est; hospes eram, inquit.* Sed tu non communia Christianis: sed Pastoribus animarum propria desideras: Concil. Tri-

Trident. monet Beneficiarios, inter quos sunt Parochi: ut pro ratione proventuum hospitalitatem exerceant: Apostoli sententia est, oportet Episcopum Hospitalem esse: non sum (inquies) Episcopus; ac ne quidem fieri desidero: sed tamen Pastorem te esse memineris: Bonus Pastor oviculam etiam alieni ovilis colligeret, & quando esset opus, suis septis, & stabulo receptam reficeret. Sed proferam nunc, te quod attingit proprijssimè. Burchardus Episcopus Volmatiensis in ijs, quæ edidit decretis, vult Episcopos in solemni visitatione Parochiarum; in qua de gravibus criminibus inquiritur: ut ex officio, quasi de crimine interrogent; num aliqui sint in Parochia, qui ad se venientibus peregrinis hospitium negant; quâ ille te pœnâ mulctaret, si ipse, qui pascere debes, inhospitalitatis, quasi enormis criminis, reus accusareris? Quare ne officio desis pro concione popu-

lum excita: ut peregrinos, præsertim inopes tecto,& vulgari saltem cibo excipiant; & ut exemplo præeas: tu ipse, pro tuo modulo, & prout res exigit, excipe, præsertim advenas Sacerdotes, & homines Religiosos: Eos enim aliunde quæritare hospitium: aut ijs à te hospitalitatis gratiam negari, turpe est. Præterea si quæ hospitalia à majoribus fundata sint: attende ne proventus ad alios usus avertantur: Si nulla sint instituta, da operam ut aliqua erigantur: qua de re cum Domino loci, Senatu, & Episcopo consilium capias. Sed multò etiam majori curâ Nosocomiorum pro infirmis pauperibus habenda ratio: quòd non modò careant opibus, quibus necessaria conquirant; sed morbo premantur ne se ipsos juvare possint, & in mortis periculum conjiciantur, si sint neglecti.

Quare eos sæpiùs visitabis, curabisq; tum alijs rebus, tum maximè ne Sacramentis Ecclesiæ careant: quod ne accidat, consultissimum foret neminem eò admittere; quin priùs ritè confessus sit, & quamprimùm licuerit Sacram Eucharistiam sumpserit.

Leges in bene constitutis tum Xenodochijs, tum Nosocomijs ea continere debent, quæ tum ad domesticam disciplinam, & eorum, qui eam administrant, officium pertinent; tum quæ peregrinis vel infirmis, quamdiu ibi versantur, facienda incumbunt; ut sunt quædam Christianæ pietatis officia, & obsequia erga benefactores: Mane, & Vesperi statæ preces, tum in communi, tum privatim: rebus divinis interesse, certis diebus confiteri, & Sacram Eucharistiã sumere: & si quæ alia accommodata loco videbuntur.

Restat carcer, in quo libertate (magno hominis bono) amissâ, clausi, vinctiq; detinentur: quæ miseria, ut magna est: ita Pastoris etiam singularem misericoridam, opemque implorat.

Muneris igitur hoc etiam tui erit, captivos invisere, solari, quâ poteris ope juvare, præsertim si consilij, & rerum egentes sint, atque ab alijs deserti, tum verò maximè, si iniquè ab alijs opprimantur.

Quòd si crimen capitale inferatur, & reus extremi supplicij accersatur, cave tu, ne vel facinus exageres, vel denuncies decretam mortem: eo nuncio hominem percelles, & à te alienabis: quòd si gravitatem sui flagitij, & impendens capiti malum ipsemet agnoscat, & deploret, monebis; ut imprimis numen sibi propitiet, sæpiùs actum Amoris Dei, & veræ Contritionis eliciat, ex formula, quam scripto trades; Dei Matrem, Tutelarem Angelum, Patronos cœlites precibus, & votis devinciat; offeres, si quid adversi contigerit ipsi, uxori, liberis, quidquid opus, & operæ potes. Interim forti, generosoque animo à Divinæ providentiæ manu sententiam expe-

exspectet, atq; ad omnem eventum se comparet. Confessionem tamen peccatorum excipere necdum fortè expediet, ne metu frangendi sigilli, vel aliquid jam celet, vel posteà fidem fractam incuset, nisi fortè ipse Confessarium urgeret vehementer ad Confessionem Sacramentalem præmittendã: invisendus interim carcer sæpiùs, quò citiùs creditur finiendus Judicialis processus. Statim verò atque supplicium illi denunciatum erit, jam toto conatu laborandum: ut cùm de corpore actum sit, animæ consulatur: plerumque initio difficilè ita reum componere, ne Judicem ipse injustitiæ arguat, aut, ut mortem æquo animo acceptet; varia paulatim suggerenda cum multo sale prudentiæ: ut sensim ad æquitatem, & necessitatem sebeundam inflectatur: temporis parum supereſſe, jam tandem studendũ æternitati; non fore mortem adeò ipsi, vel suis, quos relinquit, infamem,

si eam pœnitudo, & animi moderatio honestet, atq; apud alios commendet: tum Confessio, & Sacra Communio tempestivè urgenda, curandumque, ut nunquam desint, qui pijs monitis, brevibus oratiunculis jam labentem erigant, spe præsertim cœlestis patriæ, & beatitudinis; quanquâ si durior est animus, proponendi etiam erunt inferorum cruciatus æterni. Attendendum autem, ne dum ducitur, vel vino, vel alia causa in scurriles jocos, & facetias ad supplicium, quasi histrio ad theatrum eat; quæ res spectatores graviter offendit. Cavendum præterea, ne concionabundus ad Magistratum, aut populum aliqua ineptè effutiat.

Multùm juverit inter ducendum passionem Christi per partes, veluti per septem Stationes, menti objicere. Primò. Quæ in Horto. Tum quæ ad Annam. Tum quæ in Domo Caiphæ. Quid in Prætorio Pilati. Quid apud Hero-

Herodem: quid ad crudelem Columnam: Deniq; quid post iter cruentum cum Cruce in Calvaria actum sit à carnificibus. Quid verò à Christo pro nobis toleratum, & quantâ humilitate, patientiâ, constantiâ. Quid postremò ipse inter irrisiones, & probra moriens dixerit. *Pater ignosce illis. Hodie mecum eris in Paradiso. Ecce Mater tua. Sitio. Deus, Deus meus. Consummatum est:* Et in extremo spiritu. *In manus tuas Domine commendo spiritum meum.* Hæc suaviter, & fortiter afficiunt; tunc etiam magis, si è collo Marianum Rosarium. si in manu Crucifixi effigies, & Numisma benedictũ. Cùm advertes jam jam imminere extremum supplicium; petes, ut ad aurem verbo, vel alio signo innuat, an conscientiam aliquid excruciet; & licet nihil angat; ut saltem significet, an cupiat postremò absolvi in genere à suis peccatis, quod fieri potest, vix cæteris advertentibus. De qua re antea

tea præmonendus fuerit, ut majori cum securitate vitam finiat: deniq́ue sacratissima nomina (saltem corde) proferat ad lucrandas sacro numismate indulgentias. Quam primùm exspirârit, brevi exhortatiuncula ad populum animam precibus, & sacrificijs commendabis. Si judex permiserit corpus sacræ sepulturæ, curabis terræ tradi Christiano more. Quam in rem conferunt opem institutæ quibusdam in locis mortuorum Confraternitates: quas in Parochia instituisse laudabile est, pro ijs generatim, qui inopes moriuntur: ut suus etiam illis sepulturæ honos sit.

Plus negotij, & molestiæ suscipiendum erit; si ij, qui morte afficiendi, necdum Christiani, vel certè Hæretici vixerint hactenus. Tempestivè, & seriò agendum, etiam spatio, si opus fuerit, à Judicibus impetrato. Varij ad conferendam operam submittendi: tentanda omnia. Quod si neque sic

sic quidem ad veram religionem, & bonam mortem induci possint, persistendum tamen usq́; ad mortem: Docuit experientia aliquos in extremo ipso spiritu Baptismum, aut pœnitentiæ Sacramentum expetivisse: & licet non petant: laus tamen, & commendatio non vulgaris erit, etiam hic præstitum officium boni Pastoris, desideratum non fuisse.

CAPUT V.

Conversatio cum Parochianis.

Num: I.

Quædam de Conversatione generatim.

HOc caput, caput est totius ferè vitæ Pastoralis: ex conversatione enim spiritus quasi vitales in partes omnes officii dimanant, siquidem vita exemplaris, quam primâ parte proposuimus, & utilis Sacramentorum administratio, quam secundâ parte

parte prosecuti sumus; Deniq; Concionum, Catecheseos, reliquarumque functionum Parochialium recta institutio, quam hac parte tractamus, in conversando ferè consistunt; adeò conversatio latè patet, & in bonam, aut malam partem summam habet vim. Quare plurimùm refert; ut bene conversandi rationem percalleas, cùmq; illa non nisi longo usu comparetur, ex alijs addiscas, si ipse necdum usum compararis. Ideò ero hìc paulò accuratiòr, ut in re tanti momenti optimè tibi, alijsq; consulam. Rectè enim S. Hieronymus: *In te oculi omnium diriguntur; domus tua, & conversatio, quasi in speculo constituta, Magistra est publica disciplinæ:* atque duo imprimis generaliora sunt, & veluti principia totius conversationis: primum est illud, quod jam in prima parte proposui, exemplum bonæ vitæ: hujus enim in Parocho ratio habenda est maxima; si fructuosè versari inter suos velit.

velit. Alterum est hujus loci: Conciliatio benevolentiæ erga Parochianos. Ita enim ferè quisque res æstimat; ut est affectus. Itaque si populum habes addictum, trahes, quò voles, sequetur enim sponte: conciliantur autem animi potissimùm beneficijs: nam redamant homines eos; quos sibi bene velle viderint. Id autem exhibitione beneficiorum, & officiorum cognoscunt. Pridem dictum à S. Gregorio: *Probatio charitatis, exhibitio operis.* Quòd si benefacere non possis, necessum erit, ut in te saltem videant propensam ad benefaciendum voluntatem: id ut nos doceret Christus, sibi omnes, etiam adversarios, benefaciendo, & sanando demereri semper studuit: neque opus est, diutiùs hìc immorer; res ipsa, quantum valeat, loquitur. Verùm particularia quædam sunt partim sectanda, partim fugienda in conversatione cum Parochianis, quæ pluscu-lum otij, & eruditionis requirunt.

NUM:

NUM: II.

Conversabere cum omnibus quidem, sed diverso modo.

NEgligendus tibi è tuis nemo, multò minùs quispiam contemnendus: omnibus aliquid debes; nobilibus, & plebeis: eruditis, & rudibus: divitibus, & egenis: sanis, & infirmis: pueris, & adultis: senibus, omni ætati, utrique sexui; neque probis tantùm, etiam improbis. Habes præclara exempla: Deus respuit neminem. Christus in omnium salutem incubuit. Paulus fiebat omnia omnibus; etiam ad scenefactoriæ artis pellionem divertebat: neque Petrus magnus ille Pastor hospitari apud Simonem Coriarium dedignabatur. Sed neque tamen cum omnibus semper, neque cum singulis eodem modo tractandum: quando autem, aut quomodo, à prudentia rerum agendarum magistra exquirendum. Cum Nobilibus

bus nolim te esse rusticum, nolim aulicum: ita age; ut adolescentiam tuam nemo contemnat; ita vive; ut dignitati tuæ labem non inferas, neque tamen ita studiosè tuæ authoritatis sis retinens: ut Domino loci, virisque primariis nihil unquam concedas; memor sis dicti Apostoli: *Honorem, cui Honorem.* Bono tuo, & Ecclesiæ plurimùm sanè refert: ut illos, qui in eo loco dominantur, tibi habeas adiunctos. Itaque cavebis, ne temerè impetas, aut lacessas; rixas, aut lites excites. Quòd si contra authoritatem, vel immunitatem Ecclesiasticam aliquid attentent, aut moliantur; rationem allatis causis experire; si nihil proficis, præmissâ protestatione; quòd non ducaris, nisi studio divini honoris; rem controversam deferas ad Episcopi tribunal; neq; interim re ullâ, ac nec verbo quidem, læde; imò conare officiis demereri. Jam verò plebejos, rudes, egenos, aliosve miserioris

ris fortunæ, aut vitæ etiam improbioris, sic tracta: prout cujusque ratio, & utilitas postulabit. Nullus tibi debet videri vilis, qui divini sangvinis pretio constitit. Pastor sis totius gregis; etiam agnelli, etiam oviculæ infirmæ, scabiosæ, errantes quoque ad te pertinent. Pastor ille Evangelicus, relictis nonaginta novem, perditam unam requirebat: & medici nusquam magis conversantur, quàm cum ægris. Christus idem supremus Pastor, & Medicus, venerat pro ovibus, quæ perierant, & cum peccatoribus non conversabatur modò, sed familiariter convivebat; à quibus ipsi quidem, qui nulli periculo suberat, minùs erat cavendum: at hic tibi major adhibenda cautela, ne dum ovem errantem requiris, lupus te voret, aut lupus evadas. Periti medici, ubi regnant morbi contagiosi, antidotis, & præcautionibus studeant: ne luem ab alijs contrahant; quo in genere nihil magis cavendum, quàm à fœminis: quà de re posteà.

NUM: III.

Mansuetudinem præcipuè in Conversando sectare.

HÆc virtus, quam maximè à natura nostra insitam habemus, propriè humanitas appellatur: eam, qui exhibet, homo dicitur; qui non habet, ferus. Nulli autem magis necessaria illa est, quàm ijs, qui regunt; quomodo enim reget alios, qui se prius regere non didicerit? Est autem mansvetudinis hoc munus: animi ferociam cohibere, verborum acrimoniam detergere, corporis motus effrænes componere: quod ubi effecerit, totiq; homini imperârit, jam regina est cordium illorum, quibuscum conversaris, & suada animorum: quidvis ab alijs, aut impetrabit, aut imperabit. Eam virtutem David Rex spiritum principalem appellat, quòd maximè

ximè deceat Principem: Sic inter apes Regulus aculeo caret, vulnerat neminem; purum, putum mel propinat. Ita Moyses cervicosum, & difficilem populum facilè inflectebat bonitate, quâ sanctus erat, & quâ verbis monstra ipsa placabat. Intelligis, quo studio mansuetudinem sectari debeas, quantumvis nonnunquam conversandum tibi sit cum nonnullis agrestibus, & feris, qui te lacessant, & bilem, stomachumque concitent; quibus etsi quandoq; correctiones, & reprehensiones adhibendæ sint: tamen tunc etiam moderatio animi, verborum, gestuum retinenda: ut non excandescas, aut prorumpas in verba injuriosa, aut nimiùm acerba, aut quæ hominem magis, quàm vitium impetant. Video te commoveri. Ergonè, inquis, me ovem ex Pastore facis, & oves lupos, ut me devorent? ista Monachum fortè deceant. At pastoris nomen, dignitatem, authoritatem tollunt,

lunt. Quid enim? si Parochum vident, præsertim ætate minùs venerabilem, animo placido, ore svavi, mellitis moribus, &, ut vocas, mansvetum, quodque necessarium erit, humilem, patientem: curatorem suum non curant, imò floccipendunt. Neque verò irasci semper peccatum est. Christus, si non iratus est, certè iram præsetulit. Petrum Sathanam vocavit. Scribis, & Pharisæis sæpè *Væ* intentavit: vendentes, & ementes in templo etiam verberibus incussis ejecit, nummulariorum mensas, & æs evertit. Quid plura? Ohe! mi bone vir, ne mihi irascere, nondum dixeram omnia, quæ volebam: non sum ita rudis, ut nesciam mansuetudinem, sicut cæteras virtutes, modum, mediumque tenere; ex quo, si ad extrema hinc inde abeatur, in vitium degeneret. Mansvetum te esse volui, non mollem; sed neque ferum; Medicos, & Opiliones imitabere: Medici non semper, neq;

in omni morbo ferro, & igne utuntur, si utantur, lenimenta admovent; ut molestiam molliant: potiones amaras, quando vis morbi patitur, melle, & saccharo illinunt. Medicus Evangelicus, ut vulneratum seminecem curaret, vini acrimoniam, & olei lenitudinem adhibuit. Similiter opiliones, dum lanam tondent, cutem non lacecerant; si curant scabiem, ungues non impingunt; aberrantem oviculam fistulâ revocant, aut glebâ leviter injectâ; cùm verò amissam recuperârint; non exdorsant, aut exossant: exosculantur, sinu excipiunt, ac tandem in humeris reportant. Hoc modo Pictores bonum Pastorem effingunt, eamque effigiem antiqui sacrorum calices insculptam exhibent: & Archiepiscopale pallium, ex lanâ ovinâ humeris gestatum repræsentat. Quæ in Christo objicis severitatis exempla, quam pauca, quàm rara, quàm mixta svavitate erant? Toto triennio, quo cum

cum hominibus tam diversorum humorum, & morum conversatus est, vix ter, quatervè iracundiam præ se tulit: semel Petrum Sathanam; id est sibi adversum (hoc enim Sathan significat) tunc appellavit, cùm à se crucem amoliretur; quàm leniter, & quàm leviter in causâ, licet gravissimâ? Scribæ, & Pharisæi jurati, & publici hostes Christum insectabantur, lenitate capi nolebant, carpi debuerunt. Carpsit Christus, neq; tam illos, quàm publica illorum vitia; neque frequenter, neque nimis durè; cum vendentibus verò, & ementibus in templo quàm mansuetè actum? Intolerabile erat facinus: Domus Dei fiebat non modò forum; sed etiam spelunca latronum; Zelo ardens divini honoris Christus ejecit, arripit non flagrum, neq; flagellum omninò, sed quasi flagellum, neque ex funibus, sed ex funiculis, & quod sciam, vulneravit neminem; imò neque percussit non mo-

dò verbere, sed vix verbo: nam hæc nihil habent acerbitatis; *auferte ista hinc; hæc domus est orationis.* quòd si mensas dejecit, non effregit; effudit æs, non rapuit. Nunc confer ista cum totius vitæ Christi decursu, reperies expressum, quod Isaias vaticinans prædixerat; *non clamabit, non contendet, non audietur vox ejus foris: calamum contritum non conteret, & linum fumigans non extinguet: cum veritate educet judicium: neq; erit tristis, neq; turbulentus.* Discipulos rudes, & subinde molestos, quàm benignè, quàm patienter tulit? cum peccatoribus maximis convivabatur; tantùm abest, ut durè eos tractaret. Lege conciones, quas habuit, rostro, ungue, aculeis carent; ut meritò se mansvetudinis Magistrum profiteatur: *Discite à me, quia mitis sum.* Sed nunquam id docuit magis, quàm sub finem vitæ: ubi maximè irasci, si aliquando oportuit, jam oportuerat: retexe historiam Christi patien-

patientis: *si me quæritis*, inquit, *finite hos abire: si benè locutus sum, quid me cædis? Filius Dei sum; à modò videbitis:* Apud Pilatum verò falsò accusatus, flagris concisus, & priùs ab Herode illusus, quid dixit? tacuit. In cruce locutus est inter horrendos cruciatus, & opprobria, & irrisiones verba septem: nullum felle, quod propinabatur, illitum: deniq; inclinato capite loqui, & vivere desijt; neque tamen tot, & tantis mansvetudinis exemplis dignitatem suam, authoritatemvé imminuit; imò auxit plurimùm: error ille est, non virtutibus, mansvetudine, humilitate, patientiâ; sed vitijs, feritate, fastu, impatientiâ, existimationem, & potestatem Parocho conciliari, aut conservari. Nolim tamen putes tibi à me interdictum; ut bono nomini consulas; ut, si quis te infamet, ne te jure tuo optimo tuearis: personæ enim publicæ famam negligere non licet; si id bono publico ob-

sit: sed tamen hæc ipsa justa causa, & defensio, intra leges Christianæ mansvetudinis, velut intra sacram lineam, concludi debet, ne exorbitet longiùs.

Num: VI.

Fuge Commessationes, & lusus vetitos.

PAstorem cum ovibus versari in popinis, compotare, ludere, non modò contemptum parit; ut quævis nimia familiaritas: sed ipsi, & gregi (immanè quantùm) nocet; quis nescit, quæ, & quot flagitia istic reperiantur? ubi crapulæ regnant, ebrietates, detractiones, juramenta, perjuria, blasphemiæ, obscænitates non modò verborum; sed etiam rerum; jurgia, pugnæ, cædes; tum scilicet, cùm ex mora novæ, & novæ illecebræ gulam irritant, & ingluviem; & mens, ac lingua largo potu non jam madet: sed mergitur. Quamobrem monet Sapiens; eum, qui sapere velit: *Noli esse in convivijs potatorum, nec in commessationibus.* quod monitum etsi ad omnes spectet, longè maximè ad Parochos: ob gravius scandalum, cùm passim occlamatur: *Ecce pastor, quasi unus ex nobis potator, aleator; dicit, non facit*: ut omittam, quæ alibi prosecutus sum. Et quàm turpe est, diu quæri Parochum, nec reperiri, nisi tandem in taberna; inde extrahi ad res sacras; cùm jam mens titubat, memoria fallit, lingua hæret, manus, & pedes officium negant? Ob has, opinor, causas, magnus ille Mediolanensium Pastor Ambrosius, licet invitatus, fugiebat convivia; & alter illi par Hipponensis Antistes Augustinus, inter cætera, mandabat suis, ne convivijs interessent. Sanctus Hieronymus idem vetat, rationemq; adfert: *quia facilè contemnitur Clericus, qui sæpè vocatus ad prandium ire non recusat.* Benè est, inquis, sæpè aut non vocabor, aut recusabo: subinde ire expedit: ut si convivæ sint honesti; aut spes sit præsentiâ Parochi coërcendos

dos convivas, ne in illa conviviorum, quæ reprehendis, vitia diffluant. Præterea quidsi invitant Domini? quidsi Magistratus, aut Viri primarij, quibus si des repulsam, contumeliam, aut probrum ingerere videaris? & hic minus erit periculi. ita tu quidem: ego hoc nescio: errat enim, qui putat ea jam esse tempora, quæ Tobiæ; quando cum timore Domini lætabantur: aut Judithæ, *cùm erat populus comedens secundùm faciem Sanctorum:* in Aaronis potiùs sæculum recidimus, cùm *cæpit populus manducare, & bibere:* quid inde verò? *& surrexit ludere*, id est, vitulum pro Deo colere. Cùm grex insanit, facilius fit, Pastorem primò colludere cyathis, insanas vociferationes miscere; quàm surdis concionari, aut insanis sana consilia dare. Insurgit hic Augustinus, *quia aliqui*, inquit, *etiam Clerici, qui hæc deberent prohibere, ipsi cogunt bibere aliquos, plusquam expedit, à modo incipiant, & se ipsos corrigere,*

rigere, & alios castigare: ut, cùm ante tribunal venerint, nec, de sua, nec de aliorum ebrietate incurrant supplicium. Quod ad invitationem Magnatum, & Optimatum attinet, nescio an ea etiam magis sit fugienda: & sit non rarò, ut excusatio sit facilis; vocant enim subinde; at venire nollent. Ita sentiebat Hieronymus; *Convivia, vitanda sunt sæcularium; maximè eorum, qui honoribus tument; consolatores non potiùs in mœroribus suis, quàm convivas in prosperis noverint;* tùm subdit: *facilè contemnitur Clericus, qui sæpè vocatus, non recusat.* Deinde adjungit: *nescio enim, quomodo etiam ipse, qui deprecatur, ut tribuat, cùm acceperis, viliorem te judicat; & mirum in modum, si eum rogantem contempseris, plus te postea veneratur.* Quodsi tamen subinde citra periculum, & scandalum; ut adsis, graves causæ, componendarum litium, promovendæ religionis, invitant; Sanctum Gregorium Nazianzenum imitabere; qui cum ve-

neratio nis gratiâ à Theodosio pio Imperatore ad mensam invitaretur, penè invitus, non tam ibat, quàm trahebatur. Hinc hæc ipsius, cum eâ importunitate liber esset, exultantis animi congratulatio: *Non jam Imperatori, ut priùs, contubernalis erit Gregorius, atq; inter medios Epulones non erit tristis, tacitusq; accumbens, ægrè anhelitum ducens, & edens servilem in modum.* Quòd si necessitas te ad convivium etiam quantumvis Magnatum, compulerit; veniaturq; ad insanos sanitatum calices, & provocationes ad grandes, æqualesque hausțus, cave ne respondeas: memor istius Prophetæ: *Væ, qui potum dat Amico, mittens fel suum, & inebrians.* Genus crudelitatis est, sub amicitiæ symbolo, sanitatem alteri non dare, sibi eripere. In quem inhumanum morem Sanctissimi Patres vehementer excandescunt, Augustinus maximè, & Ambrosius; Schytica hæc lex est, aut bibe, aut abi: In Assueri mensa

sa nemo alterum cogebat: eò tu expeditiorem recusandi viam reperies, quòd alij faciliùs id tuo statui concedent. Sed in genere conviviorum etsi vitanda ferè omnia, nulla tamen magis, quàm quæ nuptiarum causâ instituuntur: Sunt enim hic majores illecebræ, & præsentius periculum; ubi simul convivantur Bacchus, & Venus. Quare meritò ex Concilio Agathensi jure Canonico statutũ: *ut Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi nuptiarum evitent convivia; nec his cœtibus misceantur, ubi amatoria cantantur, & turpia, aut obscœni motus corporum choreis, & saltationibus exhibentur.* Marchantius, in suo Horto, refert funestos duos casus; qui non pridem acciderant; Pastoris unius, qui tabulato, ubi epulum erat nuptiale dehiscente subitò, infelix sub ruinâ oppressus, scyphum adhuc manu tenens expiravit. Alterius verò, qui simili ex causâ temulentus, dum ex loco editiori descenderet, per gradus

dus corruit, neque multò post, fractis cervicibus, miseram quoque animam exhalavit.

Abirem ex hoc conviviorum loco; nisi me tantisper lusoriæ tabellæ, turriculæ, & fritilli, taxilli; schachi; & vetiti ejusmodi sub alearum nomine lusus detinerent. Mirùm, quàm severè, & acriter Sancti Patres, præsertim Cyprianus, & Basilius aleas, & aleatores exagitent, non tantùm propter temporis, & fortunarum damna; sed ob plurima, eaq; gravia scelera, quæ ludi vetiti secum ferunt: ideòq; meritò Clerici lusores gravibus pœnis castigantur. Extat adhuc inter Apostolorum Canones, quos sexta Synodus recepit; hoc grave statutum. *Presbyter, aut Diaconus aleæ, atq; ebrietati deserviens, aut desinat, aut Communione privetur.* Prohibet quoque Cæsarea lex Justiniani Imperatoris; ne personæ Ecclesiasticæ ad tabulas ludant, aut ludentibus se associent, aut spectatores sint. Quid ergo, inquies; tam flagitiosum, tamq; grave piaculum est ludere, præsertim absque scandalo, absque gravi temporis, aut æris jactura, salutisvé periculo? consule tu, quos voles, & videris; certè faciliùs meo judicio abstinebis omnino, quàm omnia pericula evites.

NUM: V.

Vitanda omnium, maximè familiaritas cum fœminis.

Hic, si uspiam blanda pericula Sirenum, imò rabidæ Scyllæ, profundæ Charybdes, latentes Scopuli, & infamia multorum naufragijs Acroceraunia. Tritum adagio est; Mare, Ignis, Mulier, tria mala; sed tamen minus tempestuosum est Mare, Ignis minùs inflammat; in muliere omnia nocent. Oculi instar basilisci, vel solo aspectu, venenant; labia, & ora flammas vomunt; vel levis attactus inficit, & (quod atrociùs est) Mulie-

rem sacræ literæ cum Leone, Urso, Pardo, Colubro, Serpente comparant. Itaque nihil hoc malo nocentiùs, pave, cave, præsertim in hac tua juvenili ætate, quæ cùm straminea sit, nullo negotio ignem concipit. Eò autem magis cavere debes, quòd solemni Castitatis voto te divino cultui obstrinxeris; labi alijs peccatum quidem est, tibi enorme sacrilegium. Pronior autem est lapsus, quòd conversationis causa obtendi soleat species aliqua pietatis. Quid ergo agam, inquies? monebas paulò superiùs mihi conversandum esse cum omnibus; neque aliter esse potest, quàm sæpè cum fœminis; aut certè abdicandum erit mihi munus Pastorale. Minimè verò, neque enim prohibeo ne converseris, cùm officium postulârit; sed ne familiariter agas; moneo autem ut cautè, ut castè. Audi quid hac in re tibi SS Patres præscribant, verba ipsa citabo, quò plùs ponderis habeant.

ant. Cyprianus de singularitate Clericorum, *sic ambulate*, inquit, *sic agite, ut semper Ecclesiæ Senatus candidus constet; severitas circa fœminas vigeat; authoritas polleat, vigor teneatur, gravitas veneretur, & ubi is gustanda est cum mulieribus, non continuanda præsentia; sed quasi transeuntes fœminis exhibenda est accessio, quodammodo fugitiva.* Et Basilius ad filium spiritualem: *cum fœminis ne velis uti longis, & otiosis fabulis.* Et in constitutionibus monasticis: *si fieri possit mulierum colloquia, congressus is funditus fugiamus: sin id non possit, in eo eniten-dum est certè; ut quàm rarissima illa, & quàm brevissima sint.* Jam verò sanctus Hieronymus ad Nepotianum. *Hospitiolum tuum, aut raro, aut nunquam mulierum pedes terant. quodsi verò propter officium Clericatus aut vidua visitatur, aut virgo, nunquam domum solus introeas. Tales habeto socios, quorum contubernio non infameris. Solus cum sola, secretò, & absquè arbitro, vel teste non sedeas:*

Ita

Ita Sancti Patres illi: quorum hæc est summa: *cum fœminis agito severè potiùs, quàm blandè: authoritatem, vigorem, gravitatemq; conservato: obiter, & quasi per transennam alloquitor: nec multa; nec otiosa; imò rarissimè, & brevissimè. In domum tuam non admittito, ipse vix adito: nunquam solus cum sola, loco occulto, absq; arbitro, vel teste confideto.* En tibi multa præcepta brevi compendio: paucula mox addam; quia res id postulat.

CAPUT VI.

Administratio propriæ familiæ.

NUM: I.

Absint à contubernio fœminæ.

FÆminis, si domi in eodem contubernio, & convictu adsint, malum præsentius esse non potest: jam enim pestis est in ipsis laribus, & penetralibus. Utar hic etiam verbis Sanctorum Patrum; ne de meo rem auxisse videar;

dear; ut, *Cum fœmina semper esse* (loquitur Sanctus Bernardus) *& non cognoscere fœminam, nonne plus est; quàm mortuum suscitare?* Mox exponit periculum: *quotidie latus tuum ad latus juvenculæ est in mensa, lectus tuus, ad lectum ejus in camera; oculi tui ad oculos ejus in colloquio; manus tuæ ad manus ipsius in opere, & continens vis putari?* Sanctus Cyprianus magis apertè hunc scopulum ostendit ut magis caveas. *quid illic geritur? ubi libertatis sumit mulier in contubernalitate constantiam: quando in domesticis negotiis, nunc lacertos lanificis operibus nudat; nunc æstuans detegit membra; nunc fatigata jactatur, aut in risum dissolvitur; nunc blanditias exhibet, & (quod est venenosius) psallere delectatur, aut canere; cujus cantu tolerabilius est audire basiliscum sibilantem:* tum subdit; *taceo reliqua, quæ magis pudenda sunt, quàm dicenda.* Cavebo inquies mihi, attendam. At *lubrica spes est*, inquit idem Cyprianus: *qua inter fomenta pecca-*

peccati salvari se sperat: Impossibilis liberatio est flammis circumdari, nec ardere: quod Salomon non negat, dicens, quis alligabit in sinu suo ignem vestimenta autem sua non comburet? difficilè quis venenum bibet, & vivet; verendum est dormienti in ripa ne cadat: Expedit plus bene timere, quàm malè vivere. Quodsi quis dicat (verba sunt Basilij) *ex assiduo se cum mulieribus colloquio, & convictu non admodum lædi, hic sine dubio portentum est quoddam insolentissimum; & in utriusq; sexus (ut ita dicam) confiniis positum.* Vellicat quoque tibi aurem sanctus Hieronymus: *quodsi dixeris*, ait, *mihi sufficit conscientia mea, habebo Deum Judicem, qui meæ vitæ est testis, non curo, quid loquantur homines; audi Apostolum scribentem, providentes bona non solùm coram DEO: sed etiam coram omnibus hominibus.* Itaque ut nihil aliud subsit, hoc satingens est malum, quòd mali suspiciònem alijs moveas. Audiatur hic iterum Bernardus, *continens vis putari,*

tari, esto ut sis: sed ego suspicione non careo: scandalo mihi es; tolle scandali causam, quo te probes verum, ut jactitas, Evangelij æmulatorem: si non vis scandalizare Ecclesiam, ejice fœminam. Durum, inquies, hoc, inhospitale, & propè inhumanum; quid ais? at quid si hoc Deus ipse præcipit? Scribit certè sanctus Cyprianus, specialiter divinâ revelatione, sibi præceptum à Deo fuisse: ut mandaret; ne Clerici cum fœminis commorentur. Sed tamen scimus, ais, per Canones Ecclesiasticos Clericis saltem indulgeri commorationem cum Matre, Avia, Matertera, Sororibus, aut neptibus: in quibus scilicet naturale fœdus tollit sævi criminis suspicionem. Fateor eis plus permitti: tamen consultiùs esset nec has habere in contubernio. S. Augustinus, ne quidem germanam sororem admisit, quòd diceret: *quæ cum sorore mea sunt, sorores meæ non sunt;* & S. Hieronymus Rustico Monacho sua-

suadet, ne vel Matri cohabitet. Sentiebat mecum sanctus Gregorius, cujus hæc erat sententia: *omnes generatim ex familia exesse quàm vel unicam adesse*. Hic verò velut in tragicâ catastrophe exclamas: quis ergo cibos emet, quis coquet? quis everret domũ? quis vestes expurgabit? quis lectum, quis res alias componet? ubi lotrix, ubi cætera pro alijs ministerijs auxilia? brevi te expediam hoc labyrintho: emet emptor, & coquus; nihil opus erit emptrice, aut coquâ; famulus cætera probè explebit: nihil opus erit ancillis: lotrix sit foris, puer ferat lavanda, lota referet, ad quid ergo in familia famulæ? certè non desunt exempla eorum, qui careant: quidni sis ex illis unus?

NUM: II.

Domesticorum cura.

APostolus in Timotheo inter cæteras dotes, & virtutes Pastoris Ecclesiæ, id etiam requirit: ut suæ domui

domui benè præsit: *Si quis enim*, inquit, *domui suæ præesse nescit; quomodo Ecclesiæ DEI diligentiam habebit?* vult Apostolus (ut sanctus Hieronymus interpretatur) Episcopum domum suam benè regere: non ut opes augeat: non ut regias paret epulas, non ut celatas patinas struat, ut Phasiadis aves lentis vaporibus coquat artifici temperamento, sed ut, quod populo præcepturus est, priùs à domesticis exigat. Pergit idem Apostolus: *si quis suorum, & maximè domesticorum curam non habet:* (scilicet tum corporis, tum animæ) eo facto, & ipso opere *fidem negavit:* quia etsi fidem ipse retineat animo, occasionem tamen præbet infidelibus, Christum, & Christianos blasphemandi; imò verò *infideli est deterior:* nam infideles naturæ instinctu, & pietate naturali curam suorum gerunt; quippe natura, & ratio docent, ut domesticis præ externis prospiciamus.

mus. *quam ergo* (audis loquentem Chrysostomum) *patet locus detractioni dicentibus gentibus, Christianos sine affectione esse, qui despiciant suos; quàm enim turpe est, te extraneos instruere, & tuos in errore relinquere.* Verùm non est hic meum, patremfamilias optimis præceptis informare, longum hoc foret negotium: & tu ipsè id alios doces; dicam tamen breviter pauca pro meo instituto. Imprimis fac alijs præluceas bono exemplo; cum prudentia & mansvetudine præsis; devinciasque tuos potiùs beneficijs, quàm vincias duris verbis, aut verberibus. Arridet hic mihi Seneca in Epistola ad Lucilium, *cum servis familiariter vivere decet prudentiam tuam: servi sunt, imò homines, servi sunt, imò contubernales: servi sunt, imò conservi; si cogitaveris tantundem in utroque licere fortunæ; debes cogitare, quem servum dicis; eodem cœlo frui, æquè spirare, æquè vivere, æquè mori.* Exempla jam fortassis

tassis requiris benè instructæ familiæ. Elzearius Comes familiam ita instituebat. *Omnes quotidie integram Missam audiunto, vivunto castè, & purè: alioquin exeunto; sæpè Sacramenta usurpanto. Ne Deum, ne Beatam Virginem, aliosve Sanctos blasphemanto jurantove temerè, vel inhonesta proferunto: qui secùs faxint, in pane, & aqua jejunare rei sunto. Tesseris, aut alio lusu turpi, ne ludunto; omnes pacem & concordiam colunto.* Quæris aliud exemplum gubernandæ familiæ in viro Ecclesiastico? dabo S. Carolum Borromæum ad Battoreum Cardinalem, *Curabis*, inquit, *familiam castam, nec patieris inter domesticos quenquam, cujus non sint verba, & mores pudici, habeasq; domi, qui in hanc rem invigilent, & crebro domesticos moneant; deq; eorum vita modestia in verbis, & cultu corporis cernatur. Insuper curabis, ut juramenta à familia tua absint; scurriles joci, convitia, contumeliæ, & omnia verborum genera, quæ alios lædant: vesti-*

vestitus etsi decens esse poterit, cavebis tamen, ut absit ornatus, quo milites, & juvenes uti solent; illud & gravitatem redolet, & illis ipsis quandam majoris modestiæ necessitatem imponit. Vade & tu, facque similiter: familiam tunc profectò optimè rexeris, si præterea adjunxeris pulcherrimam virorum Ecclesiasticorum præsertim virtutem, parsimoniam, & frugalitatem.

NUM: III.

Parsimonia, & Frugalitas.

PArsimonia propriè in rescindendis superfluis sumptibus versatur: frugalitas in moderando victu, & vestitu: utraque quòd cognatæ sint, nomen invicem commutant: ut is qui parcus idem frugalis nominetur: Frugalitas tamen si spectes vim nominis, propriè in cibo, potuq; cernitur: Parsimonia generatim etiam in moderando usu fortunarum versatur. Ut utraque virtus sit, videndum; ne aut excessu

cessu in prodigalitatem, aut ex defectu in avaritiæ, aut rusticitatis sordes degeneret. Itaque sic agendum: ut modus teneatur, *ne quid nimis, ne quid minùs:* in quo habenda ratio personarum, temporum, commodorum: tenendaq; hæc præcepta. Primùm ex Catone, apud Senecam: *Eme non quod opus: sed quod necesse.* ubi emacitas reprehenditur. Secundum. *Magno ære alieno te non obstringe:* rectè enim Chilon: Aeris alieni comes miseria. Tertium. *Moderare sumptus in vestitu, victu, ædibus, supellectili, ne in fastum, luxum, & in luxuriem diffluas:* nam hæ ingentium etiam Patrimoniorum Scyllæ sunt, & Charybdes. Quartum. *Dandum subinde, ne sis sordidus: largitiones tamen ne sint extra modum profusæ. dictet ratio.* Quis, Quid, Quibus, quo fine, ex quibus. Horum præceptorum observatione accidit illud, quod adagio teritur: *Parsimonia magnum vectigal;* ita enim augentur accepta à majoribus,

& proprio labore parta: imò augentur in dies. Prodigalitas contrà, splendidum vitium, ingenti fortunarum jacturâ rem familiarem prostituit, familias evertit.

De hac re multa præclarè non solùm Sancti Patres: sed gentiles etiam Philosophi, viriq; Principes dixerunt, & mandârunt posteris. Sed tamen hæc laus decet maximè homines Christianos, qui profitentur imitari Christum: quem verò illum? qui scilicet nascens in præsepio jacuit nudus, inops: qui alieno vixit: qui moriens, mortuusq; neque proprium lignum habuit pro lecto, alieno etiam sepulchro eguit. Quale hoc probrum? quis pudor non modò Christianum esse: sed Christiani populi Rectorem; neque in ijs, in quibus Gentiles ipsi præluxerunt, eos saltem æmulari? Marcus cato nunquam vestem induit, quæ pluris esset, quàm centum denariorum: ipsius Cæsaris Augusti cibus communis, potus

potus vini parcissimus, suppellex propè vulgaris, & vix plebeiæ elegantiæ: lectus verò humi stratus, certè humilis. Epaminondas Dux Thebanorum, in suppellectili, præter ahenum, & unicum veru nihil habuit. Ex his intelligis mi Paroche, quid velim, quidve ex te nomen Pastoris animarum requirat. Requiris fortè præterea exempla Prælatorum Ecclesiæ: ex quibus discas tanquam à Majoribus parsimoniam, & frugalitatem? Longus hic esset cathalogus texendus, neque tibi multa audire libet, neque mihi recensere vacat: pauci erunt instar plurimorum.

Nicolaus Cusanus Cardinalis, in cœna etiam lucernis oleo infuso pro candelis utebatur; non esse alienum ratus imitatores Apostolorum ad lucernam cœnare. S. Carolus Borromæus, etsi ad dignitatem sui status in publico purpurâ vestiretur: interior vestis ex panno & telâ erat; cubicu-

laris verò ex cinericio, & rudi, quam quatuordecim totis annis non mutavit. Vulgares cibos, & scyphos communes adhibebat ad mensam: neque solùm bona Ecclesiastica, quæ pauperum sunt: sed etiam patrimonium in egenos consumebat.

Gregorius Lingonensis Episcopus panes hordeaceos triticeâ crustâ oblitos esitabat: in aquæ poculis tantillum vini admiscere solitus; ut mutato licet colore aquam saperet. Quæris antiquiora? Basilio Magno tunica una, pallium unum, stratus humi lectulus: svaviſſima cœna & obsonium; panis, & sal: potus aqua. Augustini sobriam mensam tum etiam, cùm hospites tractaret; legeris in vitâ. Sed quorsum, inquies, tu mihi ista obtrudis tam operosè? nimirum, ut à magnis animarum Curatoribus minor discas parsimoniam, & frugalitatem: quam verò ob causam id tantopere urges? primò sapientiæ, eruditionis, studiorum:

rum: secundò prudentiæ, & vigilantiæ; tertiò, ad sanitatem, & vires corporis. quæ omnia quàm tibi Parocho necessaria sint, probè intelligis.

De Oeconomia rerum temporalium nihil præscribo: neque enim illam didici, neque profiteor. Nolim te fieri agricolam, aut vinitorem, multò minùs ad stivam, aut in stabulis versari: certè non decet; neq; juvat: commodiùs ista agent alij; modò ijs attendas; dum tu interim majori studio, & authoritate rem tuam agis: id est curandis, pascendisq; tuis ovibus, & animarum saluti vacas. Hic jam, cùm rem mihi propositam perfecerim, finiam: si brevem opusculo Epilogum attexuero.

EPILOGUS.

HAbes nunc, Neoparoche, Praxes, & Industrias vitæ, atque officij pastoralis in partes, & membra distinctas, atque absolutas, quas cum

mecum recognosco, quasi in speculo repræsentâsse videor optimi Parochi effigiem, redactam quidem in formam brevem: sed tamen suis lineamentis, & coloribus sic satis expressam.

Accipe si placet, ad manum hoc speculum, & oculis tuis, atque animo propone: nam quamvis argento, auro, gemmis, minùs resplendeat; nisi fallor, à suo stanno, & vitro de se splendet. Contemplare inquam, & te ipsum cum imagine, quam ad vivum refert, compone: neque enim ita planum est, ut aspicienti nihil objiciat; neq; ita convexum, ut lumen, & colorem solùm recipiat: imò calorem & flammas concipit, atque in contuentem reflectit. Agedum, quis tibi hic videris? si ad illum, quem exhibet, te conformatum vides, gratulor: excitet te ista tui pulchra species, ne tibi maculam inspergi sinas. Si verò (quod nollem) turpiculum te inspicis; maculam omnem elue: hæc enim speculorum

lorum utilitas, & usus. Meminisli labij ænei ex speculis mulierum, quæ in templo excubabant? labium istud, & speculum erat, & vas aqueum: ut Sacerdotes scilicet ad rem sacram accessuri; si quas maculas adferrent, videndo detegerent, abluendo detergerent. Ita hoc Speculum te ipsum tibi repræsentabit, si talis es: sin verò, castigabit, simulque lachrymas eliciet, quibus te eluas primùm; deinde iterum, iterumq; inspiciendo, optimi illius Parochi formam induas.

Hoc igitur nunc age: ita *cùm apparuerit Princeps pastorum, percipies immarcescibilem gloriæ coronam*, quam tibi medullitùs apprecor. Atque hic & tui, simulque laboris mei sit.

FINIS.

Omnia Sanctæ Romanæ Ecclesiæ subjecta sunto.